

تاریق ئۆسلو

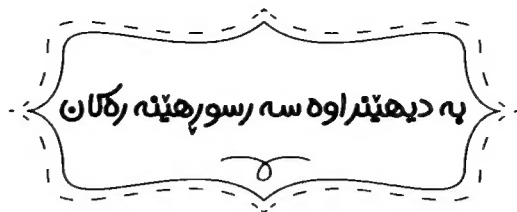
مەنتەدى اقرأ الشقافى

www.iqraahlamontada.com

دايىكە كان

چەندىن پاستى سەر سۈرەينەر دەر بارەى دايىكە تە تا
ئىستانلە كىتەبى زىندە وەرزانى و كىتەبە زانستىبە كانى
دېكە دا باس نە كراوہ.

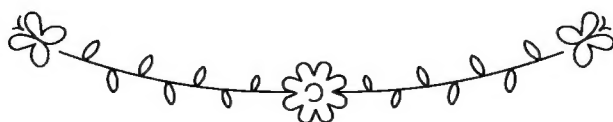

دایکه کان

چهنده ها راستی سیر و سه مه ره دهر باره ی دایکان،
که له کتیه گانی زانستی ژیان و زانسته گاندا به دی ناکهین!

دایکه‌کان

نووسینی: تارق ئوسلو
نیگارکیش: ئیبراهیم چیفتچی
وه‌رگێرانی: هێمن عوسمان
پیداچوونه‌وی: شیرین کریم
نۆره‌ی چاپ: یه‌که‌م ۲۰۲۳

له‌ به‌ریوه‌به‌رایه‌تی گشتیی کتێبخانه‌ گشتیه‌کان،
ژماره‌سپاردنی (۲۰۵۰) ی سالی (۲۰۲۲) ی پێ دراوه‌.

ناوه‌ندی راگه‌یانندی ئارا

ARA MEDIA CENTER

☎ +964 (0) 770 938 3000 | +964 (0) 750 938 3000

🌐 www.aramediacenter.com 📧 info@aramediacenter.com

بنکه‌ی سه‌ره‌کی بڵاوکردنه‌وی به‌ره‌مه‌کان: سلیمانی، شه‌قامی سه‌ره‌کی ئیسکان، نزیک که‌میی ناوشاری زانکۆی سلیمانی

© به‌پیتی پێکه‌وتنی فه‌رمیی نێوان ناوه‌ندی راگه‌یانندی ئارا و ده‌زگای
به‌ره‌مه‌یه‌ین، ناوه‌نده‌که‌ ده‌یه‌ته‌ خاوه‌نی مافی چاپی کوردیی ئه‌م به‌ره‌مه‌.
پێکه‌ نادریت به‌ له‌چا‌دانه‌وه‌ و کۆپکردن، یاخود دا‌به‌زاندنی له‌ سایت
و تۆره‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کان، یاخود به‌کاره‌یتانی و‌نه‌کان بۆ به‌ره‌مه‌ی دیکه‌.
سه‌رپێچیکاریش پ‌و‌و‌به‌پ‌و‌وی س‌زای یاسایی ده‌یه‌ته‌وه‌.

پیشہ کی

خانمان و پیاوانی بہ پرتز؛ جارِ کی دیکہ سلاو!
تہوانہی دہ ترسن لہوہی بلیم: "گہیشٹینہ کۆتایی گہشتی
زنجیرہی بہ دیہیتراوہ سہرسورہینہرہکان، کہ لہ سالی ۲۰۰۷دا
بہ کتیبی گیاندارہ سہرسورہینہرہکان دہستمان پی کرد!"، ئا
لیرہدا دہتوانن ہہناسہیہ کی قوول ہہلمژن و بہئاسوودہیی
بلین: "تۆخہی ہیشتا ماویہتی!"

ئہم کتیبہی گہشتہکہمان کۆتایی زنجیرہکہ نیہ، بہلکو تہنیا
دوایییانہ! تہگہر نووسین لہ چارہنوسی مندا و خویندہنہوہ لہ
چارہنوسی ئیوہدا بیت، تہوا لہ دہوری کتیبی زیاتری
بہ دیہیتراوہ سہرسورہینہرہکاندا کۆ دہبسنہوہ و تہزموونی
رووداوگہلیکی خوش و پر زانیاری و دانایی دہکہین.

ئہم کتیبہمان کہمیک لہ کتیبہکانی دیکہ جیاوازہ، چونکہ
بابہتہکہ دایکانہ!

کاتیک لہملا و تہولا، لہ ہہژمارہکانی تۆری کۆمہلایہتیدا
بلاوم کردہوہ و وتم: "بۆ ئاگاداری، دوایی مہلین نہمانیبستوہ،
تہوہ کتیبی 'دایکہکان' دہنوسم! نازانم بۆچی دایکان بہمہ
تووشی دلہراوکی بوون؟

وا بزانم پټيان وايه تارق ټوسلو بټيه زه يايانه گالته يان پټي ده کات.

به لام هر دايکان نه بوون که بهو شيوه يه بيريان ده کرده وه، به لکو خوينه ره ټازيزه کانيشم که ټم هه والهيان بيست، بيروکهي نووسينه که يان زور به لاوه گالته ټاميز بوو، ته نانهت له پيشانگاگاندا هه نديک له خوينه ره کانم ده بيني، سه يري دايکان ده کرد و ده يانوت: "ټاي! خودا ده زانټ چ شتيکي سه رسورپه ټنه رتان له سه ر ده نووسټ، هه مووي يه ک به يه ک ټاشکرا ده کات و ده ياننووسټ!" دايکان له دلپراوکيدا بوون، مندا لانيش که يفخوش بوون.

منيش ته نيا سه رم سورما بوو!

ته نانهت ټه گهر هه مووان دلنيابن له وه ي کتييکي خوش ده بيت، تازه ټو دلپراوکيه ي دايکان کاريگه ري له سه ر منيش دروست کرد و که ميک تووشي دلپراوکي بووم. چونکه تاکه هوکاريک که پالي پټوه نام له باره ي دايکان بنووسم، له کاتيکدا له ليستي ټو به ديه ټنراوه سه رسورپه ټنه راندا نه بوو که ده منووسين؛ پراکيشاني سه رنجه کان بوو بو يه کيک له گهره ترين موعجيزه کان که له ژير ټه ستيره کاندا پروو ده دات.

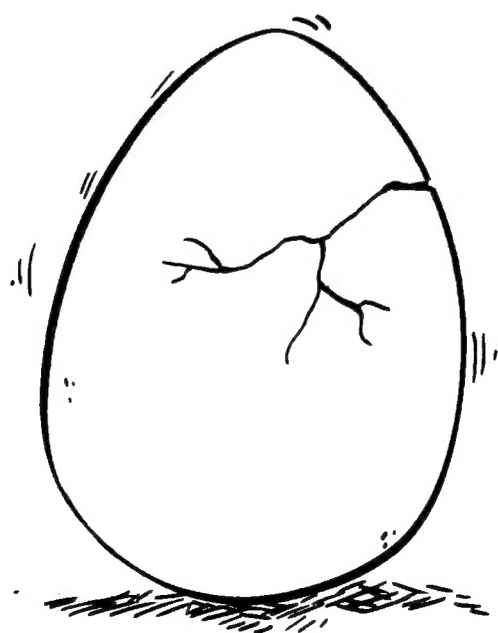
قسه له سه ر چهند نمونه يه کي دايکايه تي ناوازه له سه ر پرووي زه وي ده که ين، بو په يبردن به وه ي دلي دايک چون

ئاۋىنەي مېھرىبانىي و بەزەيىە، جا سەر بە ھەر بوونەوهرىك
بىت، جياوازيى نىيە.

بەدلىيايىەو ەك ھەمىشە كاتىك باسى بابەتە جددىيەكان
دەكەم، بىرۆكەيەكى باشە كەمىكىش پىكەنن. خەمبار مەبن،
چونكە كىبىي 'دايكەكان' كىبىي نىيە بەدەم گرىانەو
بىخوئىننەو، بەلكو پىدەكەنن و كاتىكى خۆش بەسەر دەبەن.
دلىيام لەوہى ئەو دايكەشتان كە ھەر خەمىتى و دەلىت: "ئاخۆ
چۆن باسى كىرووم؟"، ئەویش دەيەوئىت بىخوئىتتەو، كاتىكى
زۆر خۆش بەسەر دەبات. بەلام لە كۆتايى دا لە شوئىتىكى ئەم
كىتتەدا شتىك ھەيە كزە لە جەرگتەو ەبىتت ئىتر بو دايكەكە
بىت يان كۆرپەكە.

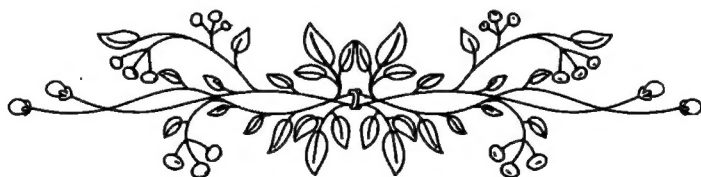
لەم نىۋەندەشدا، با باوكانى ەك منىش خەمبار نەبن و
بلىن: "ئەو كىبىي دايكەكان ھەيە، ئەي باوكەكان چى؟"،
ئەویشم خستوو تەلىستەكەو. پلانىشم وايە پىشەكىيەكى
سەرنجراكىشى بو بنووسم!

تارق ئوسلو

پېغه مبهري نازيزمان (د.خ) ده فهرمويت:

"خودای گه وره په حمه ت و میهره بانې کردووه به سه د به شه وه.
نه وه د و نو به شيانی لای خو ی بو پوړی دوايی هیشتووه ته وه.
ته نیا یه ک به شيانی ناردووه ته خواره وه بو سه ر زه وی. ئیتر
ئهمه ی که ده ییبن به دیه پتر او ه کان له ناو خو یاندا په حم به یه کتر
ده کهن و به زه ییان به یه کتر دا دپته وه، ئهمه هه مووی به شیکه له و
تاقه به شه، ته نانه ت ئه وه ش که ولاخ سمی خو ی ده پاریزیت
نه بادا بهر به چکه که ی بکه ویت، ئه ویش له و به شه یه." ۱

۱- ریاض الصالحین، نووری فارس، بهرگی ۲، لا ۱۰. بوخاری: ۶۰۰۰.

دهنگى تووره كەى كەنگەر له مېرگه وه دېت

كاپتن جهيمس كوك، وهك هه موو داگير كه رانى ديكه
ئه ورو وپى، له بهرگى ئه وه كه سانهى له هه ولى گه ران و
دۆزينه وهى شوپنى نويدا بوون، له يه كيك له گه شته كانيدا بو
دۆزينه وهى ولايتيك بو ئه وهى تالانى بكات، خوئى له
كه ناراهه كانى باشوورى ئوسترااليا دينا بيه وه.

هه رچه نده پيشتر ئوسترااليا له لايه ن كه شتيوانانى
هه وه ندينه وه دۆزرا بو وه وه، به لام هيشتا بو ئامانج و مه به ستى
خويان به كار نه هينرابوو.

كاتيك كاپتن كوك گه يشته وشكانى، ئاهيكي هه لكيشا و
وتى: "ده بى چهنده لكى ره سه ن ليره هه بن بو ئه وهى
له ناو بيري و توويان نه ميتيت!"

راستيه كهى، گه شتيكى له وشتيوه به توانا كانى ئه و
سه رده مه، كاريك بوو بويري زورى ده ويست.

كوك پياوئى ئازا و چاونه ترس بوو، هه ر له منداليه وه
سه رقالى ده رياوانى بوو، له بهر ئه وه ده رياوانتيكى زور ليها تووى
لى ده رچو و بوو. كاتييك شه وان له كاينه كه يدا ده خه وت،

خه‌ونی به که‌شتی باره‌لگری ئیندیا‌فۆره‌وه ده‌بینی که‌ وا‌ پری ده‌کرد له‌ ئالتونی دره‌وشاوه، له‌ راستیشدا که‌شتیه‌کی گواستنه‌وه‌ی خه‌ل‌وز بوو.

له‌ مانگه‌کانی نیسانی سالی ۱۷۷۰دا، که‌شتی ئیندیا‌فۆر له‌ که‌ناراوه‌کانی کیشوره‌که‌ له‌نگه‌ری گرت، به‌لام له‌به‌ر ئه‌وه‌ی له‌ ۱۶ی حوزه‌یراندا له‌ که‌ناراوه‌کانی باشووری خۆره‌لاتی ناوچه‌که‌ به‌ر زه‌وی که‌وتبوو، زیانی به‌رکه‌وتبوو، هه‌ر بۆیه که‌شتیه‌که‌ برابوو که‌ناره‌که‌ بۆ ئه‌وه‌ی نۆژن بکریته‌وه.

له‌ دووری چه‌ند کیلۆمه‌تریک له‌ که‌ناره‌که‌وه، یۆوی قه‌له‌و، که‌یه‌ک‌یک بوو له‌ خه‌ل‌که‌ په‌سه‌نه‌کانی ئوسترالیا، له‌ به‌رزاییه‌که‌وه که‌ به‌سه‌ر که‌ناره‌که‌دا ده‌پروانی، له‌ژێر سییه‌ری دره‌ختی‌که‌دا پاکشابوو، سه‌ری به‌رز کرده‌وه و ته‌ماشایه‌کی خواره‌وه‌ی کرد. کاتی‌که‌ که‌شتی ئیندیا‌فۆری بینی، خیرا هۆله‌ندیه‌کانی به‌ بیردا هات که‌ پیشتر بینییوونی و هیچ خۆشیی لێیان نه‌ده‌هات، ئینجا وتی: "ئه‌و په‌زا قورسانه‌، دووباره‌ هاتنه‌وه!"

هاوسه‌ره‌که‌ی یۆوی قه‌له‌و، ئه‌م قسانه‌ی هاوسه‌ره‌که‌ی پێ خۆش نه‌بوو. له‌ جیگا‌که‌ی سیخورمه‌یه‌کی لێدا و وتی: "وا مه‌لێ، هه‌لسه‌، پرۆ به‌خیره‌اتیان بکه‌! پێیان بلی پتوستان به‌ چیه‌؟ به‌رسه‌، ئاخۆ برسین یان تێرن؟!"

یۆوی قه‌له‌و، له‌ناو‌ئەو‌ خو‌ڵە‌ی‌ وە‌ک‌ سه‌ر‌ین‌ سه‌ری‌ له‌سه‌ر‌
 دانا‌بو‌و، که‌م‌یک‌ به‌ ده‌سه‌کان‌ی‌ گه‌را‌ و‌ می‌رو‌وله‌یه‌کی‌ هه‌نگ‌و‌ینی
 گه‌وره‌ی‌ دۆ‌زی‌یه‌وه‌ و‌ خه‌ستی‌یه‌ نی‌وان‌ لی‌وه‌ ئه‌سه‌توره‌که‌یه‌وه‌ و‌ به‌
 ده‌م‌ ئاخ‌هه‌ ل‌ک‌یشانه‌وه‌ هه‌سته‌یه‌ سه‌ر‌ پ‌ی‌ و‌ به‌ره‌و‌ ئه‌و‌ که‌نارا‌وه‌
 چ‌وو‌ که‌ که‌شت‌یی‌ ئ‌ین‌دی‌اف‌ۆ‌ر‌ له‌نگه‌ری‌ ت‌یدا‌ گر‌تب‌وو‌.

له‌ لای‌ه‌ک‌ پ‌تی‌ ده‌کرد‌ و‌ له‌ لای‌ه‌کی‌ دی‌که‌شه‌وه‌ ئه‌م‌ گۆ‌رانی‌یه‌ی‌
 ده‌وته‌وه‌ - له‌به‌ر‌ خات‌ری‌ ئ‌ی‌وه‌ گۆ‌رانی‌یه‌که‌م‌ له‌ زمان‌ی‌ خه‌ل‌کی‌
 په‌سه‌نی‌ ئ‌وست‌رالی‌اوه‌ وه‌ر‌گ‌یرا‌وه‌ته‌ سه‌ر‌ زمان‌ی‌ شیر‌ینی‌ کورد‌ی‌ -
 بۆ‌یه‌ پ‌ی‌وی‌ست‌بو‌و‌ سه‌ره‌تا‌ جوان‌ ف‌یری‌ ئه‌و‌ زمانه‌ ب‌ب‌م‌، ئه‌گه‌ر‌
 ده‌پ‌رس‌ن‌: ب‌و‌چی‌ ئه‌م‌ ک‌ت‌ی‌به‌ وا‌ دره‌نگ‌ که‌وت‌؟ ئه‌مه‌
 هۆ‌کاره‌که‌یه‌تی‌، گۆ‌رانی‌یه‌که‌شی‌ ئه‌مه‌ بو‌و‌:

ده‌نگ‌ د‌ی‌، ده‌نگ‌ی‌ پ‌ی‌ د‌ی‌
 خ‌ی‌ر‌ ب‌ی‌، خوا‌یه‌ خ‌ی‌ر‌ ب‌ی‌
 به‌چه‌کی‌ که‌نگه‌ر‌، باز‌ده‌ بۆ‌ ده‌ر‌
 که‌شت‌یه‌ به‌د‌فه‌ر‌، ها‌ته‌ له‌نگه‌ر‌
 لۆ‌ی‌ لۆ‌ی‌ ده‌لۆ‌ی‌ لۆ‌ی‌!
 سه‌رز‌لی‌ کافر‌، نه‌ یه‌کن‌ نه‌ دو‌و‌
 ده‌یان‌اسمه‌وه‌ ب‌ی‌چا‌ون‌، ب‌ی‌پ‌رو‌و‌
 ژ‌نی‌ تۆ‌ لاده‌ ئه‌و‌ سف‌ره‌ و‌ خوا‌نه‌
 من‌ و‌ تۆ‌ پا‌ک‌ین‌ د‌زن‌ ئه‌مانه‌

لوی لوی ده لوی لوی!

لوی لوی ده لوی لوی لوی!

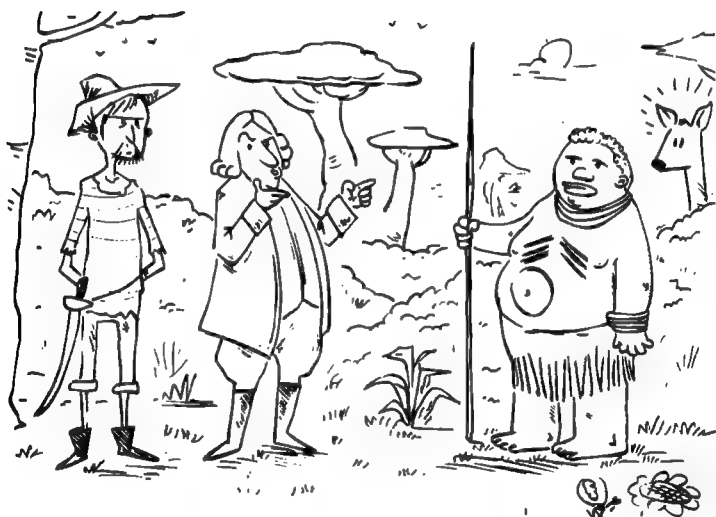
له کاتیکدا یووی قهلهو به دهم یاریکردن بهو میرووله
ههنگوینییهی خستبوویه نیوان لیوهکانی و به دهم گورانپوتنه وه
پی ده کرد، په ویکي کهنګه به هه لېبه زودابه زه وه به لایدا
تپه پین.

کاتیک یووی قهلهو گه یشته کهنار او هه، کاپتن کوک و
تیمه که ی ده میک بوو بهو به له مه پرزگاریانه ی به که شتی به وه
به رد را بوونه وه، خو یان گه یان دبووه و شکانی.

نه مه بو کاپتن کوک هه نګاوکی بچووک بوو، به لام بو
نه ته وه ی په سنی ئوسترالیا هه نګاوکی گه وره بوو، چونکه له
پاش ماوه یه کی کورت، په کیکی دیکه له گه وره ترین
کومه لکوزیه کانی میژووی مرو فایه تی پروو ده دات و نه و
خه لکه په سنه به چاره یه که که سانی به قه ناعه ت و دل باشن، له
ژیر نه م جپیانه دا ده پلی شته وه.

له و کاته دا، کومه لیک ئاژه لی سه یری گه وره که و تنه بهر
چاوی کوک که پیشتر نه یینیوون و له نیو ده و ون و
دره خته کاند له پر درده که و تن و دیار نه ده مان، به لام یووی
قهلهو که خه ریک بوو لیان نریک ده بووه وه، زیاتر سه رنجی
راکیشان.

- چۆنه؟ باشه، وانییه؟ جهستهیه کی پتهوی هیه! له مانه
کۆیله ی باشیان لی دهرده چیت!
- نازانم کاپتن! وایشمان به هیندییه سووره کان وت، به لام خو
دهزانیته وانه بوو.
- ته گهر نه بیت، له ناویان دهبهین!

- دوای سلاوکردنێکی نابەدلی، کوک سه بارهت بهو ئازەلانهی
نیوان درهخته کان له یۆوی قهلهوی پرسى.
- له راستیدا ئهوهی ئهم چهزی ده کرد بیزانیت ئهوه بوو که
گۆشتی ئهم ئازەلانه، خوشه یان نا، گه ده تیکده دهن یان نا؟
- دوایین شت که کوک له دووری نیشتمان دهیوست
تیکچوونی گه ده و سکچوون بوو، که به خواردنی ئه و ئازەله

تووشیان ده‌بوو. کوک به ده‌ستیکی ئاماژە‌ی به هه‌لبه‌زودابه‌ز کرد و وتی:

"What is this? Boing! Boing! Boing! What is this? Ha?"

کووک، وه‌ک هه‌موو ئینگلیزه‌ خۆبه‌زلزانه‌کان که خۆیان به‌ژیر داده‌نین، پیتی وابوو هه‌موو که‌سیک زمانی ئینگلیزی ده‌زانیت، ئه‌وانه‌شی نایزان، پتویسته‌ هه‌رچی زووه‌ خۆیان فیر بکه‌ن.

یـۆوی قه‌له‌و، دوا‌ی ئه‌وه‌ی پاشـماوه‌ی میـرووله‌ هه‌نگوینییه‌که‌ی ده‌می پرووه‌و پیتاوه‌کانی کوک تف کرده‌وه، وه‌لامی دایه‌وه‌ و وتی:

- کان گو رووو؟

- کانگورو؟

- کان گو رووو؟

- هاهاها! کانگوروو! کانگورو! کانگورو!

کاپتن کوک پرووی بۆ لای پیاوه‌کانی وه‌رگیرا و وتی: "سێ چوار دانه‌ له‌و که‌نگه‌رانه‌ بگرن، با خیرا ده‌ست به‌ خواردنیان بکه‌ین. ئیره‌ کیشوه‌ریکی گه‌وره‌یه‌، چه‌نده‌ خیرا ده‌ست پی بکه‌ین، ئه‌وه‌نده‌ زۆرتر ده‌خۆین!"

پیاوه‌کانی کوک، به‌هه‌لپه شوین که‌نگه‌ره‌کان که‌وتن، ئەو
 که‌نگه‌رانه‌ی ته‌نانه‌ت سه‌گه دینگۆکانیشی^۱ ده‌ترساند، گرتنیان
 ئەوه‌نده‌ش ئاسان نه‌بوو، ئەم گیانداره‌ له‌ توانایدا به‌ له
 کاتژمێرێکدا هه‌شت بۆ ده‌ کیلۆمه‌تر به‌ هه‌لبه‌زودابه‌ز رابکات.
 به‌لێ گرتنیان ئاسان نه‌بوو، به‌لام کێ توانیویتی له
 ده‌ست پیاوه‌ سپی پێسته‌که‌ رزگاری بێت، تا که‌نگه‌ره‌کان
 رزگار یان بێت؟

راکردنی پیاوه‌کانی کوک به‌ دوا‌ی که‌نگه‌ره‌کاندا به
 ده‌م وتنه‌وه‌ی: "کانگورو! کانگورو!" هه‌م یۆوی قه‌له‌ویان
 ترساند، هه‌میش خستیانه‌ پێکه‌نین.

ترسا، چونکه‌ ئەو پیاوانه‌ له‌ درنده‌ترین ته‌وه‌ که‌ تا ئەو رۆژه
 بینییونی، درنده‌تر بوون.

پێکه‌نی، چونکه‌ "کان‌گورو" له‌ زمانی په‌سه‌نی
 خه‌لکی ناوچه‌که‌دا ناوی ئەو ئاژه‌له‌ گه‌وره‌یه‌ نه‌بوو که‌ به
 هه‌لبه‌زودابه‌ز رایده‌کرد.

به‌لکو به‌ واتای: "کورم، ئەوه‌ چی ده‌لێت، تیناگه‌م؟" دێت!
 رووداوه‌که‌ به‌و شیوه‌یه‌ بوو. له‌و کاته‌وه‌ که‌س نه‌یتوانیوه
 ناوی که‌نگه‌ر بگۆزێت و بلێت: "پاوه‌ستن! هه‌له‌ تیگه‌یشتنیک
 بوو! ئەوه‌ به‌هۆی گه‌مژه‌یی کاپته‌نه‌که‌مانه‌وه‌ سه‌ری هه‌لداوه‌!"

۱- دینگۆ: جۆره‌ سه‌گیکی ئوستورالییه‌.

ئیدی ھەموو جیھان ئەم بەدیھیتراو ھۆش ھوێستە بە کەنگەر
ناو دەبەن.

پەنگە ئینگلیزە داگیرکەرەکان ئەگەر بە درۆش بیت جار جار
داوای لیبووردن لە خەڵکە پەسەنەکەیی ئوسترالیا بکەن، کە
پەچەڵەکیان لەناو بردوون، بەلام ئەویش داوای کاتزمیتیک بە
کەلکی هیچ نایەت.

ستەملیکراو ھەر بە ستەملیکراوی مایەو و ستەمکاریش
ھیشتا درێندەتر و بەردەوامە لە گەڕان بە داوای ھەژاریکدا بۆ
ئەوێ بەو تەنیا ددانەیی لە دەمیدا ماو، وەک جادووگەری نیو
داستانەکان کە خۆی پێی شارژنە، بگەزێت.

بەلام لەو پۆژەیی مافی بزنی بێ شاخ لە بزنی شاخدار
وەردەگیرێتەو، بێگومان لێرسینەویش لەو دیو و درنجه تاک
ددانە دەکرێت، لە پای ئەو کارانەی ئەنجامی داو. بە زەبری
ھێز یەک بە یەک مافی ھەزاران مندالی پەسەنی ئوسترالی
وەردەگیرێتەو کە لە باوھشی دایکیاندا دەرھیتراون.

ئەم بابەتە بۆ کتێبیک جێ دەھێلم (کە تەنانت ناوی دیاری
کراو، بەلام ناتوانم ئاشکرای بکەم) لەسەر دانیشتوانی پەسەنی
ئوسترالیا، ھیندیە سوورەکان، ئەفریقیەکان و ھەموو ئەو
گەلانی لەسەر زەوی پووبەپووی ستەمی "پیاوی سپی
خۆرئاوایی" بوونەتەو. با چوونە ژوورەوێکی خێرا بۆ بابەتە

سهره کییه که مان بکهین که دایکه سهر سو پرهینه ره کانه. ئیهو چی ده لّین؟

به لام ها! ئه وه چی به سهر ئه و که نگه ره سک زله دا دیت؟
بوچی به و شیویه به خراب ته ماشام ده کات و به ره و پرووم دیت؟

- ئای!

- خو ئه م ئازله مسته کۆله ده هاویت!

- گیقه ی کرد و تیپه ری!

- ده ی وه ره! ده ی!

- خو ئه وه دوو باره به ره و

که ره فانه که گیقه ی کرده وه!

- هییی! ئه وه ی له ناو

سکتدایه چییه؟

- ئای خودایه، خو ئه وه

به چکه یه!

- ئای!

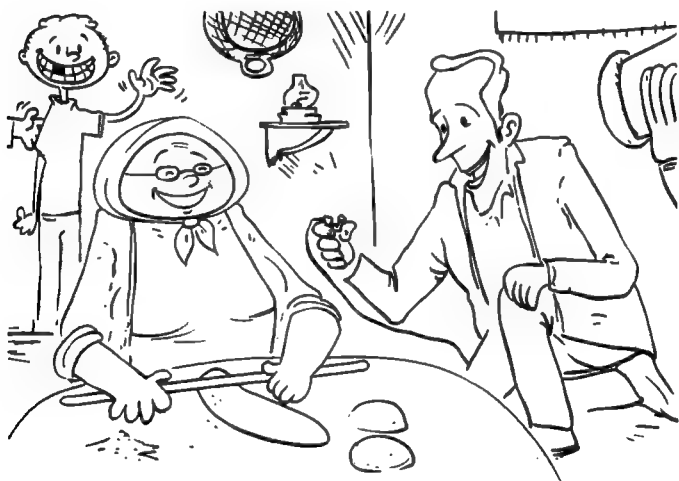
ههم تووره که داره، ههم شیردوره

ههر که سیک کهم تا زور زانیاری له باره ی ئاژه لانه وه
هه بیت، بیگومان ئه م سێ شته سه باره ت به که نگه ره کان
ده زانیت:

۱- له ئوسترالیادا ده ژین.

۲- به بازدان پێ ده کهن و مسته کۆله ده هاوون.

۳- بیچووه کانیان له تووره که کانی سکیاندا هه لده گرن.

- سلاو پووری!

- سلاو پۆله کهم، له کێ ده گه پیت؟

- من له کهس ناگه پیم، چاوپیکه وتن ده کهم، پرسیاریکم

هه بوو.

- بېرسه! به لّام پرسیاری سووک نه ک قوورس.
- ئاسانه ئاسان! پووری، ئاژه لّیک هه یه پّی ده لّین کنگەر،
بیستوته؟

- به لّی، به دّلنیا ییه وه بیستومه! ده زانی ولّاتیک هه یه به ناوی
ئوسترالیا؟ ته ها له وسه ری جیهانه. ئیمه دراوسیه کمان هه بوو
ناوی پووره خه دیجه بوو. پیمان ده وت خه جی. ئیستا کۆچی
دوایی کردوه، خودا لّی خوشبیت. هه موو نه وه کانی
زړخوشکه که ی بۆ کارکردن چوون بۆ ته و شوینه. سالانه
جاریک ده گه رینه وه بۆ ئیره. ته و کنگه رانه ی باسی ده که یه ت،
له و ولّاته دا ده ژین.

- وای! نایابه! باشه پووری، چی له سه ر کنگه ره کان ده زانی؟
بۆمان باس ده که یه ت؟

- به لّی به دّلنیا ییه وه! کنگه ره کان ناتوانن به ریکی به ریکه دا
برۆن. باز ده دن، ئیتر بۆ هه ر کوئیه ک برۆن به بازدان ده رۆن.
خودای گه وره به و شیوه یه دروستی کردوون. ته و به دیه پّنراوانه
هه ر یه کینکیان له جۆریکه.

- باشه پووری، چی دیکه له باره ی کنگه ره کان ده زانیت؟
- مسته کۆله ده هاون!

- چۆن؟

- وه ک بۆکسه ر، مسته کۆله و بۆکس ده هاون.

- ئەھا! تېگەيشتم. بۆكس دەھاون. چى دىكە؟
 - ھەرۈھالە سىكىاندا توۋرەكەيان ھەيە، پەرۈردگار بەو
 شىۋەيە دروستى كردوون. كاتىك بېچوويان دەبىت،
 بېچوۋەكان دەچنە ناو ئەو توۋرەكانەۋە. گوانىشان ھەر لە ناو
 ئەو توۋرەكەدايە! بەلى، بېچوۋەكە خۆى لوول دەكات و
 دەسوورپىت تا گوانى دايكى دەدۆزىتەۋە، ئەھا خوداى گەۋرە
 واى دروست كردوۋە تا بېتتە پەند بۆ مروف، بەلام كى گونى
 پى دەدات.

- ئەى وانىيە؟ وانىيە توخوا؟ باشە ئەى دواتر؟
 - بەو شىۋەيە لەسەر شىرى دايكى گەۋرە دەبىت و دواى
 چەند مانگىك ھەر لەسەر شىرخواردن بەردەوام دەبىت تا گەشە
 دەكات. پۆلەكەم، ئەمانە بېچوون، ئىتر دلى دايكە، ئەمانە ھەر
 لە توۋرەكەكەى سىكىدا ھەلدە گرىت. بۆ ھەر كوتىيەك بىروات،
 ھەلىدە گرىت و لەگەل خۇيدا دەبىات.
 - بەلى، ھەر بەو شىۋەيە.

- ئى خۆ مروفىش ھەر واىە، وانىيە؟ پۆلەكەم، دايكايەتى
 سەختە. ئادەى پىم بلى بۆچى پىكەنىت، با بزانم؟
 - نا پىكەنىنى چى، ھىچ نەبوو.

- نۆ مانگ بە سىك ھەلىدە گرىت، پاشان لە دايك دەبىت،
 ئىنجا لەباۋەشى دەگرىت و ھەلىدە گرىت، كاتىكىش گەۋرە

بوون، وهك ئه وهى هه لىبگريت، به لام ئه سته م ده يخه يته ناو
ئوتومبيل و ده ريده هيئيته وه. هيشتا ناتوانيت بپروات، له بهر ئه وه
دووباره له باوه شى ده كه يته وه.

- چۆن چۆنى؟

- خو له باوه شى ناگريت توش تيناگه يته، له دل و ميشكتدا
هه لىده گريت.

- ئه ها! ئاى خودايه! پوورى گيان، زور سوپاست
ده كه م. به راستى چاوپيكيه وتنيكي زور جوان بوو.

- هه ر ئه وه نده بوو، ته واو؟

- به لى پوورى، ته واو.

- ئه ي كوالا، با باسى كوالاشت بو بكه م!

- كوالا؟

- به لى به لى! له سه ر دره ختى ئوكاليتوس ده زين.

- چى كوالا؟ ئاى خوايه! پوورى، تو چهند ناياييت، ده ستم

بده رى با ماچى بكه م!

- ده ي ها ماچى بكه! پوله كه م، نه كه يته دايكته بره نجيئيته.

دايكايه تى سه خته. خودا ده فهرمويت: نايتت به رامبه ريان

بليتت: ئوف.

- وه للا راسته!

- كه لانه يه كت بو دروست بكه م؟

- ئەللا كە لانه، ئۆف كە خۆشە كە لانه.

- پۆلە، نە مانوت نابىت بلىت ئۆف.

- ئاخ!

- گالته ده كههه! ئەم ئۆفە جياوازه. ها بىگره. له ژیره وه بىگره با
پۆنه كهى پياتا نه پزىت! دواى كى بۆت بشوات و خاوتنى
بكاته وه، بىگومان داىكت!

- زۆر به تامه! پوورى، دهسته كانت خوش بىت!

- پۆلە گيان، نۆشى گيانت بىت. سهىرى من بكه! تۆ
سىنگلىت؟ له م ناحيهى خۆمان كچىكت بۆ بدۆز مه وه. ئەو
كاره له سهىر من، تۆ له كورنىكى باش ده چىت. ته ماشا بكه، له و
خواره وه لای مزگه وته كه خانوويه كى زهرد ههيه...

له جیهانی ئازەلاند، خیزانی ههیه به ناوی شیردەر
 توورە که دارەکان^۱. دیوی تاسمانی، کوالا، کۆمەلێک سمۆری
 سەر سۆرپەنەری بالدار، چەند جۆریک مشک، ئینجا
 کەنگەرەکان کە سەر بە خیزانی ئەم شیردەرە توورە که دارانەن.

تایبەتمەندیی هاوبەشی شیردەرە توورە که دارەکان لە گەڵ
 شیردەرەکانی دیکەدا، شیرپێدانی بیتجۆرەکانیانە. هەر لەبەر
 ئەوەیە هەموویان شیردەرن.

بەلام جیاوازییەکی بەرچاو ههیه که توورە که دارەکان لە
 شیردەرەکانی دیکە جیا دەکاتەوە.

بیتجۆری مانگایەکی، کە وەک گۆلکێک دێتە دنیاوە، هەر لە
 مانگایەکی بچووک دەچیت: واتە کاتێک دەبینن یە کسەر
 دەلێن: "ئەمە بیتجۆری مانگایەکی!"

بە هەمان شێوە، کاتێک بیتجۆری ورچیک لەدایک دەبێت،
 لە ورچیک بچووک دەچیت. دروستتر بڵێم: لە ورچیک
 بووکە لە دەچیت! بەلام کاتێک دەبینن، دەتوانن بەدڵنیا یە
 بڵێن: "ئای چەند ورچیک جوانه!"

بەلام ئەگەر دایکی لەو نزیکانە بێت، ئەوە زۆر گونجاو
 نابێت. واتە: کاتێک مۆف ورچیک دایکی توورە لەدوایە
 وەک هەورە گەرمه گەرم به دوایدا رابکات، ناتوانیت

۱ - (Marsupial): شیردەرە تورە که دارەکان.

خۆشەوېستىيى خۆى دەربېرىت و بلىت: "بەخوایىچووکەت زۆر نازدارە، ھا! خۆزگە دەستم بەسەرىدا بەیتايە! ناوېشم بنایە خرېن!" لەو کاتەدا گەورەترین کىشە پرگارکردنى گىيانى خۆيەتى، لەگەڵ دۆزىنەوہى جلیکی ژىرەوہى خاوين!
 ھەرۋەھا کاتیک مندالىکی ساوا دەبینن، خیرا تىدەگەن کە
 ئەوہ کۆرپەى مروفیکە. بىگومان ھەندىک کەس دواى
 ماوہىەک لە بارەى خوشک/براکانى کە تازە دىنە مألەکەوہ،
 لیکدانەوہى جیاواز دەکەن!

- ئىستائەوہ برا/خوشکی مە؟

- بەلى ئەى چۆن! جوانە، وانىيە؟

- بەراى من وانىيە!

- ھا؟

بەلام بىچووی شىردەرىکی توورەکەدار کە لە دایک دەبىت،
 نەبەو ئەندازەيە لە دایکی دەچىت، نە لە باوکی، چونکە وەک
 ئاولەمە^۱ دىتە دونياوہ. ئەو گەشەيەى ماوہىەتى لە سکى دایکیدا
 تەواوى ناکات، بەلکۆ لە پاش لەدایک بوون لە ناو
 توورەکەيەکی گەرمدا تەواوى دەکات کە چەند مانگىک تىايدا
 دەژى.

باشە، بەلام چۆن؟

۱ - (Embryo): (بىچووی ناو سک کە ھىشتا خۆى باش نەگرتوہ).

ده توانين له كهنگه ره كانه وه به مه ئاشنا ببين.

به گشتی ئیمه ته نیا یه ک جور كهنگه ر دهناسین (كهنگه ری سوور)، به لام جورها كهنگه ری قه باره جیاواز بوونیا ن هه په. بو نموونه، كهنگه ره بچووكه كانی وه ك وه لابی و پاده میله ن (Wallaby و pademelon) كه هینده ی كه رویشكیك ده بن. هه ندیك جوری كهنگه ریش هه ن، وه ك مه میمونه كان له سه ر لووتكه ی دره خت هیلانه بو خویان دروست ده كهن.

به لام با هینده ی كه رویشك بچووك بن، با هینده ی بالای مروف گه وره بن، با له سه ر زهوی باز بده ن، له لقیکه وه بو لقیکي دیکه باز بده ن، هه موو كهنگه ره كان تایه تمه ندییه کی هاوبه شیان هه په، كه ته ویش: شیرده ری تووره كه دارن.

هوکاری نه وه ی له سه ره تاي كتیبه كه وه باسی كهنگه ره كان دانراون، نهو تووره كانه په كه له ناویاندا په كيك له سه ركیشترین دایكایه تی نا ئاسایی له سه ر زهوی پروو ده دات. هه رچه نده كاتیک نه م كتیبه ده خویننه وه و ته وای ده كه ن، تی ده گن كه له سه ر پرووی زه ویدا، تاكه دایكایه تییه ك نییه سه ركیشی تیایدا پرووی نه داییت.

به لام پتویست بوو له په كیکیان ه وه ده ست پی بکه ی ن.
منیش كهنگه ره كانم بو هه لیزاردن.

بیچووی که نگر

هه‌رچه‌نده ماوه‌ی مانه‌وه‌ی من له سکی دایک‌مدا
حه‌وت مانگی خایاند، به‌لام له هه‌لومه‌رجی ئاساییدا،
مرو‌فه‌کان دوا‌ی مانه‌وه‌ی نو مانگ و ۱۰ پو‌ژ له سکی
دایکیاندا، دینه‌ دنیاوه، واته: له‌دایک ده‌بن.

ئه‌وه یه‌کیک له‌ خو‌ینه‌ره‌کانم به‌به‌رده‌وامی نامه‌ ده‌نیریت و
لیستی به‌دی‌هین‌راوه سه‌رسو‌ر‌هینه‌ره‌کانی به‌هینده‌ی چیا‌کانی
تو‌رو‌س به‌رز کردووه‌ته‌وه و و ده‌ل‌یت: "سه‌یرکه! ئه‌و باب‌ه‌ته‌ش
زۆر سه‌رسو‌ر‌هینه‌زه. ئه‌مه و ئه‌وه‌ش بنو‌سه!" جا له‌ من
ده‌پرسیت: "ئه‌وه‌ی من بو‌ حه‌وت مانگی خایاند؟"

جا گیانه‌که‌م ده‌بیت له‌به‌ر چی بیت، له‌به‌ر ئه‌وه‌ زوو له‌دایک
بووم تا هه‌رجی زوو ده‌ست به‌کاری نووسینی ئه‌و ژماره‌ زۆره
کتیبه‌ بکه‌م!

گالته‌م کرد
گالته! له‌دایک‌بوونی
پیشو‌ه‌خته، دو‌خ‌یکی
نه‌خ‌وا‌زراوه، به‌لام
هه‌ندی‌ک جار روو
ده‌دات. به‌گشتی

کیشه‌داره، چونکه له‌دایک‌بوون پیش ته‌واو‌بوونی گه‌شهی
ئه‌ندامه‌گرنه‌گه‌کانی وه‌ک سییه‌کان، کیشهی گه‌وره‌ی
لیده‌که‌وێته‌وه.

له‌ ناو‌خه‌لکید، ئه‌و کۆرپانه‌ی به‌م شێوه‌یه‌ زوو له‌دایک
ده‌بن، پێیان ده‌وترێت: مندالی نه‌به‌کام (پیشوه‌خته
premature)، به‌لام بێگومان له‌ زانستی پزیشکیدا ئه‌مه
هاوتایه‌کی هه‌یه، هاوتایه‌کی زانستی: فرێدان!

له‌ جیهانی شیرده‌ره‌کاندا، ماوه‌ی دوو‌گیانی به‌ک له‌ به‌کتری
جیاوازترن. بۆ نموونه، له‌ مڕۆفه‌کاندا ئۆ مانگه، زه‌رافه‌کان ۱۴ -
۱۵ مانگه، بێچووه‌ فیله‌کان دوو سال له‌ سکی دایکیاندا
ده‌مێننه‌وه. ئاخ‌ر ئه‌وه‌ هه‌ر له‌ فیل دێت!

ئهم ماوه‌یه‌ له‌ شیرده‌ره‌ تووره‌که‌داره‌کاندا زۆر زۆر کورته.
بێچووه‌ که‌نگه‌ریک ۲۰ پۆژ، نا نه‌ترانی ۴۰ پۆژ له‌ سکی
دایکی‌دا ده‌مێنێته‌وه.

باشه، ئهم ماوه‌یه‌ بۆ ئه‌وه‌نده‌ کورته؟
له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که‌نگه‌ره‌کان وه‌ک که‌نگه‌ریکی بچووک له‌
دایک نابن، به‌لکو وه‌ک که‌نگه‌ریکی ئاو له‌مه‌ دینه‌ دونه‌یوه، که
هێشتا گه‌شه‌یان ته‌واو نه‌بووه!

که‌نگه‌ریکی سووری پێگه‌یشتوو، کاتیک له‌سه‌ر پێ-
به‌هێزه‌کانی دواوه‌ی راده‌وه‌ستیت، بالای نزیکه‌ی دوو مه‌تره.

کیشی له دهوری ۱۰۰ کیلو دایه. وا ده زانریت بیچووی
 تازه لیکي ئه وهنده گه وره کاتیک دیته دونیاوه هیندهی مشتیک
 ده بیت، به لام کاتیک که نگه ره کان دینه دونیاوه، بالایان هر
 ۱،۵ - ۲ سانتیمه تر ده بیت. کیشیشیان هر چند گرامیک
 ده بیت.

ته نانه ت ناتوانین به بیچوویه کی تازه له دایکبووی که نگه
 بلین: "چاوی به دنیا هه لهینا"، چونکه هیشتا چاوه کانیشی
 وه ک قاچه کانی دواوهی و کلکی گه شیان نه کردووه و
 توو کیشی نییه. هر که له دایک بوو، وه ک گورگیکی بچووک
 به دهسته به هیزه کانی که ته نیا له شولاری خوئی هه لده گریت، به
 تووکی سکی دایکیدا هه لده زینیت و سه رده که ویت.

باشه، بۆ کوئی ده چیت؟

جا ئه م ئاوله مه بچووکه کوئی ده زانیت؟

چه که ره یه کی باریک که له ژیر خاکدا له سکی تۆویکی
 بچووکدا سه رده رده هینیت، چه نده به ئاگایه له ئه ستیره یه ک که
 ۱۵۰ ملیۆن کیلۆمه تر له زه وییه وه دووره و وه ک سه رچاوه ی
 پروناکی و گهرمی زه وی به دیهینراوه؛ ئاوله مه ی که نگه رنکیش
 هر ئه وه نده له تووره که یه کی گهرم و پارێزراو ئاگاداره که له
 ناویدا گوانیک چاوه پتی ده کات که وه ک کانی شیر
 به دیهینراوه، به لام له بهر ئه وه ی هم چه که ره که، هه می ش

ئاۋلەمەكە بىن خاۋەن و بىن چاۋدېر نىن، يەككىيان بە
 لىھاتوۋىيەكى چاۋەپواننەكراۋ لە ناسكىيەكى لەۋ شىۋەيە، وردە
 وردە لەۋ خاكەي سەرى كە دەيان كىلۆ خاك و خۆل و بەردى
 بە سەرەۋەيە سەر دەرەكەت. ئەۋى دىكەيان ۋەك پەرىنەۋە بە
 دارستانىكى چىرى بنارى چىايەكى گەۋرەدا، سكى دايكى كە بە
 توۋك داپۇشراۋە دەپرىت و دەگاتە توۋرەكەكە.

لەم ماۋەيەدا، ئەم ئازەلە بىزىۋە، كە ناتوانىت لە شوپىتىك
 بىرەۋىت، نە ھەلەدەبەزىتەۋە، نە باز دەدات، بە ئارامى
 تەماشاي پروداۋەكان دەكەت، ۋەك ھەموۋ دايكانى دىكەي
 سەر زەۋى، بە ھىمنى و ئارامىيەكى مېھرەبانيانە، تەماشاي
 سەر كەۋتنى بىچۈۋەكەي دەكەت.

كاتىك ئاۋلەمەكە لە كۆتايىدا دەگاتە توۋرەكەكە، ئىنجا كاتى
 ئەۋەيە تا گوانى دايكى دەۋزىتەۋە. لەناۋ توۋرەكەي كەنگەرە
 مېيەكاندا چۈار چلى گوان ھەن. لەۋانەش تەنيا دوۋانىان لەۋ
 كاتەدا شىريان تىدايە. يەككىيان بۆ ئەۋ برا/خوشكەي كە تازە لە
 توۋرەكەكە چۈۋەتە دەرەۋە، ئەۋى دىكەيان بۆ خۇيەتى، چونكە
 لە ھەردوۋ چلى گوانەكەۋە شىرىك كە لە پروۋى پىكەھاتەي
 خەستىيەۋە جىاۋازن، دىتە دەر. ئەۋ شىرەي پىۋىستە بۆ
 ئاۋلەمەي كەنگەرەكە، جىاۋازە لەۋ شىرەي خوشك يان برا
 گەۋرەكەي پىۋىستى پىيەتى.

دهسته کانی که ننگه ره دایکه که (قاچه کورته کانی پیشه وهی) که جگه له مسته کۆله هاویشن و لیدان لهو دینگۆزانهی راویان ده نین، به که لکی هیچ شتیکی دیکه نایه و بۆ دۆزینه وهی گوانه دروسته که بۆ ئه و بیچووه بچووه که ی به هیندهی ده نکه فاسۆلیایه ک ده بیت، هیچ گونجاو نین. له گه ل ئه وه شدا، که ننگه ره دایکه که نازانیت کام چلی گوانه یان هی ئه و بیچووه تازه له دایکبووه یه تی، ههر وه ک چۆن ئاوله مه که و ئه و بیچووه که ننگه ره ی که تازه له تووره که که هاتووه ته دهره وه و له و چۆله وانیه دا ههر باز ده دات و زوو زوو خل ده بیته وه، نایزان. به لام نه بیچووه پیگه یشتووه که چله گوانی هه له هه لده بژیریت و ئه و شیره بخوات که رزقی خوشک/براکه یه تی، نه ئاوله مه که ش که چاوه کانی داخراون جگه له و چله گوانه ی ئاماده یه و چاوه پروانی ده کات، چله گوانی دیکه ده گریت.

کاتی شیر پیدان

ئاولەمەى كەنگەرى بچووك، وەك ئەوەى بە دەستى
گرتىتى و بە چاوى يىنىيتى، ئەو گوانە دەدۆزىتەوە كە
پىش لەداىكبوونى بۆى ئامادە كراوە و وەك ھەموو
كۆرپەيەك بەوپەرى ھەزى خواردنەوە پىوہى
دەچەسپىت.

ئەو شىرەى لە گوانەكە دىتە دەرەو، تەواو ئەوہىە كە
ئاولەمەكە پىويستى پىتەتى و خەستىيەكى ھەيە كە دەتوانىت
بەئاسانى بىخواتەو، بەلام ھەردەم وا نامىتتەو؛ بە تىپەربوونى
رۆژ و ھەفتە و مانگەكان خەستى شىرەكەش دەگۆرپىت.

چۆن بۆ گەورەبوون و گەشەكردنى بىچووەكە بە شىوہىەكى
تەندروست پىويست بكات، ھەر بەو شىوہىە قۇناغ بە قۇناغ بە
پىكھاتەيەكى نوئى دروست دەكرپىت.

لە ھەمان كاتدا، ھەروەك گۆرپىنى شىرى ئەو گوانەى
تايبەتە بە كەنگەرە ئاولەمەكە، شىرى ئەو گوانەى دىكە كە
تايبەتە بەو برا/خوشكەى پىش چەند مانگىك ھاتووتە دونياو،
دەگۆرپىت. بەزەيى و مېھربانىي، لە گوانەكانى توورەكەى
كەنگەرىكەو شىر بەخەستى جيا جيا دەرژىتت و دوو
بىچووى پى تىز دەكات.

دوای ئه وهی ئاوله مهی که نگه ری بچووک گوانی دایکی
گرت، به دریزایی دوو سنی مانگ به ری نادات.

له و ماوه یه دا، گه شهی ته و او ده کات و تووک ده رده کات و
چاوه کانی ده کاته وه، کاتیک ته مه نی ده گاته شهش مانگ، بۆ
یه که م جار له تووره که که دیته ده ره وه. ئیدی ئه و ئاوله مه یه ک
نییه، به لکو بیتچووه که نگه ریکی بچووکی جوانه. هه رچه نده
ده توانیت له تووره که که بیته ده ره وه، به لام له بهر ئه وهی هیتشتا
دهستی نه کردووه به خواردنی خۆراکی ته و او که ر، هه رکاتیک
برسی بوو دووباره ده چیتته وه ناو تووره که که و له خواردنی
شیری دایکی به رده وام ده بیت که تام و خهستییه که ی به پیی
ته مه نی گونجاوه.

هه روه ها کاتیک بیه ویت له گه ل دایکیدا گهشت بکات، هه ر
له ناو تووره که که دا ده میتیتته وه، چونکه هیتشتا ناتوانیت وه ک
که نگه ریک باز بدات. ئه گه ر بشتوانیت به هینده ی دایکی
ناتوانیت به خیرایی ته نجامی بدات. جا ئه وه کاتیک
پروبه پرووی هیرشی سه گه درنده کتیویه کانی وه ک دینگۆ، یان
پراوچییه کان ده بنه وه، په نابردن بۆ تووره که که باشتترین کاره.

له م دۆخه مه تر سیدارانه دا، که نگه ری دایک وه ک هه موو
دایکه کان، سه ره تا گیانی بیتچووه که ی پرزگار ده کات، ئینجا

گیانی خۆی. هەر که بیچووه که ی چووه وه ناو تووره که که، بهو قاچه بههیزانه ی دواوه ی بهخیرایی هه لڊیت.

کهنگه ره کان ده توانن زۆر بهخیرایی پابکه ن؛ بیگومان ئه گه ئه وه هه لسه زودابهزه به پاکردن بزنان! به لام ئه وه سه گه راوچیانه شی بو راوکردنی کهنگه ر پیگه یه ندراون، که م نین. کهنگه ریک که به بیچووه که ی ناو تووره که که یه وه راده کات، ناتوانیت به پیتی پتویست پابکات. کاتیک کهنگه ری دایک زانی ناتوانیت بهو شیوه یه پابکات، بیچووه که ی له تووره که که ی ده رده هینیت و فرپی ده داته سه ر دره ختیک، یان بنی ده وه نیک! راوهستن راوهستن! خیرا خه یالتان بو شتی دیکه نه چیت،

هه له بیر مه که نه وه! که نگه ر ئه مه له پیناو بیتچووه که یدا ده کات، چونکه ته و او به پیچه وانه ی ئه و ئا راسته یه ی بیتچووه که ی داناوه راده کات، هینده ی بتوانیت به خیرایی دینگۆکان له وێ دوور ده خاته وه.

ئه گهر نه گیریت و نه که ویته ده ست سه گه کان، ئه و ا ههر که دۆخه که ئارام بووه وه و سه گه درنده کان که به هۆی ماندوویه وه زمانیان به هینده ی بۆینباختیک تا به رپتیان درێژبووه و وازیان له خواردنی گه نکهریک بۆ ژهمی ئیواره هیناوه، که نگه ر دایکه که به سه لامه تی ده گهریته وه بۆ هه لگرتنه وه ی ئه و بیتچووه ی چاوه پروانی ده کات.

دایکه که و بیتچووه که یه کتر له ئامیز ده گرن، ماچی یه کتر ده که ن و بۆن به یه که وه ده که ن. بیتچووه که باش برسی بووه، بۆیه خیرا باز ده داته ناو تووره که که ی دایکییه وه و شیر به تام و خهسته که چاوه پروانی ده کات.

سه گه درنده کانی دینگۆ که له م کیشوهره سه رنجراکیشه دا ئازادن، ئه وانیش له پیناو بیتچووه کانیاندا که له هیلانه که یاندا له برساندا ده لوورین، ده که ونه دوا ی نیچیریکی دیکه.

دنیابن که ئه وانیش ئاوا به ئاسانی به ده سته تالی ناگه ریتنه وه بۆ ماله وه.

په ننگه نه توانن که ننگه ریځی سووری گه وړه راو بکه ن، به لام
 ده توانن به که ننگه ریځی بچووک هه موو بیچووه کانیا ن تیر
 بکه ن. سه گيځی دایک هه رچه ند درنده ش بیت، چاوه کانی
 جگه له بیچووه کانی هیچ نابینن.

بیچووه که ننگه ره کان، ئیدی له هه شت مانگیه وه له ناو
 تووره که که ی سکی دایکیاندا جتیا ن نایته وه.

با بلتین که ننگه ره دایکه کان تا یه ک سال شیر به
 بیچووه کانیا ن ده دن، ئه و ماوه یه ی ده میټټه وه، بیچووه
 که ننگه ره کان ئه گهر به ته و او ی نه شچه ناو تووره که که وه، ئه و
 سه ریا ن ده که ن به ناویدا و له و چله گوانه ی هی خو یانه له
 خواردنی به شه شیر که یان به رده و ام ده بن.

ئهمه ش به بی ترساندن و راچله کاندنی خوشک/برا بچووک
 ئاوله مه که یان که به چله گوانه که ی ته نیشته وه چه سپاوه و
 ته نانه ت هیشتا چاوه کانی نه کردو وه ته وه.

به م شپوه یه، له میړگه پان و به رینه کانی ئوسترا لیا دا، پیش
 کوژتایه اتنی چیرو کيځی نایابی دایکایه تی، دانه یه کی دیکه
 ده ست پی ده کات...

دایکی زهرافه

میسری و رۆمانییه کۆنهکان، باوهریان وابوو که زهرافهکان
به رهه می خوشه ویستی نیوان خوشتر و پلنگهکان.

ئی! له راستیدا که له پرووی دهره وه ته ماشایان ده که یهت،
زۆریش قورس نییه تیگه یهت که بۆ به و شتیوه به بیران
کردوو ته وه. له ئه نجامدا ئه م به دیه پناوه جوانانه ی ئه فریقا،
هه م وه ک خوشتر، هه میس وه ک پلنگن!

به لام بنگومان هیچ زهرافه یه ک ناتوانییت به رهه می ئه م
خوشه ویستییه زۆر مه حاله یهت. جا ئه گهر وا بیر بکه یه وه که
خوشه ویستی پلنگیک به رانه بر خوشتریک، به هوی گوشتی
تازه و نهرم و چه وره که یه وه یهت!

به راورد به ماوه ی دوو گیانی مرۆفه کان، که نو مانگ و ۱۰
پۆژه، کۆرپه له ی زهرافه کان ماوه یه کی زۆر درێژتر له سکی
دایکیاندا ده میتنه وه.

تیکرای ماوه ی دوو گیانی زهرافه کان ۱۴-۱۵ مانگه.

سهرنج بدهن! له م جیهانه دا هیچ شتیګ بهو شیویه
ناییت بوتړیت: "دهی با ئه مهش بهو شیویه بیت".
پتوهریګی ورد و پرېګی هه ستیار و ماویه کی دیاریکراو
بو هه موو شتیګ دیاری کراوه.

بیګومان هوکارګ هه یه که زه رافه کان ئه م ماوه زوره
له سګی دایکیاندا ده میننه وه!

زه رافه دایکه کان، به پتو به پتوویان ده بیت (ده زین).
ګریمان زه رافه یه ک تیکرا ۵-۶ مه تر بهرزه، ئه و
کوړپه یه له دایک ده بیت، هه که له سګی دایکیان
دهرچوون، له بهرزی دوو مه تروه ده که ونه خواره وه بو
سهر زه وی. واته: ئه گهر له بری ئه وهی به زه رافه یه ک
بلیین: "هاته دویاوه" یان "چاوه کانی به دویا هه لهینا"،
بلیین: "که وته دویاوه" شتیګی هه له مان نه وتووه. ئه گهر
ماوهی دوو گیانییه که ئه وهنده درنژ نه بووایه، ئه واکاتیګ
له دایک ده بوون، ئه وهنده بچووک و لاواز ده بوون که
بهرګه ی که وته خواره وویان له و بهرزییه وه نه ده گرت.

زەرافە دایکەکان، بە پتووە پتچووێان
دەیت (دەزێن). گریمان زەرافەیهک
تیکرا ٦-٥ مەتر بەرزە، ئەو
کۆرپەیهی لەدایک دەیت، هەر که
لە سکی دایکیان دەرچوون، لە
بەرزێ دوو مەترهوه دەکەونه
خوارهوه بۆ سەر زهوی. واتە: ئەگەر
لە بری ئەوهی بە زەرافەیهک بڵێن:
"هاته دنیاوه" یان "چاوهکانی بە
دنیا ههڵێنا"، بڵێن: "کهوته
دنیاوه" شتیکی ههلهمان نهوتوو.

به لَام بیتچووه زهرافه کان، بالایان نزیکه ی دوو مه تر و
کیشیان ۶۵-۷۰ کیلو ده بیت، له بهر ئه وه جهسته یان پته وه و به م
که و تنه خواره وهیه هیچ زیانکیان پیناگات.

بینگومان ئه گهر له خواره وه پلنگیک چاوه پروان نه بیت و به
وتنی: "من باوکی تو م! سهیرکه په له کانی سه رجسته مان وه ک
یه که! ئه ها به مه ده لَین بۆ ماوه یی. ئیستا وهره با یه کتر له ئامیز
بگرین!"

هیچ پلنگیک، نه نانه ت هیچ شیر و که متیاریکی په لاوی
چه قاوه سوو یان ئاژه لَیکی درنده ی وه ک ئه مانه، هینده بویر نیه،
یان دروستتر بلَیم، هینده گیل نیه بجیته بن پیکانی زهرافه یه ک
که خه ریکه بیتچووی ده بیت و پیش ئه وه ی بیتچووه که ی بکه وِتنه
سه ر زهوی له هه وادا په لاماری بدات. به لَام ده توانیت له پشت
ده وه نیکه وه خوی حه شار بدات و فرسه تی لی بهیتیت! له بهر

ئەو نە زەرپافە دایکەکان کاتیان ھەبە تا بڵێن: "خۆ من تازە
بیتچووم بوو، با چلەم بچیت و کەمیک پال بکەوم و پشو
بدەم!" نە کاتیان ھەبە لەو شوێنە بیتچوو زەرپافەکان
کەوتونەتە دنیاو، بەسەری بەرن.

بیتچوو زەرپافەیک ھەر کە کەوتە سەر زەوی، لە ماوەیەکی
زۆر کورتدا دەبیت بە خۆیدا بیتەو، تەنانەت ھەلسیتە سەر پی.
لە راستیدا کەوتە خوارووی لە بەرزیی دوو مەترەو،
سوودی بۆ بیتچوو زەرپافەیک لە پروو ھەبە. بە ھۆی
کاریگری بەرکەوتەو ھەبە پادەچلەکت، لەو شوێنە
پالکەوتوو راست دەبیتەو. دەتوانن ئەمە ھاوشیو بکەن بە
زللەلێدان لە سمتی منداڵی ساوای تازە لە دایکبوو لە لایەن
مامانەکانەو.

باشە، بۆچی مامانەکان ئەو زللەیی لێ دەدەن؟ لەبەر
ئەو پتووستە منداڵی تازە لە دایکبوو ھاوار بکات و بگری،
دەست بە ھەناسەدان بکات و ھەرچی زوو سییەکانی
بکریئەو. ھەندیک منداڵ ھەر لە گەڵ لە دایکبوونیدا دەست
بە گریان دەکەن، بەلام ھەندیکیان ھیشتا ھەستیان بە پروو ھەبە
نە کردوو و وا دەزانن ھیشتا لە سکی دایکیاندا. لەبەر ئەو
وا ھەست دەکەن کە ھەرچۆنیک بیت خۆراک و ئۆکسجین لە

دایکییه وه بۆی ده چیت، خه زمانه که یان تیکنادهن. ئا له و کاته دا ده بیت زلله یه ک بخۆن، تا هۆشیان به بهردا بیته وه.

بیچووه زه پافه کان که ده که ونه سه ر زه وی، ده لێن: "خۆ له دایک بووین!" ئینجا که میک به هۆش خۆیاندا دینه وه، به لام له وانه یه که میک هه ز نه که ن هه ستنه سه ر پی. له م جوړه حاله تانه دا زه پافه دایکه که به قاجی تیوه ی ده ژهنیت بو ئه وه ی بیچووه که ی وه ک مانگا پال نه که ویت و هه لسیته سه ر پی!

نا گیانه که م! ئه م کارانه له جیهانی مروّفه کاندایه م شیوه یه ن. له جیهانی زه پافه کاندایه که به قاجه کانی پیشه وه ی (دهسته کانی) شه ق له بیچووه که ی ده دات! پاشان دانه یه کی دیکه ی تی ده سه ره وینیت! ئه گه ر له دووره وه ته ماشای ئه م رووداوه بکه ن، زۆر شت به زه پافه دایکه که ده لێن.

- ئاه! ئه ی داوه شی!

- داده گولزار، چی بووه!

- کچی سه برکه! چۆن شه ق له بیچووه که ی ده دات؟

- ئای به داخه وه!

- یاخوا دایکانی وه ک تو بمه رن و به چنه ژیر گله وه!

- سه برکه! هیشتا لێی ده دات!

- ده نا! ده نا!

- داده گولزار، ده نا چیه، ئاخه ر ده نا چیه!

- شکوفه، له خهفه تدا ټاگام له خوم نيه، نازانم چي ده ليم؟
 لتي مه ده! لتي مه ده! خوا له ناوت بهرئ!
 بېگومان زه پرافه دايکه که بؤ ئازاردان و زيانگه ياندن به
 بېچووه که ي ټه و کاره ناکات. له بهر ټه وه ي ناچاره هر چي زووه
 فيري هه لسانه سهر پي بکات، کاريکي له و شپوه يه ده کات. له
 نه نجامدا، بېچووه که که شه قه که ي خوارد، له پاش هه لناني
 يه ک دوو هه نگاو به له رزه له رز، خيرا راست ده بېته وه. جا بلئ
 چؤن؟

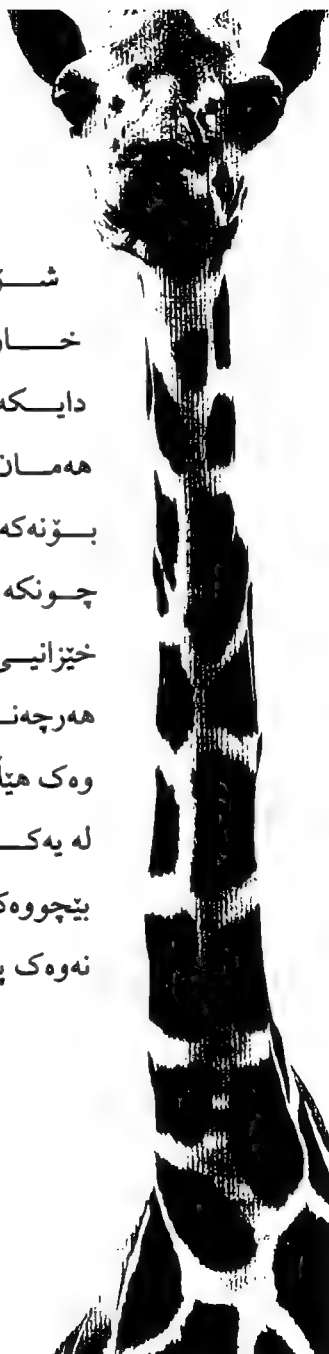
- ئاي ئاي! خو ټه وه هه لتي ده دات! ئيستا نيشانت ده دم!
 - داده گولزار، پراوه سته مه پړؤ! داده گولزار...
 زه پرافه دايکه که شه قينيکي ديکه له بېچووه که ي ده دات که
 هه لساو ته سهر پي و ده يخات به زه ويدا. بؤ ټه وه ي دوو باره
 هه لسيته وه، به رده وام ده بيت له تېهه لداني. هه موو ټه مانه بؤ
 ټه وه يه بېچووه که فيري هه لسانه سهر پي بکات. ټه گينا زه پرافه
 دايکه کانيس وه ک هه موو دايکاني ديکه به رانه بهر بېچووه که يان
 ناخيان پره له ميهره باني و خاوه ني دلتيکي گه وره ن. به جورتيک
 له جيهاني تازه لاند ا به يه کتيک له و تازه لانه ټه ژمار ده کرين که به
 گرنگيدان به بېچووه کانيان به ناوبانگن.

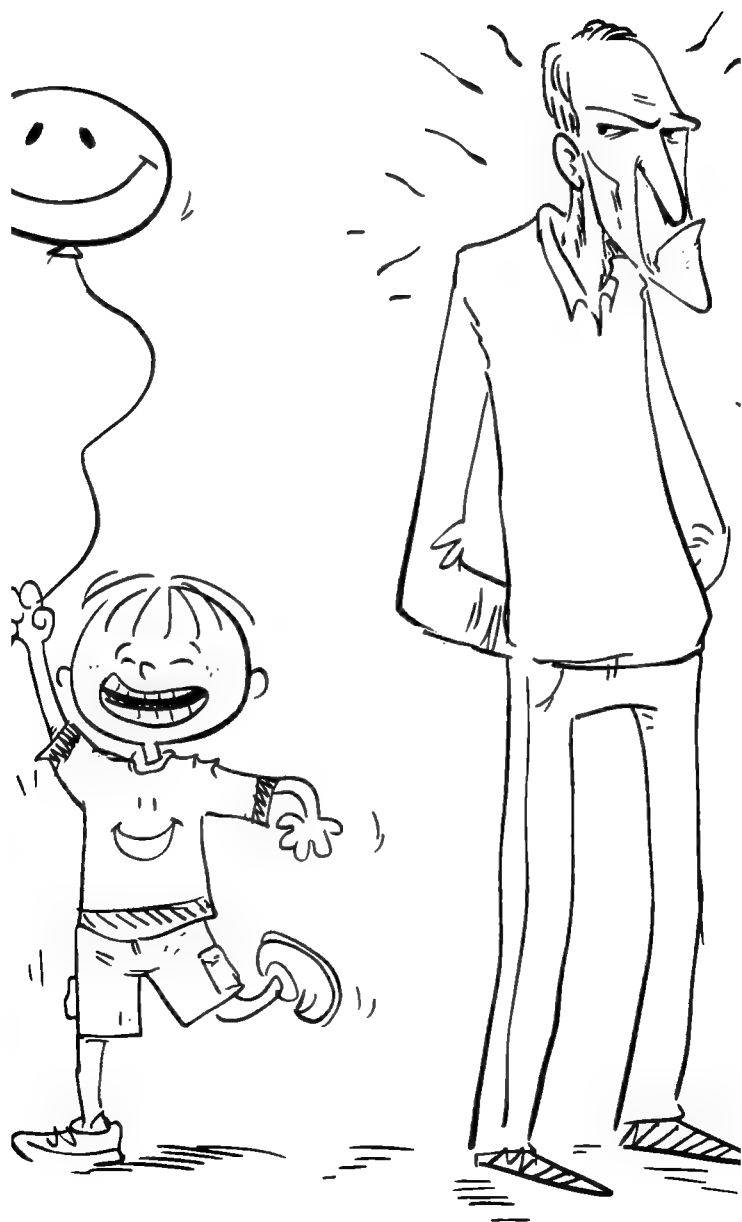
بیتچووه زه پرافه بچووکه که که هه لساو ته سهر پی (وا مه زانن
 که ده لیم بچووک، ئیتر بچووک، بالای دوو مه تر به رزه ها) بو
 ماوه یه کی زور به هیچ شتیه که له دایکی دوور ناکه ویتیه وه.
 له دۆخی مه تر سیداردا، دایکی بیتچووه که ی ده خاته نیوان
 قاچه کانی و به قاچه کانی پینشه وه ی به رگری ده کات و شه ق
 ده هاویت، هه م خۆی، هه میش زیاتر بیتچووه که ی ده پارێزیت.
 شه قی زه پرافه کان زور تونده. بیتگومان به و شتیه یه ی له
 دوژمنه کانی ده دات، وا له بیتچووه که ی خۆی نادات.
 لیدانه که ی ته نانه ت شیریک بو ماوه ی چهند مانگیگ له پهل و
 بو ده خات.

- کاکه ئارو، خوا شیفات بدات. ئەوه چۆن بوو؟
 - باشم لالو. سهرم تاساوه، به لام ئەم گوێچکه یه م ههر
 ده زرنگیته وه و ته واو نابیت!
 - ئەبێ ئەو ئازە له بێمیشکه چۆن لێ داییت؟
 - لالو، زور به خرابی لیدام.

ههر له دوا ی له دایک بوون، زه پرافه دایکه که بیتچووه که ی به
 جوانی ده لیستیه وه و خاوتنی ده کاته وه. له وانه یه بزنان که زه پرافه
 زمانیکی زور درێزی هه یه (نیو مه تر ده بیت) و بو ئەم کاره زور
 باشه.

له راستیدا ئەم لیسانەو و
 شۆردنە تەنیا بابەتیکى پاک و
 خاوتنى نیه. له کاتیکدا زەرپافه
 دایکە که بێچوو وەکەى دەلیستەو، له
 هەمان کاتدا بۆنى پتو و دەکات و
 بۆنەکەى له ناخیدا جێگیر دەکات،
 چونکە زەرپافەکان که حەزبان بە ژبانى
 خێزانى بەکۆمەڵە لەسەر شێوێ پەو،
 هەرچەندە پەلەکانى سەر هەر یەکیکیان
 وەک هێلەکانى سەر پەنچەى مرقوڤەکان
 له یەکترى جیاوازن، بەلام ئەوان
 بێچوو وەکانیان بە بۆنیاندا دەناسنەو،
 نەو وەک پەلەکانى سەر جەستەیان.

تیمساحه کانیس خوشیان

دهوئیت!

به گشتی کهسانی بیه زهیی روخساریان له یه کتری ده چیت.
کهسانی میهره بانیش هر یه کتیکان جوانیه کی هیه.

کهسانی بیه زهیی هه میسه روخساریکی موناوی، چاوانیک
که له هه موو کاته کانی رۆژدا ناسازانه ته ماشا ده کهن،
روخساریکی گرژ که وا هه ست ده کهیت له گیاندارانی دیکه
سه رنجرا کیشتره، له گه لیدا ره شهه لگه راو، به جوریک هیچ
خه ندهی ناکه ویته سهر و ینکه نینی لی نایهت، ته نانهت
ئه وانه شی که میک سهیری ده کهن، لیتی بیزار ده بن.

ئاگادار بن ها! ده لیم ره شهه لگه راو، نالیم ته سمهر و برۆنزی
و رهش. ده لیم ره شهه لگه راوه، ته ویش به هوی خراپی و
بیه زه ییه وه.

وهک چۆن میهره بانیی و به زهیی، هه لسوکه وته کانی مرۆف
ده گۆریت، روخساریشیان ده گۆریت.

هر له بهر ئه وه له روخساری هه موو دایکاندا جا ئه وانه ی
هیشتا بیچووه کانیان له سکیاندا به، یان تازه بیچوویان بووه، یان

بیچووه خوشه ویسته کانیان له ئامیز یاندایه پرووگهش و ئارام و نیگایه کی جوان و هه لسوکه و تیکی نه رمیان هه یه.

هه موو مندا لآن جا ته مه نیان ۵ یان ۴۵ یان ۷۵ سال بیت که به خوشه ویستیه وه ته ماشای پروخساری دایکیان ده کهن، زۆر باش ده زانن خه وتن له سه ر سنگی گهرم و نه رمی ئه و دایکه پرووگه شانه و خواردنی ئه و شیر به تام (بیگومان ئیدی که سمان بیرمان نایه ته وه که چه نده به تام بووه) و تیر کهر و هه میش شیفاده ره که پیش ئه وه ی ئه وان بینه دونیا وه ئاماده کراوه، چۆنه. چونکه کاتیک ئه وان به خوشه ویستیه وه له پروخساری دایکیان ده پروانن، دایکیشیان، هه م به خوشه ویستیه وه، هه میش به به زه ییه وه که هه ستیکی به هیزه و زۆر له خوشه ویستی گه وره تره له پروخساری ئه وان ده پروانن.

هه رگیز له بهر چاوی دایکاندا بیچووه کان گه وره نابن، له بهر ئه وه ته نانه ت ئه گهر له پرووکه شیشدا وا دیار بن که ئیدی هیچ پتو یستیه کیان نییه، به لām هه میشه پتو یستیان به م نیگا میهره بان و به به زه ییه هه یه. به لām مرو فه کان به هو ی ئه وه ی له پاش له ده ستدانیان هه ست به شته زۆر جوان و به هاداره کان ده کهن، کاتیک دایک و باوکه خوشه ویسته که یان کۆچی دوا یی ده کهن و هه رگیز جار یکی دیکه چاوه کانیان بو ئه م دونیا یه نا کر یته وه،

ههست بهو نیگا میهره بانیهی دایک ده کهن که چه نده
پیوستیانه.

باشه، ئاخو بۆ خاتری خوا، ئه و میهره بانیه چییه؟ که و له
دایک ده کات پروانینی بۆ بیچوو که ی بگۆریت، و له
گیانداریک بکات له خۆی زیاتر گرنگیی به گیانداریکی دیکه
بدات؟

به زهیی و میهره بانیی، نه له خۆردا ههیه، نه له شاخ و بهرد و
خاک و ئاو و درهختدا ههیه.

میهره بانیی، شتیک نییه له گوشت و ئیسک و ماسوولکه و
پیشال و شان و خانه و گهردا هه بیت، ههستیکیی به زهیییه،
به لام زانستی زینده زانی وه ک چۆن نهیتوانی پروونکردنه وه بۆ
چهندها موعجیزه ی بیشومار بدۆزیته وه، به هه مان شیوه
ناویکی بیمانای وه ک "غهریزه" ی پێدا.

به زهیی، ناوه پیروژه کانی رهحمان و رهحیمی
پهروهردگارمانه، که له دلی دایکاندا ده دره وشیته وه، وه ک چۆن
تیشکی خۆر له ئاوینه کان و گهر دیله کانی ئاوه وه تا شووشه
پروون و پارچه ئه لماسه کان پهنگ ده داته وه و ده دره وشیته وه.

جا له دلی تیمساحیکی سامناکدا بیت، یان له دلی ماری
 پابتوندا که هینده ترسناکه نهوانه دهیینن زیره دهکهن، له دلی
 شیریکدا که به یه ک لیدانی دهسته بههیزهکانی ئاسکیکی کیوی
 تهختی زهوی دهکات، پلنگیک که بههره دارترین پشيله ی سهر
 زهویه، که متیاریکی زور درنده ی په لاوی، کیسه لیک،
 مریشکیکی ترسنوک، بالنده یه کی نه ورهس، یاخود له دلی
 په پوله یه کدا بدره وشیتته وه که بهوردی هیلکهکانی وه ک
 مرواری بچووک له سهر گه لایه کی که له رمی گه وره ی تهر ریک
 دهخات. کاتیک زینده ورئیک دهیته دایک، وه ک نه وه وایه
 جاریکی دیکه و دووباره به دیه ترایته وه و به میهره بانیه کی
 بیتاوتا و به زهیه کی موعجیزه ئاسا چاودیری بیچووه که ی
 دهکات که له گیانی خوی خوشتری دهویت.

دلی هموو دایکانی سهر زهوی، وهک ئاوینه‌یه‌کی
 پاکوخواوین و بیته‌له‌یه، ناوه‌کانی په‌حمان و په‌حیمی به‌دیته‌نهر،
 که به‌به‌زه‌یه و زور زور میهره‌بانه، ده‌خاته بهر ئه‌و چاوانه‌ی
 ده‌بینین، ئه‌و دلانه‌ی هه‌ست ده‌که‌ن و ده‌رکی پی ده‌که‌ن.
 جوهره‌ها درنده‌ی سه‌رسوپه‌ینه‌ر که کاتیک ته‌ماشای
 روخساریان ده‌که‌یت، توزقاله‌ گهردیک به‌زه‌ییان لی به‌دی
 ناکریت، کاتیک ده‌بنه‌ دایک، ههر یه‌کتیکان ده‌بنه‌ پاله‌وانی
 میهره‌بانی، به‌رانبه‌ر بیچوو‌ه‌کانیان وه‌ک لۆکه‌ نهرم.

نموونه‌تان ده‌ویت؟ ئه‌وه‌نده‌ نموونه‌ هه‌یه‌ نه‌بیته‌وه! به‌لام من
 ته‌نیا یه‌ک دانه‌یانم هه‌لبژارد. وا بزایم ئه‌م بژاردیه‌شم
 کاریگه‌ری کتییی پتیشتری زنجیره‌ی به‌دیته‌نراوه
 سه‌رسوپه‌ینه‌ره‌کانی له‌سه‌ره، که ئه‌ویش کتییی خوشکه‌کانه.

ئیش‌گه‌ری تیمساحی دایک

به‌دیار هه‌لکه‌وه

کاتیک تیمساحیک ده‌بیته‌ دایک، بیگومان ئه‌و روخساره
 به‌ده‌خته‌ی ناگورپت، به‌لام نیگای ده‌گورپت، بیگومان ته‌نیا
 به‌رانبه‌ر بیچوو‌ه‌کانی خوی! ئه‌گینا ئه‌گه‌ر بچه‌ لای
 تیمساحیکی دایک و لینی به‌رسن: "چۆنه‌ وازت له‌ شیردان

هیتاوه و دهستت به خۆراکی تهواوکهه کردوو؟" له ناکاو دهبنه
خۆراکی تهواوکهه.

وت شیریتدان؟ تیمساحه کان وه که هه موو خوشۆکه کان
هیلکه ده کهن. ئه و گیاندارانه شی هیلکه ده کهن، شیر ناده نه
بیچوو هه کانیا، چونکه شیردهه نین، جگه له پلاته پهس^۱.

تیمساحه کان که له که ناراو و زۆنگاو و ده ریاچه کاند
ده ژین، کاتی هیلکه دانان ده چنه وشکانی و له ناو لم یان قوردا
چالیک دروست ده کهن، به لام پتویسته پله ی گهرمی
هیلکه کان له ۳۰ پله تینه په پرت. له بهر ئه وه تیمساحه دایکه که
ده بیت شویتیک بدۆزیته وه که راسته وخۆ تیشکی خۆری
به رنه که ویت.

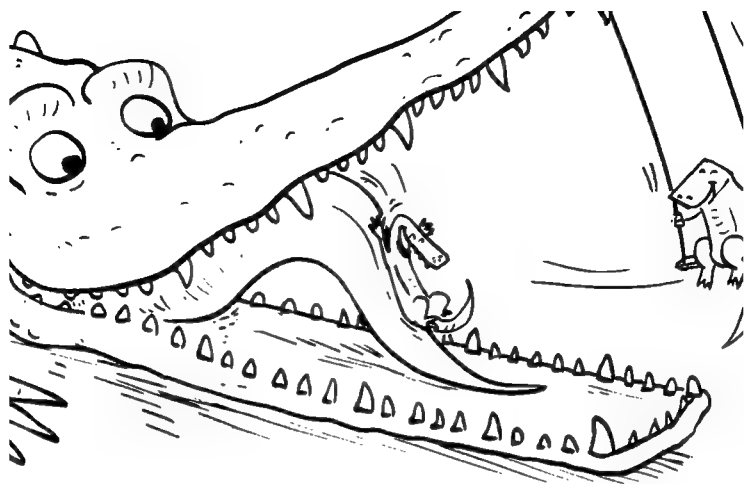
دایکه که کاتیک شویتیکی گونجاوی دۆزییه وه و چاله که ی
هه لکه نه، هیلکه کانی تیدا داده نیت. دوا ی ئه وه ی سه ری
چاله که ی به ورایی داپۆشی، زۆر دوور ناکه ویته وه و له
شویتیکی نزیکدا چاوه پروانی تروکاندن هیلکه کانی ده کات،
چونکه ژماره یه کی زۆر له ئاژه له کان جا ئه گهر تیمساحیکی
مییه ش بیت، چاویان له سه ره ئه و هیلکه به تامانه یه که سکیان تیر
ده کات.

۱ - Platypus: گیانداریکی شیردهه ی هیلکه که ره که له شیوه ی مراوی
ده چیت، به لام فهروویه که جهسته ی داپۆشیوه، ئه م جوړه گیانداره له
باشووری ئوسترالیادا ده ژین و په چه له کیان به ره و نه مان ده چیت.

تیمساحی مییه تا سی مانگ به دیار هیلکه کانیه وه ئیشک ده گرت. له م ماوه یه دا ناتوانیت هیچ بخوات، مه گهر بالنده یه کی چاوبرسی گه مژه خوی بچیته ده میه وه. زور لاواز ده بیت، کیشی داده به زت و بیهیز ده بیت، به لام هه رگیز هیلکه کانی جی ناهیت.

ئه م تیمساحه که پیش چهند ههفته یه ک هه ر نیچیریکی گرتیت، که رویشک، پشيله، مریشک یان مروف بوویت، جا خودای ده کرد ماموستای له شجوانیش بوویت، ئه و له هارپیان به چه ناگه به هیزه کانی و ددانه تیزه کانی چیرزی ده بینسی، به لام که ده بیته دایک، ئیدی به م شتیه ده گورت، به دیار هیلکه کانیه وه که له چالیکدا دایان، به برستی چاوه پروان ده بیت، که کاتی چاوه پروانکراو هات، بیچوه تیمساحه کان که تامه زروی سهرده رهنانن له هیلکه کانیان، به دهنگی بهرز دهست به هاوار هاوار دهکن، دهنگیک که دهتوانیت له دووری ۲۰ مه تره وه بیسترت. تیمساحه دایکه که به هه موو سه رنج و هه ستیه وه ماوه ی چهند مانگیکه چاوه پروانی ئه و دهنگه دهکات.

هه ر که دهنگی بیچوه کانی بیست، به وتنسی: "بیچوه کانمم!" به جوشو جروشوه وه به ره و هیلانه که راده کات و به خیرایی خۆله که ی سه ری لاده بات و بیچوو و هیلکه کانی ده رده هیت.

ئەگەر بەشیک لە بیچوووەکانی توانیبێتێان هیلکەکان بشکێنن
 و بێنە دەرەو، هێشتا هەندێکیان لە ناو هیلکەکاندا ماون.
 تیمساحە دایکەکان، ئەو ددانە تۆقێنەر و تێژانەی بە
 هەستیارییەکی زۆرەو بەکار دەهێتێت و یەک بە یەک توێکلی
 هیلکەکان دەکاتەو و بیچوووەکانی دەهێتێتە دەرەو، کە هەر
 یەکێکیان یەک لە یەکتای خۆشەوێسترن لە لای (بیگومان
 تیمساحیک دەتوانێت چەندە بیچوووەکەی خۆش بویت).
 دایکەکان برسییەتی، ئەوەندەیان بێتوانێت دەمی دەکاتەو و
 هەموو بیچوووەکانی دەخاتە ناو دەمیەو، بەلام تەنانهت
 بچوووەترین زیان بە هیچ کامیان ناگەیەنێت. ئەو چەناگە
 بەهێز، ئەو ددانە تێژانە، بۆ بیچوووە تیمساحەکان بە هێندە
 ژوورێکی یاریکردن سەلامەت و جێگەی بەسەربردنی کاتیکی
 خۆشە.

تيمساحه دايکه که، نهو پيچووانه ی که ده می لی پر کردون،
 تا ناو ئاوه که ده بات. پيچووه کان که له له دايکبونه وه، دروستتر
 بلیم: له وه ته ی له هیلکه هاتونه ته دهره وه هر یه کیکیان
 مه له وانیک ی باشن، بی نه وه ی کات به فیرو بدهن، سوود له
 نیعمه ته کانی ناو ئاوه که وهرده گرن، ده ست ده که ن به خواردنی
 هر چیه ک بتوانن بیگرن، وه ک کرمه لیه و بوق و
 سه ره میکو ته کان. به لام له بهر نه وه ی هیشتا بچووک و پستیان
 ته نکه، نیچیریکی به تامن بو بالنده ی ئایی دهنووک دریز و
 راو چیه گوشتخوره کان که به ده وریاندا ده سورینه وه. به و
 هویه وه پتویسته تا دوو سی مانگ له بهر چاوی دایکیاندا بن و
 جیا نه بنه وه. دایکیشیان خوی به دریزی ئه م ماویه هیچ جیان
 ناهیلیت و پشتگوپیان ناخات.

ورچی مټپه‌ی جه‌مسهری، هټلانه دروست ده‌کات

ورچه جه‌مسهریپه‌کان، گه‌وره‌ترین و بټپه‌زهیترین
گوشتخوړن له‌سهر پرووی زه‌وی. به‌وه‌ی له‌و بووکه‌له ورجانه
ده‌چن که له بازاره‌کاندا ده‌فروشرین، هیچ فریو مه‌خوڼ. هر
کاتیک پرووبه‌پرووی ورچیکي جه‌مسهری بوونه‌وه- بټگومان
پټویسته بټو نه‌وه بچن بټو جه‌مسهره‌کان- خیرا راکه‌ن!

هرچه‌نده پاکردنیش زوړ سوودی نابټ، چونکه نه‌م ناژه‌له
قه‌باره گه‌وره‌یه ده‌توانټ به‌ خیرایی نه‌سپ رابکات، به‌لام لانی
که‌م له ژیر نه‌م ئاسمانه‌ شینه‌دا، ده‌توانن به‌ دل‌ی خوټان یه‌ک
دوو هه‌ناسه‌ی کورتی دیکه‌ بده‌ن.

له‌ پاستیدا من له‌م ورچه جه‌مسهریپانه‌ تیده‌گه‌م. وه‌ک
ورچه‌کانی دارستان، ده‌ستیکیان له‌ هه‌نگویندایه، ده‌ستیکیان له
لقی دره‌ختی هه‌رمیدایه، له‌ پرووباریشدا ماسی سه‌لموڼ و
ماسی بونیتو (bonito)، له‌ شاخدا که‌ستانه‌ ده‌خوڼ و ژیانیکي
نایاب ده‌ژین.

له سه ختترین ناوچه‌ی زه‌ویدا ده‌ژین، له‌و شوینه‌ی مندا‌لانی
ئیسکیمۆ بۆ ئه‌وه‌ی بتوانن دۆندر مه‌که‌یان بخۆن، ده‌بیت بۆ
ماوه‌یه‌ک له‌به‌ر ئاگر دا‌یبنن.

مروڤ له‌و جه‌مه‌سه‌رانه‌دا ئه‌و چایه‌ی ده‌یخواته‌وه‌ هێشتا
نه‌گه‌یشتووه‌ به‌ ریخۆ‌له‌ی دوانزه‌ گری، له‌ گه‌ده‌یدا ده‌یه‌ستیت.
له‌به‌ر ئه‌وه‌ زۆر ئاساییه‌ که‌میک شه‌ره‌نگیز بن. جا ئه‌گه‌ر
کۆر په‌یه‌ کیشیان هه‌بیت که‌ پتویست بکات چاودیری بکه‌ن و
گه‌وره‌ی بکه‌ن، نان و ئاوی پێ بده‌ن.

جا ئه‌وه‌ ئه‌گه‌ر له‌م نیشتمان هه‌سارده‌دا، که‌ په‌له‌کانی گه‌رما
ده‌یان په‌له‌ له‌ ژیر سفری سه‌ده‌یه‌وه‌ن، مندا‌لێک به‌ئینیه‌ دونه‌یاوه‌ و
به‌خیوی بکه‌یت، کاریکی ئیجگار سه‌خته‌. پتویستی به‌
فیداکارییه‌، له‌به‌ر ئه‌وه‌ د‌ل‌نیابن ورچه‌ جه‌مه‌سه‌ریه‌کان
فیداکارترین و پشوودری‌ترین دایکانی سه‌ر زه‌وین.

بێگومان له‌ پاش دایکی مروڤ که‌ له‌ گه‌‌ل ئه‌مانه‌دا له‌سه‌ر
هه‌مان زه‌ویدا ده‌ژین.

له‌ هه‌له‌ومه‌رجی ئاساییدا، ورچه‌ جه‌مه‌سه‌ریه‌کان پتویستیان
به‌ هیلانه‌یه‌ک نیسه‌، به‌لام ورچی مییه‌ی جه‌مه‌سه‌ر کاتیک
دووگیان ده‌بیت، ئه‌و کاته‌ پتویستی به‌ هیلانه‌یه‌ک ده‌بیت.
چونکه‌ بێچووه‌کانی ورچی جه‌مه‌سه‌ری کاتیک له‌دایک ده‌بن بێ

تووک و کویرن. بۆیه پتویستیان به هیلانهیه ک ده بێت تا گه و ره ده بن و به جوانی گوشت و چه وری ده گرن و گه شه ده کهن.

ههروه ها ورچه جه مسه ریه کان وه ک ورچه کانی دیکه ناچه نه خهوی زستانه وه، ته نیا ورچه دوو گیانه کان یان ئه و ورچه میه جه مسه ریه یانه ی له سه ره تای زستاندا تازه بیچوویان بووه، له پتناو بیچووه کانیاندا زستان له هیلانه دا به سه ره ده بن.

ورچی جه مسه ری دایک، پیش هینانه دونه ی بیچووه کانی پتویسته سه ره تا له و هه لومه رجه سه خته دا لانه یه کی گونجاو دروست بکات.

له وانه یه له یه که م نیگادا پیتان وا بیت دروست کردنی لانه یه ک له شویتیک که به به فر داپوشراوه ئاسان بیت. به لام لانه ی ورچیک میه ی جه مسه ری زۆر زیاتره له کونیک که به لادانی که میک له به فره که دروست کرابیت.

ئه و لانه یه ی ورچه که دروستی ده کات، تونیلێکه دوو مه تر درێژه و له کۆتایی تونیله که شدا ژووریک دانیشن هه یه به پانی نیو مه تر. ئه م ژوورانه، هه میشه به شیوه یه ک دروست ده کرین که له سه روو ده روازه ی لانه که دان.

باشه، له بهر چی؟

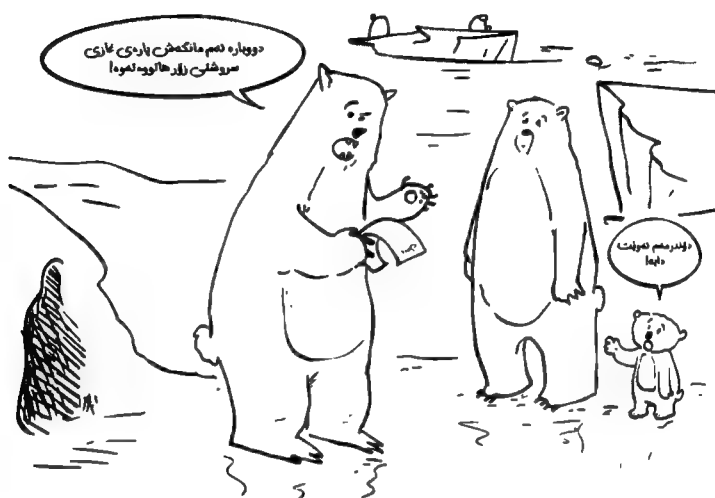
ئه گه ر مامۆستا بوومایه، ئه م پرسیاره م له تا قیکردنه وه دا ده هینایه وه. دروستتر بلێم: له تا قیکردنه وه یه کدا ئه م پرسیاره م

دەکرد و هیچ پرسیاریکی دیکەم نەدەهێتایەوه. ئەوەشی وەلامی راستی بدامایەوه، بووکەڵەیهکی ورچی جەمسەری دروستکراوی ولاتی چینی دەکردە دیاری بۆی. بەلام وازانم ئەوه بەگران لەسەر من دەکەوت، چونکە زۆریک لە قوتاییانی پۆلەکە لە بارە ی ورچی جەمسەرییهوه زانیاری باش دەزان و پرسیارەکیان بە ئاسانی دەزانی.

ورچه جەمسەرییهکان، ژوورەکان لەسەرەوهی دەروازە ی لانهکانیاندا دروست دەکەن، چونکە وەک لای هەمووان زانراوه، هەوای گەرم سەردەکەوێت. ئەگەر ژوورەکان لە گەڵ دەروازە ی لانهکەدا لە هەمان ئاستدا بوونایە یان لە خوارووترهوه بوونایە. ئەوا گەرمیی جەستە ی ورچهکان و ئەو هەوا گەرمە ی بەهۆی هەناسەدانی ورچهکانهوه دروست دەبوو لە دەروازە ی لانهکەوه دەچوووه دەرەوه. هەوای گەرم لە ژوورەکاندا ناوەستیت، شوێنەکی بۆ هەوای ساردی بەستینەری جەمسەر جێ دەهێلێت.

هەر وهه ورچه جەمسەرییه دایکەکان سەری ئەو لانه یە ی دروستی دەکەن بە بەفرینکی ئەستوور دادەپۆشن کە ئەستوورییهکی دەگاتە یەک مەتر. بەفر دابڕینەریکی زۆر باشە. واتە: بە رێژەیهکی بەرچاو رینگری لە ئالوگۆری گەرمی دەکات.

ته نانهت ته گهر پلهی گهرما له دهره وه ۳۰-۴۰ پله له ژیر پله
سه دی بیت، له ناو لانه که دا ۲-۳ پلهی سه دی ده بیت.

هم جياوازي پلهی گهرميه، پټژه په کی زوره. به های
همه ش تهو که سانه دهیزانن که پلهی گهرما له دهره وه ۱۰ پلهی
سه دیه، بو تهوی پلهی گهرمای ناو خانوو که یان که له
چیمه نتو دروست کراوه و پروکاری دهره وهی به عه زلیک
پروپوش کراوه که له ۲۵ پلهی سه دیدا بهیلایته وه، هم موو
مانگیک ناچارن پاره ی غازی سروشتی بدن.

پلهی گهرمای هم لانانه ی ورچه جه مسه ریه کان، ته نانهت
له وه رزی زستانیشدا هیچ ناگوریت، همه له کاتیکدا
جه مسه ره کان زور ساردن و لهو وه رزه شدا که شوه وایا تیايدا
به سینه ره.

ورچی جه مسهري دايكه، بېچووه بچووكه كاني ده نيت به
 سنگه گهرمه كه يه وه و شيريان پې ددات، كاتيك وهرزي به هار
 ديت، به بينيني خه وي خوش به سهري دوبات، وه ك خه و بينين
 به سه گي ده ريبايي چه ور كه راويان ده كات. له م ماوه يه دا
 (نزيكه ي حوت مانگ) دايكه كه هيچ شتيك ناخوات.
 بېچووه كانيشي به به رده وامي له گراني دايكيانه وه شير ده خون.
 ورچه جه مسهريه دايكه كه چه وريي جه سته ي بؤ پروتين
 ده گورپت و تيكه لي شيره كه ده بيت.

كاتيك بېچووه كان به خيرايبی گه شه ده كهن و گه وړه ده بن،
 دايكيان زور زور لاواز ده بيت.

له دواي وهرزي زستان، كاتيك له جه مسهريه كاندا
 كه شوه وا كه ميك گهرمتر ده بيت (كاتيك ده ليم گهرم ده بيت،
 به و شيوه يه تيمه گهن زور گهرم، چونكه هيشتا پله كاني گهرما
 تيايدا نازانم چهنه پله ژير سفری سهديه) و ورچه جه مسهريه
 دايكه كه، بؤ يه كه م جار بېچووه كاني كه تووكيان كردووه و
 چاويان كراوه ته وه و به خواردني شيري دايكيان گوشتن و
 چه وړ بوون، ده باته بهر تيشكي خور.

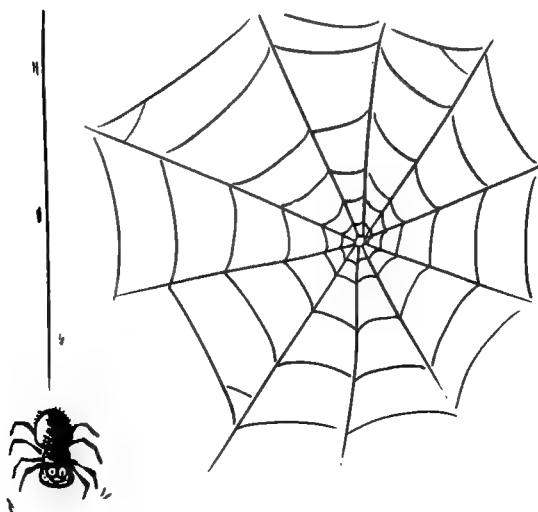
هه مووان پيكه وه گه شتيك به جه مسهريه بهرينه كه دا ده كهن.
 ورچه دايكه كه، بېچووه كاني فيري راوكردي سه گي ده ريبا و
 ماسيگرتن به بي قوولاپ و دروستكردي حه لواي به فر و

ترساندنی ئەو پشکنەرە نامۆیانەى سەردانى ناوچەى جەمسەرى
دەكەن، دەكات.

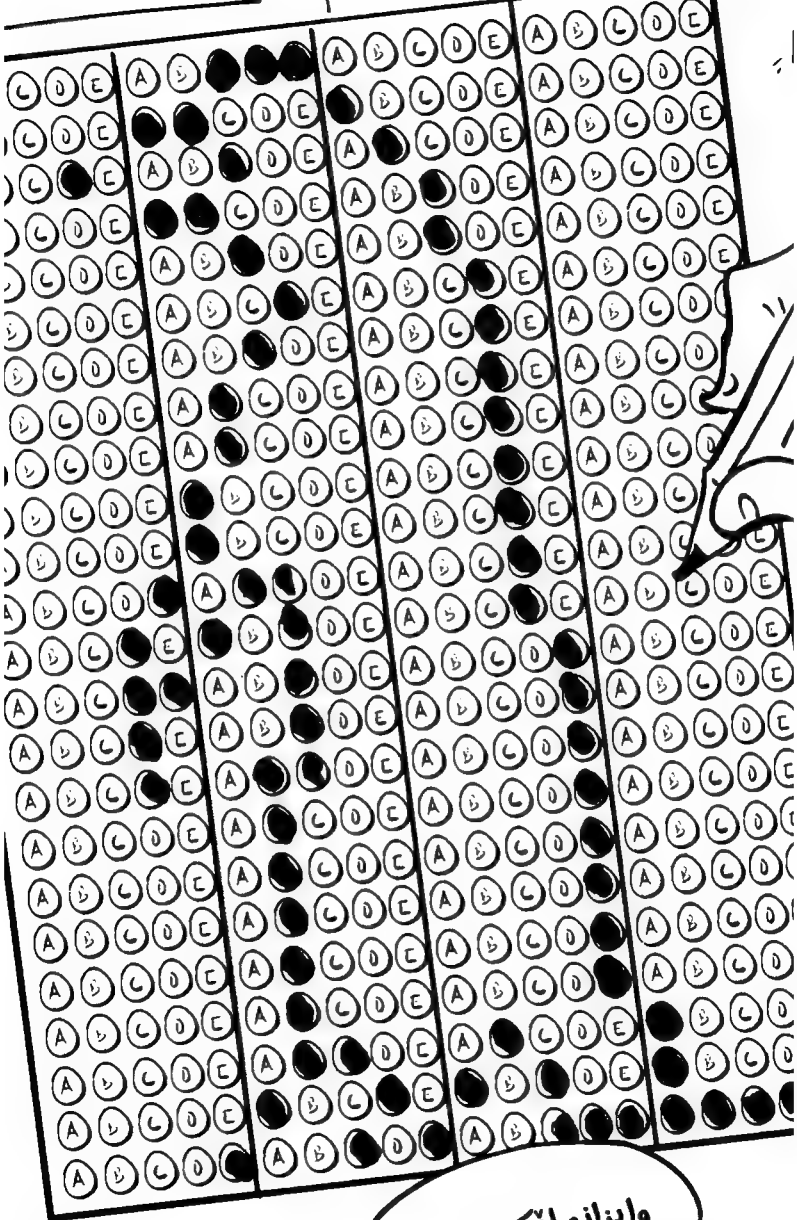
يەكێك لە چیرۆكەكانى ساردترین شوینی جیهان و
گەرمترین شوینی جیهان، بەم شێوەیە.

لەم نێوەندەدا، دەزانم كە ناختان پرە، لەبەر ئەوە با ئەوەشتان
پێ بلێم:

خەم مەخ—ۆن، ورچە جەمس—ەریەكان دەرک بە
بەرزبوونەوهى هەوای گەرم ناکەن. دروستکردنى لانه‌كانیان
بەو شێوەیە، تاییەتمەندییەكە لە لایەن بەدیھێنەرەكەیانەوه پێیان
بەخشاوه. هەروەك هەنگەكان چۆن ئەو شانە هەنگوینییە
شەشپالووە نایابە بێكەموكوورییە لە شانەكانیاندا دروست
دەكەن، هەروەها چۆن جالجالۆكەكان تۆرەكانیان دەچن.

وہ رہ قہی وہ لامدانہ وہ

واہ انہم لیکچوون

شیرپێدان له ژێر ئاودا

وهك بیستوووه، ئهم سأل له تاقیكردنهوه كاندا پرسیارێکی
سهرسوڕهینهری لهم شیوهیه هاتووتهوه:
لهم ئاژه لانهی خوارهوه کامیان بچووی دهبیت و شیر ی پی
دهدات؟

ا- بۆق ب- پهنگوین ت- دۆلفین

پ- تیمساح ج- حاجی له قلهق

له سهردهمی ئیمهدا پرسیار ی بهم شیوهیه ئاسان نهدههاتهوه.
ئه گهر بهاتایهوه، ئهوا بئگومان منیش له بهشی "پاسهوانی
دارستان" که دوو سأل و زۆر ههزم لێی بوو، وهرده گیرام!
ههروهها له دهفتهری وه لامدانهوه کهدا بۆ ئهوهی به تال نه بیت و
نه بێته مایه ی شه رمهزاری، خه ر خه ر هه ول ی کێشانی و نه ی
سپه ر ی میرکاتیکم نه ده دا، که هه ر له هه لاتنی خۆره وه خۆ ی
ده داته به ر تیشکی خۆر.

هه ر له دوا ی تاقیكردنه وه که، پاش ماوه یه ک له ئه نجامی
به دوا دا چوونیکی کورتدا که له ئیته رنیت ئه نجامم دا،
تییینه کی لهم شیوه یه م به رچا و که وت که نووسرابوو:

"ئى چى دەيىت، ئەگەر بلىن وەلامە راستەكە حاجى
لەقلەقە!"

پرووى دەمم دەكەمە ئەو حاجى لەقلەقەى پىش سالانىك
ئەم خانمەمانى بۆ دايك و باوكى هيناو و پىتى دەلپم: "وەرە
ئەمە بەرەو! ئەمە زىادە لە خۆرا ئۆكسجىن بەكار دەهيىت!"

شېرىدان لە ژېر ئاودا

ئەگەر نەزەنن نەهەنگەكان و دۆلفىنەكان ماسى نىن و لە
گياندارى شىردەرن و لە ئاودا دەژىن، ئەو قورسە وەلامى ئەم
پرسىارە بدەنەو. ھەروەھا ئەگەر يەككىك لە بۆاردەكان
ھىچكاميان بووايە، ئەو بە ئەگەرىكى زۆرەو خىرا ئەو
وەلامەتان ھەلدەبۆارد. بەم شىوئەش وەلامىكى ھەلەى
دىكەتان دەبوو.

بەھۆى ئەوئەى ھىچ كام لە بۆاردەكان ھىچكاميان نىيە، دوو
ئەگەر دەميىتەو.

يان بە بەتالى جىھىشتن، ياخود سەرت دەلەقنى و دەليىت
ئەى ئەگەر گرتى. ئىستا خودا دەزانىت تىمساحە يان حاجى

لەقلەق! بێگومان لەم حالەتەدا لەوانە یە یەکیەک لە ئاسانترین
پرسیارەکانی تاقیکردنەوە کەت بە فێرۆ بچیت.

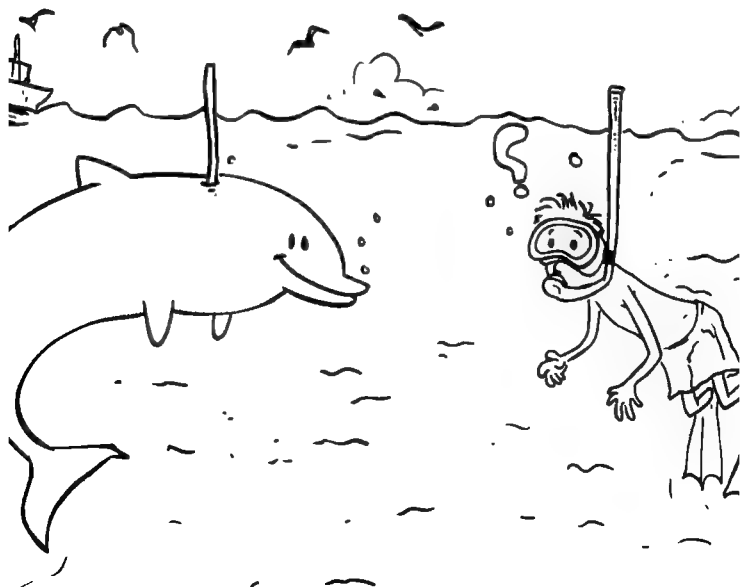
بە ئێ، دۆلفینهکان شیردەرن و نەههنگەکانیش هەروا. لە
پاستیدا هەردووکیان ماسی نین. ئەوانە ی کاتی خۆی کتیبی
(ماسیەکان) یان خۆندوو و تەو، وەک ناوی خۆم دڵنیام کە
هەرگیز وەلامی ئەم پرسیارە لە دەستیان دەرنایەت.

زیندە وەرێک شیردەر بیت، واتە: بێچووی دەبیت. هەروەها
پتۆیستە بۆ ماوەیەکی زۆر شیرێ پێ بدات. لە کاتێکدا تەنانت
هێنانە دۆنیای بێچوویەکی و شیرپێدانی لەسەر وشکانی ئەوەندە
ئاسان نییە؛ ئێ ئەو کارە هەستیارە، لە ناو دەریادا چۆن بە
ئەنجام دەگات؟

دۆلفینهکان کە لە بەدیھێتانیانە وە خواوەنی پڕوخساریکی دەم بە
پتۆکەنین و بەوێش جیھانی دەریاکانیان پازاندوو و تەو، لە گەڵ
نەههنگەکاندا کە گەورەترین شیردەرەکانی ئەم هەسارەین،
چۆن لە ناو ئاودا بێچوویان دەبیت و چۆن شیریان پێ دەدەن؟
بۆچی بێچوو و دۆلفینهکان، یان بێچوو نەههنگەکان کە لە
ناو ئاوی سوێردا چاوە دۆنیادا هەڵدەهێنن، ناخکێن؟ چۆن لە
کاتی شیرپێدانیاندا، لە ژێر ئاودا شیرە کە دەخۆن بێ ئەوێ
تیکەڵ بە ئاوە کە ببیت؟

دۆلفینیک له دایک ده بێت!

هه ناسه دان بۆ مۆقفه كان و هه موو ئه و بوونه وه رانه ی له
وشكانیدا ده ژین کاریکی خۆنه ویست و بێ بیرکردنه وه یه. واته:
هه ناسه وه رگرتن و هه ناسه دان وه، وه ک به رێدا پرۆیشتن و
پاکردن و به رزکردنه وه ی ده ست و قاچه کانمان، یان نانخواردن
کاریک نیه پێشتر بیر ی لێ بکه ی نه وه. هیچ کامێکمان کاتیک
هه ناسه ده ده ی نالێین: "با هه ناسه یه ک وه ربگرم! ئه ها هه ناسه م
وه رگرت بۆنی وه ک میسک وایه. با ئیستا ئه و هه ناسه یه ی
بده مه وه که وه رمگرتوه! هوو! ئه ها هه ناسه که م ده رکرده وه. با
ئیستا جاریکی دیکه له لووته وه وه ربیگرم. ئای ئه و بۆنه چییه؟
ئای خودایه! پرووه کی هه نگوینه که گوڵی ده رکردوه!" به لام له

دۆلفینه‌کاندا دۆخه‌که جیاوازه. ئه‌وان کاتیک پتویستیان به هه‌ناسه‌دان ده‌بیت، سه‌ره‌تا بریاری له‌سه‌ر ده‌ده‌ن و پاشان له ریگه‌ی کوونیک که له‌سه‌ر سه‌ریاندا به که چوونه سه‌ر پرووی ئاوه‌که هه‌ناسه‌ی پی ده‌ده‌ن.

کاتیک مرۆفیک هه‌ناسه‌ ده‌دات، سیه‌کانی ۱۵% ی پر ده‌بن له هه‌وا.

به‌لام کاتیک دۆلفیتیک هه‌ناسه‌ ده‌دات، ئه‌و ریژه به نزیکه‌ی ۸۰% یه. له‌به‌ر ئه‌وه ده‌توانیت ماوه‌یه‌کی زۆر درێژتر له ژیر ئاودا بمیننه‌وه، به‌لام وه‌ک ماسیه‌کان ناتوان به به‌رده‌وامی له ژیر ئاودا بمیننه‌وه.

ئه‌و گیانداره شیرده‌رانه‌ی له وشکانیدا ده‌ژین، کاتیک بێچوویان ده‌بیت- ئه‌گه‌ر دۆخیکه‌ی نه‌خواراوه‌بیت- بێچووه‌کان یه‌که‌م جار سه‌ریان له په‌حمی دایکیانه‌وه دیته‌ ده‌ره‌وه، چونکه پتویسته‌ کۆریه‌که به‌بی دواکه‌وتن هه‌ناسه‌ بدات، ئه‌گه‌ر سه‌ره‌تا قاچه‌کانی بیته‌ ده‌ره‌وه، له میانی پرۆسه‌ی له‌دایکبوونه‌که‌دا که ماوه‌یه‌کی زۆری پی ده‌چیت، کۆریه‌که بی هه‌وا ده‌میتیته‌وه.

به‌پنجه‌وانه‌وه، دۆلفینه‌کان که له ژیر ئاودا بێچوویان ده‌بیت، سه‌ره‌تا کلکی بێچووه‌کانیان دیته‌ ده‌ره‌وه و به‌و شیوه‌یه له دایک

دەبن. بەو ھەزىھەشەو تا تەواو بوونی پڕۆسەى لەدايکبوونەکە،
 بێچووە دۆلفینەکە بێ ھەوا نامىنیتەو و ناخنکیت.
 کاتیکیش پڕۆسەى لەدايکبوونەکە تەواو دەبێت و بێچووەکە
 سەرى دىنیتە دەر، خێرا دەبریتە سەر پرووى ئاوەکە. لەم
 نێوەندەدا، دۆلفینەکانى دیکە ھاوکارى دۆلفینى دايک دەکەن.
 ھەر وەک مامانىک تا تەواو بوونی پڕۆسەى لەدايکبوونەکە و
 بردنە سەرەوھى بێچووەکە بۆ سەر پرووى ئاوەکە، دايکەکە جى
 ناھێلن. مانەوھى ئەو دۆلفینە مامانانە لە کاتى پڕۆسەى
 لەدايکبوونەکەدا لە دەورى دۆلفینى دايک سوودىكى زۆر
 گرنگى دیکەى ھەيە؛ بە لووتە نوکدارە تىژەکانیان قرشەکانى
 دەورووبەر پال دەنێن و دەریان دەکەن! چونکە بۆنى ئەو خوینەى
 لە کاتى لەدايکبوونەکەدا تىکەل بە ئاوەکە دەبێت، لە دوورى
 چەندىن کىلۆمەترەو لە لایەن قرشەکانەو ھەستى پى دەکریت،
 بۆيە ئەگەر مامانەکان نەبن، ئەوا بێچووەکە کە ھىشتا چاوەکانى
 نەکردووەتەو، خۆى لەناو دەمى قرشەى گەورەى سىپىدا
 دەبىنیتەو کە پەرە لە ددانى تىژى وەک گويزان، دايکە
 بىچارەکەشى ناتوانىت بەو ماندوويە نە خۆى، نە
 بىچووەکەشى بپاریزیت.

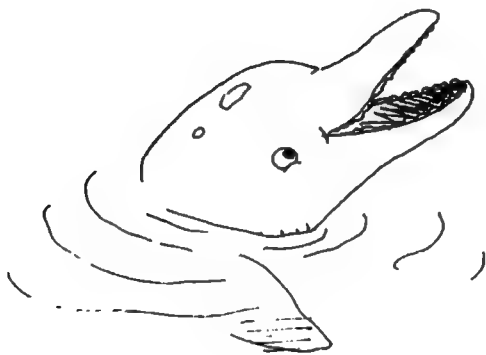
بېچووه دۆلفينه كه، كه خيړا ده بريته سهر پرووى ئاوه كه،
دواى ئه وهى به قوولئ يه كه م هه ناسهى دا، به ياوه رى دايكه
شيرينه كهى و مامانه كانى ده ست به مه له كردن ده كات.

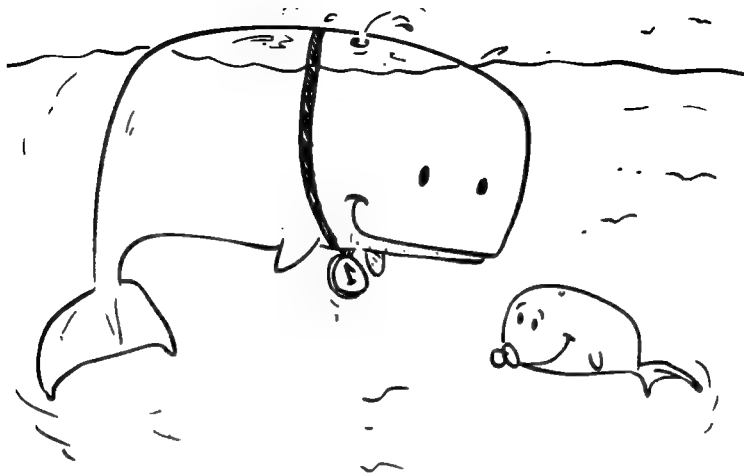
دۆلفينه كان وهك شيرده ركه كانى ديكه پيڅهاتهى ده ميان به
شيويه كه نيه كه بتوانن مه مكى دايكيان بمژن و شير بخون،
واته: لتيويان نيه. ههروه ها دۆلفينه دايكه كانيش وهك مانگا
گوانى خپر و قه له ويان نيه. له برى گوان له سكى دۆلفينه كه دا
دوو درز هه يه. هه ر كه بېچووه دۆلفينه كه به لووتى پالئ به و
درزانه وه نا، شيره كه ديته ده روه. ئه م شيره زور چه وره. له
كاتيكدا شيرى مانگا ۱۵%ى چه وريه، شيرى دۆلفين ۵۰%ى
چه وريه. ئه م شيره چه وره زور گرنگه بو ئه وهى بېچووه
دۆلفينه كه له ماويه كى كورتدا كيشى زياد بكات و چينيكي
پيويستى چه وري تيدا دروست بيت بو ئه وهى له ناو ئاوه
سارده كه دا سه رمای نه بيت. ههروه ها شيرى كى ئه وه نده چه ور و
خهسته (وهك مه حه له بى)، بى ئه وهى له گه ل ئاوى ده رياكه دا
تيكه ل بيت، راسته وخو ده چيته ده مى بېچووه كه وه.

دۆلفينه كان دايكانى زور باشن. له گه ل دۆلفينه كانى ديكه
كه پوور و خاليانن به ختو كردن و پرايئنانى بېچووه كان ده گرنه
ئه ستو. به م سيستمه نا ئاساييه تايه تهى خويان، له ماويه كى

كورتىدا بەخترايى فېرى مەلە كىردىن و چوونە قوولايى و
پاوكردنى دەكەن.

پەنگە ھەندىك لە بېچوۋەكان لە چوونە قوولايى ئاۋەكە
شەرم بىكەن. لەم دۆخەشدا، داىكەكە و دۆلفىنەكانى دىكە پال
بە بېچوۋەكەۋە دەننن بۆ ئەۋەى ناچارىان بىكەن لە ژىر چەند
مەترىكەۋە مەلە بىكەن.

گه وره ترين بېچووی جيهان

کاتیک دایکان بۆ یه کهم جار مندال له کانیاں ده هیښنه
دوڼیاوه، زور پیاښان خوښه خرپن بن. بېگومان نه وه بۆ
دایکانیک ده بیت که مندالیکې لهو شیوه یه ده هیښته
دوڼیاوه.

نه گینا هه ندیک مندال، له وه لاواز تره که پتو یسته به و
شیوه یه بیت، نه وانه شی پتو هخته له دایک ده بن، زور
زور به لاوازی دپنه دوڼیاوه. به لام دایک نایته پتو هڼگ له
هیښانه دوڼیاوی مندالی خرپن. بېگومان گه وره ترين
شیرده ری سر گوی زه وی نه هه نڼگه شینه کانن.
نه هه نڼگیکې شین کاتیک بېچووی ده بیت، کیشی سی
تهن و درېژیه که ی حوت مه تره!

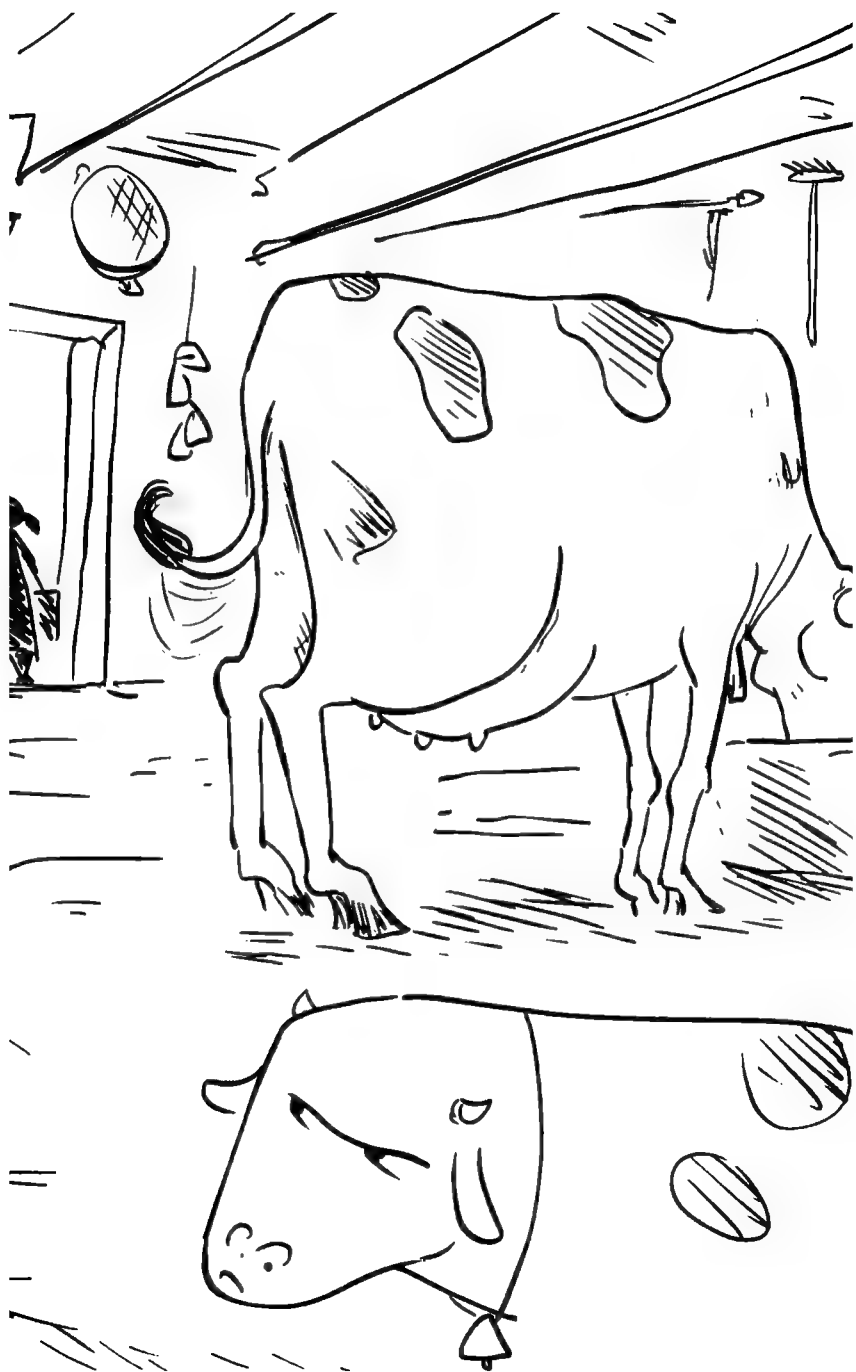
ئاخرا! خو ئه گهر ئىپووش دايكتان كيشى ۱۵۰ تهن
 بووايه و دريژيه كهى ۳۰ مه تر بووايه، ئه وا كاتيک
 ده هاتنه دونياوه كيشتان ۲,۵ كيلو و بالاتان ۴۷
 سانتيمه تر نه ده بوو، ئه ي وانيه؟

وهك هه موو دايكان، ئه و دلّه گه وره يه ي نه ههنگى
 شينيش كه ۶۰۰ كيلو به رانبهر بيچووه بچووكه كهى تا
 ليوارى پره له به زه يى و ميهره باني!

نه ههنگه شينه كان زور گرنگى به بيچووه كانيان
 ده دن. بو ماوه ي ۱۹ مانگ له سكياندا هه ليانده گرن، كه
 ئه وهش يه كيكه له ماوه دريژه كانى دووگيانى له جيهاندا.
 (زه رافه ۱۴-۱۵ مانگ، شيرى ده ريا ۱۵-۱۶ مانگ، فيل
 ۲۴ مانگ، قرشه كان ۲-۳ سال) ماوه ي دووگيانى
 دايكى مروف وهك ده زانن نو مانگه. واته: بيچوويه كى
 نه ههنگى شين ۱۰ مانگ زياتر له ئيمه له سكي دايكيدا
 ده ميئيته وه.

نه ههنگه شينه كانيش ههروهك دولفينه كان به شيريكى
 زور چه ور و خه ست (خه ستيه كى وهك هه ويرى ددان)
 بيچووه كانيان به خيو ده كهن، به لام ئه م خوراكيپدانه يان
 كه ميك زياتره، چونكه نه ههنگى ساوا له پرورتيكدا ۳۰۰-
 ۵۰۰ ليتر، واته: نزيكه ي نيو تهن شير ده خواته وه و

به خیرایی گه وره ده بیت، به شیوه یه ک پوژانه ۹۰ کیلو له
 کیشی زیاد ده کات! بالاشی له پوژیکدا ۴-۵ سانتیمه تر
 دریز ده بیت. بهم شیوه یه نهه نگی شین به دریزایی ۷-۸
 مانگ بینچووه بچووه که ی به خپو ده کات و خواردنی پی
 ده دات، ماوه یه کی زوریش له گه لیدا ده میتته وه و جیی
 ناهیلایت. له زه ریا به رینه کانی هه ساره که ماندا، کاتیک
 باس له دلی نهه نگی شین ده کریت که به هینده ی
 بارهه لگریک گه وریه، به له دایکبوونی بینچووه که ی وه ک
 دلی چوله که یه کی بچووه کی لی دیت که به هیمنی له سه ر
 هیلکه کانی کر که وتووه و به په له لی ده دات.

وہك شیرى دايك حەلّالە!

گۆلكىكى بچووك، بەوہ زۆر زۆر توورە دەبىت كە ھەموو ئىوارە يەك كچۆلە يەك دەموچا و پەلاوى بە يەك دوو تەنەكەى بەتالى گەورەوہ تەقە تەق بىت و گوانەكانى دايكى بدۆشيت و يەك دلۆپ لەو شيرەى زۆر حەزى لىيەتى بۆى نەھىلئەتەوہ و تەنەكەكانى لى پىر بكات و بىياتەوہ بۆ مالىەوہ.

ھەر باشە بەس توورە بىت، ئەگەر ئىرەيشى پى نەبات!
پۆزىك گۆلكەكە سەرى لە سكە گەورەكەى دايكى ژەنى و پى وى: "دايكە گيان، بۆچى دەبىت ئىمە باجى ئەو مروفە چاوبرسيانە بدەين؟ با ھەلبيين و لىرە رابكەين؟"

مانگا دايكەكە دوای ئەوہى بە دەم جوینی گياكەى ناو دەمى و قوتدانى ئاوپرى بۆ دايەوہ، بە چاوە گەورەكانى تەماشايەكى كرد و وى: "زۆر شوورەيە! قسە كردنى لەو شىوہەم دەربارەى خوشك و برا شىريەكانت پى خوش نيە!"
دەستخۆشى لەو ھەلۆستە جوانەى مانگا دايكەكە دەكەم، بەلام گۆلكەكەش بەتەواوى ھەلە نيە! چونكە لەناو ھەموو شىردەرەكاندا، تەنيا مروفەكانن بەدرئايى

تەمەنيان واز لە شیرخواردنەوه ناھێنن. بێگومان باس لە
شیری دایک ناکەم، تەنانت بیرکردنەوهش لێی سەیر و
نامۆیە!

دایکانی مەرۆف، لانی زۆر تا دوو سالی شیر بە
کۆرپەکانیان دەدەن. بێگومان هەیشە دەلێت: "کێ ئێستا
تاقەتی هەیه بە قاپ و کەوچک و مەنجەل و چەتالەوه
سەرقال بێت، هەر بەم شیوەیە باشە! هەروەها کێشە
ئەوێشەم نییە پێم بلێن: 'نەنە کەت تەواو بکە!،' ئاخێر
مانای چیه دەلێت تەمە کەیم بە دل نییە؟" بۆیە بە گری
گری ماوە کە تا سێ سالی درێژ دەکەنەوه. خوا پەحمی
کردووە بەوێ کۆرپەکان بێتاگان لەوێ ئەو پۆژانە
خەریکە کۆتایی دێت کە لە ناوکی دایکیانەوه خۆراکیان
پێ دەدرا، ئەگینا دەیانوت: "تکایە ناوکم مەبێن. من
لەسکی دایە گیانمدا کێشەم نییە بۆ خۆم دەژیم!" و
دەرنەدەچوون. هەرچەندە هەندێک لە منداڵەکان ئەوێ
لەدەستیان بێت ئەنجامی دەدەن بۆ ئەوێ لەدایک نەبن،
بەلام هەولەکەکانیان بێ ئەنجامە.

دوو سالی نا سێ سالی، لە کۆتاییدا خزمەتگوزاری
شیری دایک تەواو دەبێت و وردە وردە دەست دەکەین
بەتامکردنی نێعمەتە بەتامەکانی دیکەیی سەر زەوی.

بۆ نموونه وهك چى؟ وهك شۆرباى شىفهيدىز!
 بهلى به دلىيايه وه شىفهيدىز! (خواردنىكى پارىزگاي
 عهنتابه كه له سىر و گوشتى بهرخ دروست دهكرىت) جا
 ئه وه ئه گهر پۆنه كه رهى به سهردا بكرىت و زه نجه فيلى تى
 بكرىت (نه عناي و شكيش ده بىت) قاپنىكى گه و رهى مسى
 شىفهيدىز! بۆ واتان ده زانى ده لىم شه ربه تى شلىك؟
 به لام هه رچيه ك بخۆين، به شپوه به ك له شپوه كان
 له سه ر خواردنه وهى شىرىش هه ر به رده وام ده بين.
 بىگومان ئىتر شىرى مانگا بىت! يان شىرى بزن و خوشتر
 و لا ما! به لام به سوودترين و به تامترين و ته ندروستترين
 شىر كه به درى ژايسى ته مه نمان به گه رووماندا چو وه ته
 خواره وه و هه رده م تازه به و زۆرترين پىويستمان پىيه تى و
 به دلىيايه وه به لآلترين خوراكه كه هه رچه نده په نگه ئىستا
 تامه كه يمان بىر نه ما بىت؟ شىرى داىكه، چونكه ئه وه
 تا بيه ته به ئىمه.

کاره سائی گه وره ی شیر ی وشک

له کۆتایی سالانی ۱۹۷۰ کاند، یه کێک له و کۆمپانیا به ناوبانگانه ی جیهان که بێتشت و خۆراکی مندالان و شیر ی وشک به رهه م ده هێتیت، فیلبازانه ههستا به ئه نجامدانی کار یک بو فروشتنی به رهه مه کانی له زۆر ولاتی ئه فریقادا، به تایبه تی له ئه فریقای خۆرئاوا و پهیدا کردنی پاره یه کی زۆر زیاتر.

حساباتی ئه وه یان کردبوو که ئه گهر دایکان واز له پێدانی شیر ی خۆیان به یێن به منداله کانیان و ئه م شیر ه وشکه یان بو بگر نه وه و ده رخواردیان بدهن، پاره یه کی زۆر سه رسو په یێنه ر قازانج ده کهن، به لام پێو یستبوو دایکان هان بدرێن بو ئه وه ی رایان به یێن له سه ر به کاره یێنانی شیر ی وشک. بو ئه م مه به سه شه، کۆمپانیا که ههستا به دابه شکردنی ده یان ته ن شیر ی وشک به بی به رانه ر.

له بهر ئه وه ی ئه م شیر ه هم کارناسانی بوو بو دایکان، هه میش پێیان و ترا بوو که ته ندرو ستره، سه ریان کرده سه ر به کاره یێنانی ئه م شیر ه وشکه به لاشه.

له بهر ئه وه ی وازیان له پێدانی شیر ی خۆیان هێنا به منداله کانیان، زۆر به یان دوا ی ماوه یه ک شیر یان که می کرد یان

شیری دایکیان پی بد ریت. ههروهه پرایگه یاند که هیچ خواردنیکه ئاماده کراو و شیریکه وشک شوینی شیر دایک ناگریتهوه، له بهر ئهوه قه دهغه ی کرد ئه و کۆمپانییا بهر هه مهینه رانه ی خۆراکی له م شیوه نامۆیانه دروست ده که ن، پیکلامی: "وه ک شیر دایکه" و چالاکی ناساندنی بۆ بکه ن و به به لاش به سهر خه لکیدا دابه شی بکه ن. هه موو ولاته کان به کۆی ده نگ ئه و یاسایه یان په سه ند کرد. ته نیا ئه مریکیه چاوبرسیه کان نارازی بوون!

بۆچی شیر دایک ئه وه نده گرنگه؟

له و پۆژه وه ی که په که م ئافره تی سهر گۆی زه وی (دایکه چه ووا)، په که م منداڵی هینایه دونیاوه و له باوه شی گرت، ئه گهر دایکان و منداڵان باسیشی نه که ن، باش ده زانریت که شیر دایک چه نده نیعمه تیکه ی گه وره یه. ته نانته باوکانیش ده رک به وه ده که ن کاتیک ده لێن: "ئۆخه ی! لانی که م بۆ ماوه ی شه ش مانگ بابه تی خۆراک چاره سهر بوو. هه ر ئه وه نده به سه به باشی ئاگاداری دایکه که بین!"، چونکه منداڵانی تازه له دایکبوو، له شه ش مانگی سه ره تادا هیچ پتوستانیان به

خۆراکی تهواوکه ر نییه، ته نانه ت ئاویش، له بهر ئه وه ده توانن
ته نیا به شیر ی دایک به ئاسانی تیر بین.

هه موو ئه و خۆراکانه ی مندالێک پێویستی پێیه تی، له ناو
شیری دایکدا به پیتی پێویست بوونیان هه یه. له وانه یه که مێک
فیتامین دی پێویست بیت، به تایبه تی بۆ ئه و مندالانه ی له ناو
چوارچێه ی دیواری شووقه دا گه وره ده کرین، ئه ویش له بهر
ئه وه ی تیشکی خۆر لێیان نادات.

شیری دایک تایبه ته، به لām به راستی تایبه ته، چونکه بۆ هه ر
مندالێک به تایبه تی به دیه تێنراوه.

کۆمه لێک ماده ی به سوودی تێدا یه، که له شیر ی مانگادا
نییه. له گه ل ئه وه شدا، ناتوانریت ئه و ماددانه له تاقیگه و
کارگه کاندایه ره هم به تێنریت. له بهر ئه وه خواردنی ئاماده کراوی
مندال له پāl شیر ی دایکدا هێچ به هایه کی وای نییه.

دایکانی ژیر زۆر باش ئه مه ده زانن و ناچار نه بن (هه ندیک
جار شیر ی دایک که مه، یان هه ر نییه) هه رگیز له شه ش مانگی
یه که می ته مه ننیدا ئه و گیراوانه به کۆر په کانیان ناده ن.

ئه و مندالانه ی خوشک/برایه کی تازه یان له دایک ده بیت،
هه رده م ئه م سه رکێشییانه به خه یالیا ندا دیت که ده لێن:

دوای چوار پینچ سالی دیکه، له گه ل خوشک/برا که تدا
 به یه که وه ده چنه کارتو نیکی گه وره وه و به نیو ته سستیره کانددا
 گه شت ده که ن!

ته وه بیرو که نایا به که یه! چونکه که س نایه ویت به ته نیا
 گه شتی نیوان ته سستیره کان ته نجام بدات! ههروه ها ته نیا
 خوشک/برا بچو که کان باوهر به وه ده که ن بچنه ناو کارتو نیکی
 گه وره وه و گه شت به نیو ته سستیره کانددا بکه ن!

به لئی، باسی چیم ده کرد؟ ته ها! هه ر مندالیک
 خوشک/برایه کی تازه له دایکبووی هه بیت، ته وا به دلنیا ییه وه ته و
 بیرو که شیتانه یه ی به خه یالدا دیت:

"سهیری ته وه، چون به هه لپه شیر ده خوات. سه رده مانیک
 منیش به و جوړه بووم، به لام ئیستا تامه که یم بیر نه ماوه.
 بیگومان ده بیت زور به تام بیت! نایا ته گهر به دایکم بلیم تو

بلیی تۆزیکم بهش بدات، چۆن ده بییت؟ تامه کهشی ده کهم،
زۆر ههزم لێیه زۆر!"

له خۆوه خهم مه خۆن. ئه گهر بهو حاله تانهوه که گه وه بهوون
لاسابی خوشک/ابراکه تان بکه نه وه و تامی شیرى دایکتان
بکهن، ئه واه به دلنیا بیه وه به دلتان نابیت.

- وهی! ئه وه بۆ وایه! ده پرشی مه وه!
- وست! نابیت له لای خوشک/ابراکه ت واه بلییت.
- به لام ئه وه زۆر قیزه وه!
- شووره بیه. من چیم به سه ره هات تا له شیرم بریه وه. سێ
مانگ زیاتر له کاتی خۆت شیرى منت خوارد.
- به لام دایکه ئه وه شتیکی قیزه وه!
- بنگومان ئیستا وایه!

- من پٽم باشه شۆرباي سڀيئاخ بخۆم.
- كهري چ داماونك تۆپيوه؟ ئيواره شۆرباي سڀيئاخمان ههيه،
باشه!

- به راي من، كه مڻ شۆكولاته بخۆ؛ لهوانهيه تامي شيره كه له
دهمتدا بگۆرڻ. شۆكولاته ي شيريش دهبيت!
- ئاه نانا! ئه مه وا نابيت.

ته نانه ت ئه گه رهي خوشك يان براشتان بيت، كاتيک
ههول بدن شيري دايكتان بخۆنهوه، ئه مه پروو ده دات.
چونكه شيري دايك ته نيا و ته نيا بو ئه و كۆرپه يه
به ديهيتراره.

شيري دايك به و تام و خهستي و پڙهي پڼكهاته
جياوازه كانيه وه، به هيچ شتويه ك له شيري مانگا و ئه و شيره
پوخته كراوانه ناچيت كه به قوتوو له ماركيته كاندا ده فروشرين.
ئيوهش سالانيك له مه ويه ر شيري هه مان مه مکتان
خواردوو، بزيه جياوازي نيه. ئه و شيره ي بو مندا لئكي ته مه ن
پنچ مانگان دروست ده كرڻ، له گه ل ههزي خوشك و برا ده
سالانه كهيدا ناگونجيت!

شيري دايك به پتي گه شه و گه وره بووني مندا له كه به رده وام
پڼكهاته كه ي ده گۆرڻ. ته نانه ت به يانيان پڼكهاته كه ي جوړيکه
و ئيوارانيش جوړيکی دیکه يه. ده توانين ئه مه به راورد بکه ين به

جۆرى خوانى گەورەكان لە بەيانىيان و ئىواراندا كە خۆراكى جىاواز دەخۆين.

ئەو شىرەى كۆرپەيەكى يەك مانگى دەيخواتەو، لەگەڵ ئەو شىرەى كۆرپەيەكى پىنج مانگانە دەيخواتەو لە يەكترى جىاوازان، چونكە كاتىك كۆرپەكان تەمەنيان دەگاتە پىنج مانگى، پىويستيان بە خۆراكى زۆر جىاوازتر هەيە. كاتىكىش پىويستىيەكانى كۆرپەكە دەگۆرپت، پىكهاتەى شىرەكەش دەگۆرپت. ئەو دژەتەنانەى بۆ زىاد دەيبت كە بۆ نەخۆشىيەكان باشن و لە ماويەكى كورتدا چاكيان دەكاتەو.

دووسالى تەواو

سندووقى هاوكارىيە منداڵانى سەر بە نەتەوە يەكگرتووەكان (UNICEF) و رىكخراوى تەندروستى جىهانى (WHO)، دەلێن: پىويستە منداڵان هەر لە لەدايكبوونيانەو تا شەش مانگى يەكەمى تەمەنيان، تەنيا شىرى داكيان پى بدرپت.

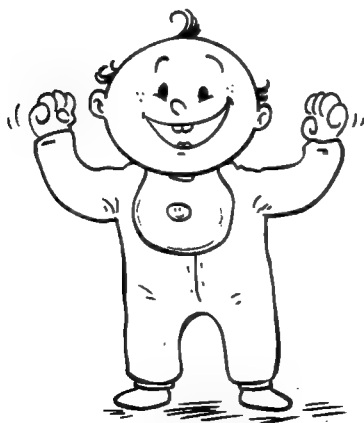
بىگومان ئەمە بە واتاى ئەو نايەت: "لە دواى شەش مانگ شىريان پى مەدەن و لەفەى مريشك و گۆشتى برژاويان بەدەنە دەست با بۆ خۆيان بىخۆن". هەر بە پىي راپۆرتى ئەو رىكخراوانە، تەنانەت ئەگەر كۆرپەيەك دەستى بە خواردنى

تهواوکه ریش کردبوو، ده بیټ تا دوو سال بهرده وام شیرى
دایکى بخوات!

چونکه هم دوو ساله بو گه شهى منداله که زور گرنگه.
ثایا باسم له وه کردووه که هر باب تهیکم له کتیه کانی
به دیهینراوه سه رسور هینه ره کاندانوسییت، به دواى ته وه دا
گه پراوم که تو بلینى له قورئاندا ثایه تیک هه بیټ له سه ره تهو
بابه ته؟

به لى زوو زوو هم گه پانه ده که م و که میک پیش ئیستاش
دووباره م کرده وه، ته ماشا بکه ن چیم دوزیه وه، زور سه رتان
ده سورمیت:

"تهو دایکانهى دوو سالى تهواو شیر ده ده ن به منداله کانیا ن
بو یه کیک بیه ویت ماوهى شیر پیدان تهواو بکات." (البقرة:
۲۳۳)

باشترین زردایکی جیهان

هەر که سێک ئەو چیرۆکه ترسینه رانهی زردایکی نووسینیت،
به خێر نهیه ته وه!

باشه، دهی با وا بیت؛ بێگومان له ژبانی راسته قینه دا
زردایکی خراپ و ته نانهت ترسینه ر هه ن. له گه ل ته وه شدا،
دایکی راسته قینه ی خراپ و ته نانهت ترسینه ریش هه ن.

واته: بوونه دایکیکی باش، ته نیا په یوه ندی به دایکی
راسته قینه یان زردایکه وه نییه؛ بوونه دایکیکی باش، پیش
هه موو شتیک په یوه ندی به بوونه که سێکی باشه وه هه یه.

ئهو پرووداوه ی که میکی دی که بو تان باس ده که م
سه رسو پهی نه ره، به راستی زو ریش سه رسو پهی نه ره و په یوه ندی
به باشترین زردایکی جیهانه وه هه یه! له هه مان کاتدا، خراپترین
دایکی راسته قینه ش!

به لام دلتان خوش مه که ن، چیرۆکی تیتیه و بییه تان بو
ناگێر مه وه، چونکه پرووداوه که له جیهانی بالنده کاندایه و
ئهو انه شی هیلکه ده که ن بالنده کانن.

فیللی باوه پینه کراوی بالندهی کوکو

له راستیدا نه گهر له چاوی بالندهی کوکو خویه وه ته ماشای پرووداوه که بکهین، ئهوا ده مانتوانی بریک ماف به خوی بدین، چونکه ئه ویش وهک هه موو دایکانی دیکه باشتین کار بو بیچووه کانی ده کات. له گه ل ئه وهی باشتین کار بو بیچووه که ی خوی ده کات، به لام له گه ل بیچووی بالنده کانی دیکه هه ج به و شتیه یه نییه.

جوړنک له بالندهی کوکو هه ن که وهک هه موو بالنده کانی دیکه خوی هیلانه دروست ده کات، بالندهی ئه و هیلانه یه و دایکی بیچووه کانه، به لام به شیک زوریان هه ج تاقه تی ئه م ئه رکه یان نییه و هه ر که کاتی هیلکه کردنی هات، وهک دزی چه قاوه سوو و ناحه ز و دزیو، خوی له پشت لقى درهخت، قامیش، گیای گه لا پانه وه هه شار ده دات و چاودیری بالنده کانی دیکه ده کات.

هه ندیک جار ئه م چاودیری کردنه چه ند هه فته یه ک ده خایه نیت، چونکه کوکو به شوین هیلانه یه کی گونجاودا ده گه ریت، ئه ویش نهک بو خوی، به لکو بو هیلکه زور به هاداره که ی.

له کۆتاییدا، ئەو هیلانەیه دەدۆزیتەوه که به‌دوایدا ده‌گه‌ریت،
که دلی گرتی، ماوه‌یه‌ک چاوه‌پڕی ده‌کات تا خواوه‌نی هیلانەکه
هیلکه‌ی تی ده‌کات.

له‌وانه‌یه‌ ئەم هیلانەیه‌ هی قه‌له‌باچکه‌یه‌ک بیت، یان هی
بالنده‌یه‌کی قامیش یان فیسقه‌یه‌ک بیت.

بالنده‌ فیسقه‌که‌ که نازانیت له‌ شوینتیکی نزیکه‌وه‌ به
شیوه‌یه‌کی نه‌پینی و فیل‌بازانه‌ چاودیری ده‌کریت، دوا‌ی ئەوه‌ی
له‌ دروستکردنی هیلانەکه‌ی بووه‌وه‌ و پاکی کرده‌وه‌، هیلکه‌کانی
تیدا داده‌نیت. وه‌ک هه‌موو بالنده‌ ئاسایه‌کانی دیکه‌ له‌سه‌ر
هیلکه‌کانی کر ده‌که‌ویت. هه‌موو ئاماده‌کاریه‌کی بۆ ده‌کات و
خه‌یالی دایکایه‌تی ده‌هۆنیتەوه‌، به‌لام ئەویش ناو به‌ ناو بۆ
دۆزینه‌وه‌ی خۆراک و ئاو‌خواردنه‌وه‌ ده‌فریت.

دوا‌ی ئەوه‌ی بالنده‌ی فیسقه‌ ئەگه‌ر بۆ ماوه‌یه‌کی کورتیش
بیت هیلانەکه‌ی جی ده‌هیلانیت، ده‌رفه‌ت بۆ بالنده‌ی کوکو
ده‌ره‌خسینیت، که‌ چهند هه‌فته‌یه‌که‌ چاوه‌پروانیتی. کوکووه‌که‌
به‌خیرایی خۆی ده‌گه‌یه‌نیت هیلانەکه‌ و یه‌که‌م کاری ئەوه‌یه‌
یه‌کیک له‌ هیلکه‌کانی بالنده‌ فیسقه‌که‌ له‌ هیلانەکه‌ هه‌لب‌داته
خواره‌وه‌، پاشان له‌ شوینه‌که‌یدا خۆی هیلکه‌یه‌ک ده‌کات.

هه‌ندیک له‌ بالنده‌کان کاتیک بۆ هیلانەکانیان ده‌گه‌رینه‌وه‌،
خیرا ده‌رک به‌وه‌ ده‌که‌ن که‌ شتانیک گۆراون، خیرا هیلکه‌
نامۆکه‌

دهدۆزنه وه و له هیلانه که وه فرپی دهدهنه خواره وه، به وهش
 رزگاریان ده بیت، به لام کوکو وه کان تایه تمه ندیه کی
 سه سه سوپهینه ریان ههیه؛ به گشتی له سه سه شیه وه هیلکه کانی ته وه
 بالنده یه ی هیلانه که یان لی زهوت کردوون، هیلکه ده که ن! له بهر
 ته وه بالنده ی فیسقه ش وه ک زۆریک له بالنده به ده بخته کان، بی
 ته وه ی ههست به هیچ شتیک بکات، بهرده وام ده بیت له سه سه
 ته رکی دایکایه تی خۆی.

بالنده ی کوکو، وه ک ته و دایکانه ناکات که به هه ر
 هوکاریک بیت کۆرپه که یان له حه وه شه ی مزگه وت جی ده هیلن
 و به بیده نگه ی بی ته وه ی که سه بیانینیت، به دزیه وه دوور
 ده که ونه وه، بالنده ی کوکو بو ماوه یه ک له شویتیکه ی نزیکه وه
 سه ره له نوێ بهرده وام ده بیت له چاودیریکردن و ئاگاداربوون
 له وه ی ده گوزه ریت.

ئه گهر شتیک به سهر زردایکه که دا هات، یا خود ئه گهر
دهرکی به وه کرد هه له یه ک هه یه و هیلانه که ی جی هیشته، ئه و
کوکووه که خیرا ده چیت هیلکه که ی هه لده گرته وه و بهرده وام
ده بیت له گهران به دوا ی قوربانیه کی دیکه دا، واته: به دوا ی
زردایکیکی دیکه دا.

بیچووی کوکووه کان، پش خوشک/برا زره کانی دیکه ی له
هیلکه دینه دهره وه، وه ک ده لێن: "دایکی بیینه، کچی بخوازه"،
ئه مانیش یه که م کاریان ئه وه یه ههر که زردایکیان ئه گهر بۆ
ماوه یه کی که میش بیت هیلانه که ی جی هیشته، به پال و
پشتا و پشت ئه و هیلکانه هه لده دهنه خواره وه که هیشته
هه لنه هاتون.

بیچووه کوکووه که که هیشته پهری دهرنه کردووه و چاوی
هیشته نه کراوه ته وه، له م بابه ته دا زۆر لیهاتووه. به هاوکاری
چالی پستی که پرووته له، هیلکه ی زر خوشک/براکانی وه ک
کۆلکیش یه ک به یه ک له پشت ده نیت و هه لیانده داته خواره وه.
به م شیوه یه ش هیلانه که ته نیا بۆ خۆی ده میتیه ته وه و ئیتر پالی لی
ده داته وه.

کاتیک فیسقه داماره که بۆ هیلانه که ی ده گهرته وه، سهیر
ده کات ته نیا یه ک بیچووی ماوه.

بینگومان تیده گات که شتانیکی پیچهوانه پرویان داوه، به لام
له نه نجامدا ئه و ئیدی دایکیکه و له هیلانه که دا بیچوویه ک ههیه
که هیندهی توانیویتی ده مه پرته قالییه که ی کردووه ته وه و
چاوه پینی خواردن ده کات.

ئیدی له و پرژه به دواوه، فیسقه که ته وای پرژه کانی بو
تیرکردنی ئه م بیچووه نامۆیه به سه ر ده بات که سکی هه رگیز
تیربوون نازانیت.

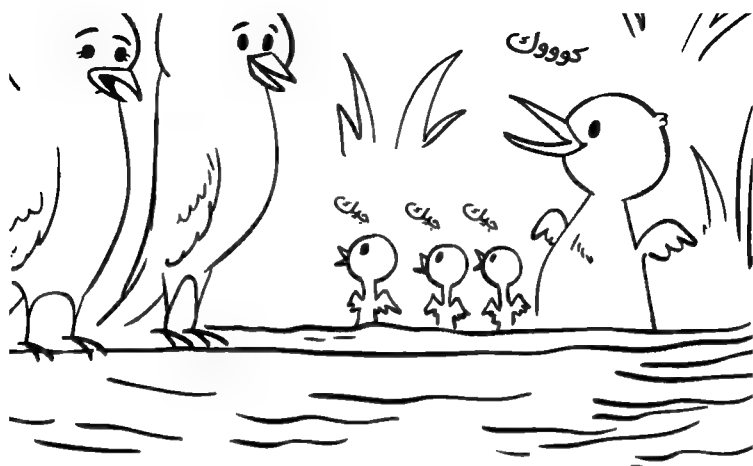
زردایکه که بیچانانه هه موو جوړه میروویه ک و کرمی
قه له وی توپیو و میرووله ی گه وره گه وره بو هیلانه که ی
ده گوازیته وه.

بیچووه کوکووه که هه رچی ک هه بیته حه په لوشی ده کات،
به لام به هه یج تیر نابیت.

بیچووه که دوا ی ماوهیه کی کورت که گوشتی گرت و
خه روخه پان بو، له و فیسقه بچووه کی خوراکی پی ده دات زور
گه وره تر ده بیته.

دایکه فیسقه که، به درژایی چه نندین پرژ بیچان هه ول
ده دات و دیت و ده چیت تا ئه و بیچووه خه په یه ی تیر بکات.

کاتیکی فیسقه دراوسیکانی هه ست به و دۆخه سه یر و
نامۆیه ی ناو هیلانه که ده که ن، که شیکی سه یر و سه مه ره
دروست ده بیته. جوړه ها قسه و قسه لۆک بلاو ده بیته وه.

- ئای ئای ئای! کچی ئەوێ تو چی دەرخواردی ئەمە دەدەیت!

ئای سەیرکە، چەند قەلەو بوو؟!

- هیچ مەپرسە! هەر دەیکەین بەدەمیەو، هەر تێر نابیت.

- ماشائەللا ماشائەللا! ئەوانە ئیمە هیشتا چاویان

نەکردوو تەو.

- گیانە کەم، شیرە کەم باشە، شیرە کەم!

- شیرێ چی؟ ئەوێ تو باسی چی دەکەیت؟

- شیرێ بالەندە! هاهاهاهاها

فیسقە باوکە کە سەری لێشیواو و لە دۆخە کە تێناگات، بەلام

هیچ قسەش ناکات. لە ئەنجامدا هەموو پیاوان مندالی خرپیان

خۆش دەوێت نە ک مندالی سیس.

- خانم، بۆ خاترى خوا ئەمە لە كىمان دەچىت؟ لە خىزانى
ئۆهدا لەم شىۋەيە گەورە ھەيە؟
- بە خوا زاوايە كمان ھەبوو، مېردى پوورە كەم، ئەويش لە
مندالدا بەم شىۋەيە گەورە بوو. پوورى خوالىخۆشبووم وا
باسى دەكرد.

- ئاخىر مندال لە زاوا دەچىت؟
- فورات، ئەو تۆ دەتەوئىت بلىي چى؟
- ھىچ گيانە كەم، چى بلىم؟ ئەمە برسەتى، برسى. با من بچم
كرمى مرمى شتىكى بۆ بدۆزمەو.
- دە پڕۆ پڕۆ! درەنگ نەكەوى ھا! سەيركە ئەھا چۆن برسى
بوو! پۆلەكە مەمم، خەپنەكە مەمم! پۆحەكەى دايكىيى
تېربوون نازانئىت!

كوكوى دايك كە دەبىتت كارەكانى ۋەك خۆى دەپروات،
دەمىكە پۆيشتوۋە، ھەرچۆنىك بىت پىنگا ئاسانەكەى
دۆزىۋەتەو ۋ بۆ بەردەوامىدان بە پەچەلەكى ۋ قوربانىيەكى
نوئى بۆ خۆى دۆزىۋەتەو ۋ لەويش ھىلكەيەكى داناو ۋ
دەستى بە جىيە جىكردنى پلانەكەى كردوۋە.

لە پاش سى ھەفتە، بىچوۋە كوكوۋەكە لە دايك ۋ باۋكەكەى
گەورەتر دەبىت. كاتىك تەمەنى دەگاتە شەش ھەفتە، ئەو

هیلانه یه ی تیایدا گه و ره بووه تیکوپییک ده دات و ده فریت و
ده روات.

له کوتایی گه شتیکی سهدان کیلومه تری، کوچ ده کات بو
ئهو شار و نیستمانه دوورانه ی بالنده کوکوهه کانی وه ک خوی
لی ده ژین.

زردایک و زرباوکه که که باشتیرینی ئه م جیهانه ن و ئه ویان تا
ئه م ته مه نه به خیر کرد و نان و ئاویان له پیناو گه و ره کردنی ئه ودا
له خویان حه رام کردبوو، به دلخویشی گه و ره کردنی مندالیکی
ئاوا باش، ده ست ده که ن به دروستکردنی هیلانه یه کی نوئ بو
خویان، یان نۆژه نکرده وه ی هیلانه تیکچووه که یان.

هه مدیسان له زه ل و قامیشه کان، له لقی دره خته کان و نیوان
گیا گه لا پانه کانی نزیکه وه هه مان ده نگ ده بیستریت، ئه م ده نگه
ده نگه کاتر میتریکی کوکوی سویسری نییه، به لکو ده نگه
بالنده یه کی کوکوی راسته قینه یه.

خاتوو زهرده والهي زهوى هه لكوڻ

هه موو دايكان پيش نهوى كورپه كه يان بيته دونياوه،
به پي تواناي خويان كۆمه لپك ئاماده كارى ده كه ن.
هه نديكيان زياده روى ده كه ن، هه نديكيان تهنانهت به
ئه سته م برى پتويست په يدا ده كه ن. له راستيدا تهنيا
دايكان به و شيويه نين، باوكانيش هه ر وان، نه و
دوخه ش بو هه نديك له باوكان ده رفته ته.

- فيكرهت، نه وه چيه؟

- پله يسته يشن!

- ئاخىر فيكرهت، ئيستا تو بو نه وهت كرپوه؟

- نهى نابى له گه ل كورپه كه م يارى بكه م؟

- فيكرهت، هيتستا شه ش مانگى ماوه له دايك بيت!

ته نانهت له جيهاننى ئازه لانيشدا ئاماده كارى
جوراو جورى سه رسورپه نهر، چالاكى جو شو خرۆشى
پيش له دايك بوون پروو ده دات.

بالندھى ميٽھ ھيٽلانه دروست دھڪات، تھنانهت ماسيھه کان به
دوای گۆشه يھه کي دووردهست و تھنيادا بۆ داناني ھيٽلکه کانيان
دھ گھريٽن.

شيردهره گھوره کاني ٽھفريقا، پھنا دھبه نه بهر شوٽيٽيکي
پاريٽراو له درنده چاوبرسيه کان، تھنانهت کھمٽياري پھله دار به
دوای شوٽيٽيکي ٽارامدا دھ گھريٽ.

به لام ٽھو ٽاماده کاريه ھه سٽيارانه ي زهرده والھ ي زھوي
ھه لکۆل پيش بوونه دايک ٽھنجامي دھدات، زۆر
سھرسورھينھرن، مړۆف سھرسام دھ کھن. به تايهت جا ٽھ گھر
بزائن ٽھم دايکه به ٽھمه کھ ھه رگيز به چاوي دونيا کۆرپه کھي
نابيتت.

ھيٽلانه يھه کي نھيني وشاراوه

خاتوو زهرده والھ ي زھوي ھه لکۆل، سھره تا چاويٽيکي
به دھورو بهريدا گٽيا. راست و چھپ و سھر و خواري پشکني و
به باشي دلنيابوو له وھي کھس چاوديٽري ناکات، به خيٽريسي
چالٽيکي له زھويديا ھه لکۆلي.

زهرده والھ زھويھ ھه لکۆله کان، وھه له ناوھ کانياندا دياره،
جياواز له زهرده والھ کاني ديکھ، به شيوھه ک به ديھيٽراون کھ

ئەندامەكانى تۈنەي كارى ھەلگۈلۈنەن ھەيە، بەلام لەگەل
ئەو ھەشدا، ھەلگۈلۈنەن زەوئى بۆ گەندەرىكى ھەك زەردەوآلە
كارىكى ئاسان نەيە.

خاتو زەردەوآلە، سەرەتا بە چەناگە بەھىزەكانى پارچەيەكى
بچووكى لە زەوئەكە لى كەردەو. پاشان بە قاچەكانى پىشەوئە
ئەو پارچەنەي گرت و بە لای راست و چەپدا فەرى دان.
ھەر وا كۈنەكى رېك نا كە راست بەرەو چەقى زەوئە بچەتە
خوار، بەلگۈ كۈنەكى لارى ھەك رېرەوئەكى دابەزىنى دروست
كرد.

پاشان پەوئەستا و جارەكى دىكە دەورەخولەكى لىدا و
يەكەكى بىنى وا بەرەو لای دىت.

ئەوئە دەھات قالۇنچەيەكى خانەنشین بوو لە مۇزەخانەي
ئىتۇگرافى كە زۆر خەمبار دياربوو، لەگەل ئەو ھەشدا، پىاوئەكى
توورە بوو.

- خاتو زەردەوآلەي زەوئە ھەلگۈل، بەيانىت باش!

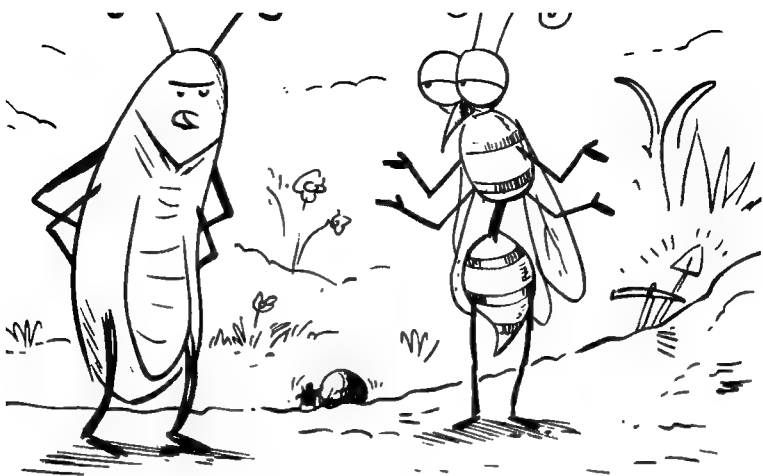
- قالۇنچەي بەرەز، بەيانى ئىوئەش باش.

- ھىوادارم مۆلەتت لە شارەوانى ھەرگەتەت.

- ھا؟

- شارەوانى دەلیم، شارەوانى. بۆ ئەو چال ھەلگەندە دەلیم.

ھىوادارم مۆلەتت ھەرگەتەت.

خاتوو زهرده والەى زهوى هەلکۆل، ئاوا لەسەرەوه تا خوارەوه
تەماشایەکی قالۆنچە پیرەکەى کرد و لە ناخیدا بە خۆى وت:
"ئەمە نابیت، ئەمە زۆر پیرە! دانەیهکی زۆر گەنجترم پتوێستە!"

- بەلێ، بێگومان مۆلەتى پتوێستم هەیه.

- هەندیکیش بەبێ مۆلەت هەلێدەکەن.

- بەراست... ئەى وا نیه؟

- بەبێ مۆلەت نابیت.

- بەدلناییهوه!

- ئەگەر شوێنەوارى میژوویى و شتى وا دەرکەوت پۆلیس

ئاگاردار بکەرەوه.

خاتوو زهرده والەى زهوى هەلکۆل توورە بوو، لەبەر خۆیهوه

وتى: "بەهۆى ئەم پیرەوه عارەقە بە پشتمدا وشک بووهوه". زۆر

کارم مابوو کە دەبوو ئەنجامیان بدەم.

- قالۇنچەى بەرىزى خانەنشینی مۆزەخانەى ئیتنۇگرافی،
نازانم ئا لەم چالەدا شوئنه واری میژوویی ههیه یان نا، ئەگەر
کەمیکى دیکە هەلتوپەلێت بلیت، لەوانەیه یەکیک بکەوئیتە
ناوی.

- مەبەستت لە چییە؟ تێنەگەیشتم!

- مەبەستم لەو هیه لێرە پرۆ، ئەگینا دەتخەمە ناوی.

کاتیکی قالۇنچە پیرەکە زانی خاتوو زەرەدەوالەى زەوی
هەلکۆل توورە بوو، زیاتر خۆى بۆ نەگیرا و هیتواش هیتواش
پاشەکشەى کرد و جیتی هیتت و لەواناوە دوور کەوتەو.

خاتوو زەرەدەوالە جارێکی دیکە بەوردی دەورووبەری
پشکنیه وە دەوروخولێکی لێدا، کەس لەو دەورە نەبوو، بەلام
ئەو پارچە بەرد و خۆلەى بە راست و چەپدا هەلیدابوو بوو
مەراقى، بۆیه بیرى کردەو کە دواى خۆى پەنگە زۆر ئازەل
پێیان بکەوئیتە ئێرە و بلین: "یەکیک لێرەدا شتیکی خستووەتە
ژێر خاکەو! با بزەنم چییە!" ئینجا دەست بکات بە هەلکۆلینی.
لەبەر ئەو هەموو ئەو پارچە بەرد و خۆلەى دەریدابوو، بە
چەناگەى دووری خستەو.

پێویست بوو هەمووی پەرتەوازە بکات، کەمیک بۆ ئێرە،
کەمیکیش بۆ لاکەى دیکە، بە شتیه یەک کەلەک دروست
نەکات.

پتوښت بوو میړووه کان به کهم سهیر نه کات، جا نه گهر
 میړووله کان هه ست بکه ن لیره دا شتیک هه یه، نه وهی ژیر
 زه ویان ده هیڼایه دهره وه. خودا په حم بکا، ته نانه ت بیر کردنه وه
 له وه بو خاتوو زهرده والهی زه وی هه لکڅول چه نده تر سناک بوو!
 نایا بچو وایه پشته ملی نه و قالونچه پیره ی بگرتایه باشر
 نه ده بوو؟ میښکی بچو وکی خاتوو زهرده والهی زه وی هه لکڅول
 بو ماو هیه ک به و پرسیاره وه سه رقال بوو، به لام دواتر بیري
 که و ته وه که نه وه نده پیره پرو د او ه کانی بیر نایه ته وه.

نه و چالهی زهرده والهی کی زه وی هه لکڅول دروستی کردو وه،
 هر نه وه نده ده بیت خوی بچی ته ناوی. نه گوره تر، نه
 بچو وکتر. ته نیا له کاتی ته و او کردنیدا، یه ک ژووری مندالی بو
 زیاد ده کات.

له هه مان کاتدا، نه م ژووری مندالی وه ک کڅایه ک به کار
 ده هیڼا.

زهرده واله که که هه لکڅولینی چاله که ی ته و او کرد، سه رله نوئ
 به وردی ده و رو خولیکي چوارده وری دایه وه، پاشان به باشی
 ده می چاله که ی داخست و بی دوا که وتن و به فیر ودانی کات
 ده رچو و بو راو.

پیتان وایه له دوا ی کاریکی له م شتیه یه، هر که سینک بیت،
 برسی نابیت؟ به لام خاتوو زهرده والهی زه وی هه لکڅول نه م جاره

نیچیرەکە ی بۆ خۆی ناوێت، بە لکو بۆ ئەو کۆرپە یە ی دەوێت
کە لە دایک دەبێت!

بە نێو گز و گیا سەوز و وشک و دەوێنە کاندای تێپەری و
رۆیشت. کاتی ک کرمی ئاوریشمی خرپنی بینی کە لە سەر
لقی گە لایە ک خۆی دابوو بەر خۆر، بێبە زەبیانە پە لاماری دا.
لە پوژیککی ئاسایی راودا، زەر دەوالە یە ک لە ماوێ چەند
چرکە یە کدا ئەم کرمی ئاوریشمە لە چالاککی دەخات، لە ماوێ
چەند خولە کیکدا دە یخوات و تەواوی دەکات، بە لام ئیستا
دۆخە کە جیاوازه و زەر دەوالە کە پلانیکی دیکە ی هە یە.

زەر دەوالە کە، بە جزوو هە کە ی لە قە لەوترین شوێنیه وه بە کرمه
ئاوریشمییه کە وه ی دا. ژه هری جزوو هە کە ی کرمه ئاوریشمە کە ی
نە کوشت، بە لکو ئیفلجی کرد! ئەو هس بە واتای ئەو ه دیت کە
هەر گیز جاریکی دیکە جوولە ناکاتە وه.

خاتوو زەر دەوالە ی زهوی هە لکو له کە، بە قاچ و چە ناگە
بە هیزه کانی کرمه ئیفلجیه کە هە لده گریت و دهییات بۆ
لانه کە ی، واتە: بۆ ئەو چالە ی دروستی کردوو ه. ئەو شتە
لادە بات کە بە شیوه یه کی کاتی سه ری چالە کە ی پی گرتوو ه،
پاشان کرمه ئاوریشمە کە راده کیشیتە ناو چالە کە و دهییات لە
ژووری کۆرپە کە دا دا ی ده نیت.

کرمه ئاوریشمه که ئە گەر له دواى ههـموو ئەو پروداوانه له
ترساندا زیرهى نه کردییت، ده بیست هیشتا زیندوو بیت.

بیگومان ئە گەر بهوه بوتریت ژیان.

زهردهواله که دواى ئەوهى کرمه ئاوریشمه چهوره کهى له
ژووره کهدا دانا، هیلکه یه کی له سهـر ده کات!

ههـموو ئەو ههـوڵ و تهـقه لایانهى و ئەوانه شى له مهـودوا
ئهـنجامیان دهـدات، له پێناو هیلکه یه کی بهـجوو کدایه که له دهـنکه
برنجیک بهـجوو کترهـ.

پاش ئەوهى هیلکه کهى کرد، زهردهواله که له چاله که هاته
دهـر. ئیستا تهـنیا یه ک کار ماوه: توند توند داخستنى دهـمى
چاله که یه!

زهردهواله که له گهـڵ هاتهـدهـره وهى له چاله که، دهـمى
چاله کهى به پارچه بهرد و خوڵ پرکرده وه. بو ئەوه شى ئەو
پارچانه نهـبنه جیى سهـرنج، به بهردیک که به چهـناگه یه وه
گرتبووى، خوڵى سهـر چاله کهى کوتایه وه و پیکى کرده وه.

به لām ئەو پیکیه ش لهوانه یه بیته جیى سهـرنج، له بهـر ئەوه
به قاچه زهره کانى ئەو شوینانهى تهختى کردبوون، کراندی و
به تهـواوى له گهـڵ زهوییه کهدا گونجاندی.

ئیدی کەس بە ئاسانی نەیدەزانی لەو شوێنەدا هیلانە یەکی
 زەردە و آلە هەیه، بە لām زەردە و آلە دایکە کە بە وەشە وە نە وەستا،
 چونکە دایکان هەردەم بەو شیوەیەن. ئەوان بە ئاسانی بۆ
 بێچوو وەکانیان یە کلا نابنە وە، ئەوێ لە دەستیان بێت ئەنجامی
 دەدەن.

خاتوو زەردە و آلە ی زەوی هەلکۆڵ وەک ئەوێ گرتە بەری
 دەیان پێشوین بەس نەبێت، یەک دوو هیلانە ی ساختە ی
 بە تالی لای راست و چەپی هیلانە کە دروست کرد.

ئەو کرمۆکە یە ی لە دوا ی ماوێ یە کە لە هیلکە کە سەر
 دەردە کات، تەنانت بێ ئەوێ پێویست بە کردنە وە ی
 چاوێ کانێ بکات، ئەو کرمە ئاوریشمە گەورە تازە یە ی لە لایەن
 دایکە میهرەبانە کە یە وە لە بەردە میدا دانراوێ دەخوات و تەواوی
 دەکات، تا بە باشی گەشە دەکات و وای لێدیت بتوانیت لە
 چالە کە بێتە دەرە وە. کاتی کە لە چالە کە دیتە دەرە وە، دایکی کە

پیش ئەوێ ئەم بێچووێ بێتە دنیاو، بە هەستیارییەو هەموو ئەم ئامادەکاریانە بێ ئەنجام داو، دەمێکە لەم دنیاوە رویشتوو.

باشە، ئێوە تەنانت لە بەشیکی ئەم چیرۆکەدا گیرتان نەخوارد؟

لانی کەم ئەو نەبوو جێی پرسیار لاتان و تامەزرۆ نەبوون بزانن کە: "ئەگەر چی هەموو شتێک تەواو، بەلام بۆچی ئەو کرمە ئاوریشمە بێ کۆشت و بە ئیفلجی جێی هێشت؟" با باینگومان بوو تە جێی پرسیار لاتان، چونکە ناگریت نەبوویت؟

خاتوو زەرەوالتی زەوی هەلکۆل، کرمێکی گەورە ئاوریشمی لای بێچوووە کە دادەنێت، بۆ ئەوێ کاتێک لە هێلکە کە دێتە دەرەو، بیخوات، تا بەباشی گەشە بکات و برسی و تینو نەبێت. ئەگەر ئەو کرمە ئاوریشمە بکوشتایە، ئەوا کرمە کە لە ژێر خاکە کە دا دەپوکایەو و کاتێک بێچوووە کە لە هێلکە کە دەهاتە دەرەو کرمێکی ئاوریشمی پوکاو بووی دەبینی، لەوانەش بوو تێکەڵ بە خۆلە کە بووبوایە.

لەبەر ئەو کرمێکی ئاوریشمی ئیفلج بۆ ماوێهێکی زۆر لە ژياندا دەمیشتەو و کاتێکیش کرمۆکە کە لە هێلکە کە دەرچوو، پرووبەرووی شاخێک لە خۆراکێکی تازه دەبێتەو کە لەبەردەمیدا دانراو.

چۆنە، زۆر سەرسورھىنەر نىيە؟

ئىستا ئەو چىرۆكەي لەم بەشەدا بۆم باس كردن ئاوا بېھىننە
پىش چاۋى خۆتان.

ئەمە چىرۆكىكى ئەفسانەيى نىيە، ھەرچەندە مەن ۋەك
چىرۆكىك بۆم باس كردن، بەلام ئەمە چىرۆكىك نىيە، جگە لە
ھەندىك نوكتە ۋە كەمىك زىادكردن، ئەمانە پرووداۋگەلىكى
راستەقىنەن كە مىليونان سالە لەسەر زەۋى پروو دەدەن. ئىستا با
ھەموۋى بە رىز ۋەبىر بھىننەۋە:

• زەردەۋالەي زەۋى ھەلگۆل، چاللىكى لار لە زەۋىيەكەدا
دروست دەكات. لە كۆتايى چالەكەشدا ژوورلىكى بچوۋك
دروست دەكات.

• ۋ ئەۋەي شوپنى چالەكە دىار نەيىت، ئەو خۆلەي
دەريھىناۋە بەراست ۋ چەپدا پەرتەۋازە دەكات.

• كرمىكى ئاورىشم راۋ دەكات، بەلام نايكوژىت، بەلكو
تەنيا ئىفلىجى دەكات.

• مېروۋەكە دەباتە چالەكەۋە ۋ لە ژوورە بچوۋكەكەدا
دايدەنەيت.

• پاشان لەسەر كرمەكە ھىلكەيەك دەكات. ۋ جىي دەھىلىت،
ئىنجا خۆي دىتە دەرەۋە.

• دەمى چالەكە بەباشى دەگرىت.

• به بهردیک که به چه ناگهی هه‌لیده‌گریت، ده‌می چاله‌که ده‌کوئیتته‌وه و پیکسی زه‌وی ده‌کاته‌وه، بۆ ئه‌وه‌ی هه‌ستی پی نه‌کریت.

• له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ئه‌گه‌ر زۆر پیکیشی بکاته‌وه، په‌نگه‌هه‌ستی پی بکریت، به‌قاچه‌زبه‌ره‌کانی ده‌پرووشیتیت و له‌گه‌ل خاکی چوارده‌وریدا ده‌یگونجیتیت.

• وه‌ک ئه‌وه‌ی هه‌موو ئه‌و پڕ و شوینانه‌ی گرتوونیه‌ته‌به‌ر، به‌س نه‌بن، له‌لای راست و چه‌پی هیلانه‌راسته‌قینه‌که‌چه‌ند هیلانه‌یه‌کی ساخته‌دروست ده‌کات.

• له‌کوئاییدا پاچ و خاکه‌نازه‌که‌ی له‌گۆشه‌یه‌کدا داده‌نیت و ده‌پروات بۆ ئه‌وه‌ی چیت‌ر نه‌گه‌ریتته‌وه.

• له‌پاش ماوه‌یه‌ک هیلکه‌که‌ده‌تروکیت و کرمۆکه‌یه‌کی زه‌رده‌واله‌دیتته‌ده‌ره‌وه. کرمۆکه‌که‌به‌حه‌زیک‌ی زۆری خواردنه‌وه ده‌ست ده‌کات به‌خواردنی ئه‌و شاخه‌خۆراکه‌ی دایکی له‌به‌رده‌میدا دایناوه و هیتشتا هه‌لمی لی هه‌لده‌سیت.

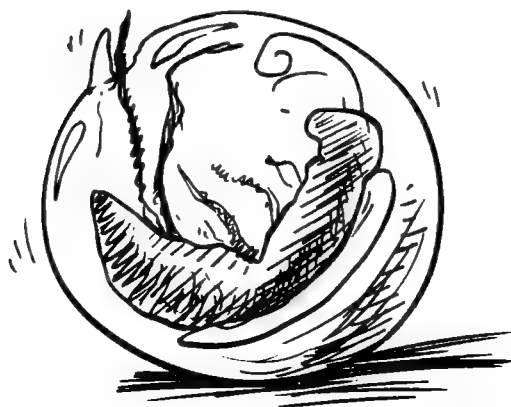
• کرمۆکه‌ی زه‌رده‌واله‌زه‌وی هه‌لکو‌له‌که‌گه‌شه‌ده‌کات و له‌چاله‌که‌دیتته‌ده‌ره‌وه بۆ دونیا‌یه‌ک که‌هیچ نه‌یی‌نیوه و هیچیشی له‌باره‌وه‌نازانیت.

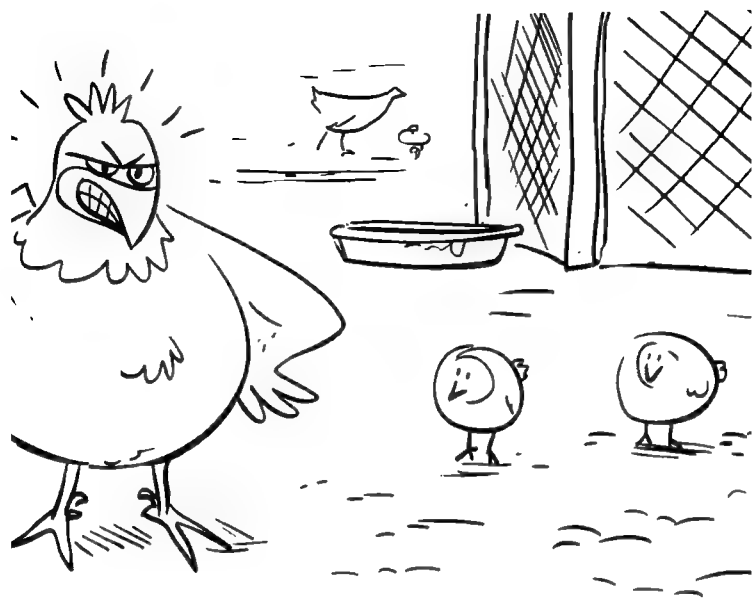
• ئەگەر ئەمە زەردەوالەيەكى زەوى ھەلکۆلى مېيە يىت، ئەوا ھەموو ئەو ئامادەكارىيەنەى دايكى بۆى کردووه، بى ئەوہى بىيىت، ئەمىش بۆ ئەو بىچووهى دەکاتەوہ کہ ھەرگىز نايىيىت.

• بەشېک لە مروڤەکان دەلین: ھەموو ئەم چالاکیە پلاندەر و بەرنامە بۆ دارپژراوانەى زەردەوالەى زەوى ھەلکۆل کہ مېشکېکى پڤکوپڤکېشى نېە، ئەم ھەول و فېداکاریە نااسايانەى لەپڤناو بىچووهکانېدا ئەنجامى دەدات کہ ھەرگىزاو ھەرگىز نايانىيىت، ھەر لەخۆوہ و بەرپکەوت فېر بوہ.

کاتېکېش لىيان دەپرسىن: "باشە، بەلام چۆن زەھرېکيان پەيدا کرد کہ نېچېرەکانيان ناکوژىت، تەنيا ئېفلىجيان دەکات؟" وەلامەکانيان زۆر ناگۆرېت:

"لەماوہى ملېۆنان سالدأ خۆى لەخۆيەوہ و بەرپکەوت پەرەى سەندووه."

مراوییه کی قاره مان به ران بهر پړوییه کی فیلباز

تایا مریشکه کان ترسنوکن؟ به لئی، مریشکه کان ترسنوکن،
به لام مریشکه دایکه کان نا.

هه رکه سیڅک ویستبیتی مریشکیکی دایکه ی خرپن تووړه
بکات، یان گالته ی له گه لدا بکات که جووجه له کانی له ژیر
بالیدان، ته مه ده زانیت.

ته وه هه ر مندالی شار نین که ته نیا له پشووه کاند ده چنه
گونډ و له بهر ته وه ی له مانگا گه وره کان و بهرانه شاخداره کان
و ته نانه ت قه ل و قازه کان ده ترسن، خو یان به مریشکه کانه وه
سه رقال ده که ن، بو یان ده رده که ویت که مریشکی دایکه چهنده
نازایه؛ به لکو ته نانه ت گورگه برسییه کان و پړوییه فیلباز کان و
سه گه به ره لاکانیش ده زانن ته م مریشکه ترسنوکانه کاتیک ده بنه
دایک، چهنده چاونه ترس و ئازا ده بن، کاتیک پیان وایه
بیچووه کانیان له مه ترسیدان، چهنده قاره مانانه بهرگریی ده که ن.

ههروه ک مروفه کان، ئاژه له دایکه کانیش کاتیک ئاسایشی
بیچووه کانیان بووه جیگهی باس، ههریه کیکیان دهبنه
قاره مانیکی چاونه ترس.

که ره کتویه کان ده م و لووتی تیمساحه کان ده شکینن،
زه پافه کان له قه له شیره کان ده ده ن، ئاسکه کتویه کانیش به
شاخه کانیان سکی که متیاره کان هه لده درن، دۆلفینه کان به لووته
به هیزه کانیان زه بری کوشنده له قرشه کان ده ده ن.

ئه و بالنده بچووکانه ی هینده ی به ری ده ست ده بن، له
به ره نگار بوونه وه ی ئه و ماره ی به هینده ی قۆلیک ده بن و
به دزییه وه له بیچووه کانی نزیک ده بنه وه، هیچ دوودل نین.

کاتیک بیچووه کان ده که ونه مه ترسییه وه، هه موو دایکیک
به ری چاوی ره ش ده بیست و له فیدا کردنی گیانی خۆی بۆ
بیچووه کانی سل ناکاته وه، چونکه دایکایه تی شتیکه وا له
بوونه وه ریک ده کات گیانیکه دیکه ی زۆر له گیانی خۆی
خۆشتر بویت.

شتیکه ناچیتته عه قله وه، چونکه کاری عه قل نییه! کاری
دلێکی گه وره یه، که پره له به زه یی پاک و بیخه وش.

ده ستوور و شتوازیکه نه به تیۆرییه زانستییه کان پێناسه
ده کریت، نه له تاقیگه کاندایا هوشیویه کی به ره هم ده هینریت و
نه ده نووسریت و داده پێژریت.

هاوکیشه یه ک هه یه... جا مروڤ بیت، یان مارمۆسییتیکی
 گرگن که جوړه مه یموونی که هینده بچو و که له بهری ده ستدا
 جیگه ی ده بیته وه و هه موو جار یک به یه ک سک دوو بیچووی
 ده بیت، یاخود ماری ئانا کۆندا یه کی گه و ره ی سه وزی ده مه تری
 که ئه وانه ی ده بیسن له ترساندا ده له رزن. دایکان بیچو وه کانیا ن
 له گیانی خو ږیان خو شتر ده و یت. کاتیک به زه یی پاک و
 بیخوش له دله کانیا ندا ده دره وشیته وه، هه ر یه که یان ده ب نه
 پاله وانی به زه یی.

ئه و نا، من بگره!

ئاژه لانی وه ک ئاسکه کتوی که ده توانن به خیرایی راوبکه ن،
 له پوژیک ئاساییدا کاتیک هه ست ده که ن چه قه لیک،
 گورگیکی په ش یان شیریک له ناو گیای زه رد بوودا خو ی
 هه شارداوه و چاوه پروانی په لاماردا نه، بی بیرکردنه وه را ده کات.
 راستیه که ی، دروستترین کار هه ر ئه وه یه، به لام کاتیک
 بیچو وه کانیا ن له لایه که هیشتا ناتوانن هینده ی خو ږیان به خیرایی
 راوبکه ن، کاره که ده گوړیت. له بری جیهیشتنی بیچو وه کانیا ن و
 هه لاتن، پروو به پروو بونه وه له گه ل راوچییه که دا هه لده بژیرن.

به شاخه تیژه کانیان بیت، یان پی پته وه کانیان، بویرانه بو
 پاراستنی بیچووه خوشه ویسته کانیان ده چنه پیشه وه.
 ئاسکه چاو جوان و نازدار و بیده نگه کان، هر که ههستیان
 به مه ترسی کرد، خیرا ده چنه پشت بیچووه کانیانه وه. رهنگه ئه وه
 به لای ئیمه وه سهیر بیت، چونکه ئیمه ی مروڤه کان کاتیک
 ده ترسین، خوڤمان ده دینه پال یه کیک که پیمان وایه له خوڤمان
 به هیزتره، یاخود ئه وه ی بمانه ویت بیپاریزین ده یخه یینه
 پشتمانه وه.

باشه، بۆچی ئاسکه کان ده چنه پشت بیچووه کانیانه وه؟
 هۆکاری ئه وه ش ئه وه یه که راوچییه درنده کان به گشتی له
 پشته وه په لاماری نیچیره کانیان ده دن. ئاسکه دایکه که، به م
 شیویه ههول ده دات چهنه لیدانیک له دم و لووتی ئه و
 مه ترسییه بدات که له نزیکبونه وه دایه و خوی بیپاریزیت.
 ته نانه ت ئه گهر سه رکه وتوو نه بوو و ئه وه شی بو نه چووه سه ر،
 خوی له راوچییه بییه زه ییه که نزیک ده کاته وه و به م شیویه
 ههول ده دات له بیچووه که ی دووری بخاته وه. ئه مه جوریکه له
 بهرگریکردن له بیچووه که ی که به م واتایه دیت: "ئه و نا، من
 بگره".

"ئاي لاىكت موقت موقت! ئاي"

لاىكت موقت موقت!"

زۆرىك له زىنده وهران كۆمه لىك تايه تمه ندىي پارىزگاريان
ههيه، وهك؛ خوگۆرپىن بۆ هه لّخه له تاندن يه كىكه له وانه.

به واتايه كى تر: ئه و پىسته رهنگاو رهنگه نه خشىتراوه ي
له به ريدايه، له و شوينه ي تاييدا ده ژى به ئاسانى بهرچاو
ناكه وىت! چهند مه ترىك له ولاتر هاوار ناكات و بلىت: "من
ليره م! وهره بمخۆ!"

كه ره كىوييه خه تداره كان، ئاسكه سووره ي خال خال، ئاسك
له رهنگى گياي وشكبوو... هتد. ئه مانه زۆربه ي كات خويان و
بيچووه كانيانيان له راوچيه كان ده شارنه وه و ده پارىزن، به لام
شاردنه وه ي بيچووه كان هه ميشه ئه وه نده ئاسان نيه. چونكه
وهك هه موو بيچووه بچووكه كان، ئه وانيش به ئاسانى له شوپنى
خويان راناوهستن.

ئاسكە سوورەكان، جگە لەو كاتانەى تايىدا دەلەوهرن،
 بېچووهكانيان لە نيتو گيا و دەوهرەكاندا دەشارنەو تەئەو
 تەمەنەى دەتوانن بەباشى رابكەن. تەبكرىت لە دوور يەك
 رادەوهرستن، بەلام لە مەودايەكدا كە هەموو كات بېچووهكانيان
 لى ديار بىت. بەم شىوهرەش راوچىيەكان كە دايكەكە دەبينن،
 رەنگە بېچووهكە نەبين.

بەلام بېچووه لاسار و بزىوهرەكان، زوو زوو لەو شوپنانەى
 دايكان حەشاريان داو، لەنيتو دەوهر و سىبەرەكاندا دەرەچنە
 دەرەو، بە بچووكترين قرچە قرچ، ناتوانن خويان بگرن و
 سەريان بەرز نەكەنەو و سەيرى دەوهرەريان نەكەن.

- دايكە دايكە دايكە! دايكە سەيركە، ئەلېكسى شىر هاتووه!

- وسسس! بىدەنگ بە! كچى شىت مەبە!

- ئەلېكس ئەلېكس! ئاى لايكت موخت موخت! ئاى لايكت

موخت موخت!

- ئەى خودا لە ناوت نەبا، تۆچ ئەولادىكىت. ئەره بەخوا

بىستى، ئەو دىت!

- ئاى لايكت موخت موخت! ئاى لايكت موخت موخت!

- ئەگەر مەن جارېكى ديكە هېشتم سەيرى فىلمكارتۆن

بكهيت!

- ئاى لايكت موخت موخت!

دایکان زوو زوو به لووتیان پال به بیچووه کانیانه وه دهنین که ناتوانن له شوینی خویمان پاوهستن، به وهیش وا ده که ن له شوینه کانیان بمیننه وه. ئە گەر ئە وهیش سهری نه گرت، بۆ ئە وهی ههست به بیچووه کانیان نه کریت، وه ک دوایین چاره بی هیچ دوودلی و سلّه مینه وه به ک راست به ره و پاوچییه که ده چن.

ئە مه فیداکارییه کی گه وره یه، به لام دایکایه تی زۆر گه وره تره! ئە م جۆره قاره مانیتیه ته نیا ئاژه لانی وه ک ئاسک تو ماری ناکه ن. به لکو پشيله گه وره کانیش وه ک پلنگ که به هۆی پاوکردنیان له لایه ن مرۆفه کانه وه خه ریکه وه چه یان له ناو ده چیت، بۆ ئە وهی بیچووه کانیان نه که ویته دهست مرۆفه کان که دپنده ترین پاوچی سهر پرووی زه وین، بویرانه دژیان ده وه ستنه وه.

ئە گەر بتوانن پاوچییه کان بترسینن و دووریان بخه نه وه، ده گه پرنه وه بۆ ئە و شوینه ی بیچووه کانیان تیدا هه شارداوه. به لام ئە گەر پلنگیش بن، هه میسه ئە گه ری ئە وه هه یه که هه رگیز نه گه پرنه وه. بیتگومان ئە م ئە گه ره بۆ پاوچییه کهش دروسته. جا ئە گەر که ویتیه شوین بیچووه کانی پلنگیک، چونکه پلنگ خۆی مه ترسیداره، به لام پلنگی دایک به هینده ی ده پلنگ مه ترسیدارتره!

ئەگەر لەناوتاندا ھەيە پلنگى راستەقىنەى نەيىنىيىت، خو
 پشيلە داماوەكانى سەر شەقامى بينو، كە چۆن كاتىك
 مەترسى لەسەر بىچووەكانيان دروست دەيىت، نينۆكەكانى لەو
 پەنجە نەرمانە دەرەھەيتىت و دەكەويىتە چنگ ھاويشتن، من
 خۆم بەھۆى زۆر نزيكبوونەوھم لە بىچووەكانى، چنگى
 لىداوم.

مراوېه كى قارەمان بەرانبەر

رېوېه كى فېلباز

سەبارەت بە بالەندە داىكەكان، پيش پاراستنى بىچووەكان
 شتيكى ديكە ھەيە: ئەويش پاراستنى ھيلكەكانە!

وهك ده زانن، گيانداره شيرده ره كان تا دینه دونياوه، بۆ خۆيان له ئارامترین شوپندان و له منداڵدانی دایکیاندا به دی ده هینرین، به لām بالنده كان له ناو هیلکه ی هیلانه کاندان. له بهر ئه وه پاراستنی ئه وه هیلکه ههستیار و ناسکانه و ئه وه هیلانه به ی هیلکه کانی تیدایه بۆ بالنده دایکه كان، به هینده ی پاراستنی بینچوه وه كان گزنگن.

به گویره ی ئه وه ی بالنده كان به گشتی هیلانه له سه ر لقی دره خسته به رزه كان و ئه وه شوپنانه ی پنگه یشتن پێیان سه خته، دروست ده که ن، له پرووی پاراستنی هیلانه و هیلکه و بینچوه کانیان تا راده یه ک پارێزراو ئه ژمار ده کریت.

به لām زۆربه ی بالنده ئاوییه کانی دیکه و به تایبه تی مراوی هیلانه کانیان له سه ر زهوی دروست ده که ن.

بێگومان هیلانه یه ک که له سه ر زهوی بیت و پریت له هیلکه یان بینچووی خرپن خرپن، ئاره زووی خواردنی زۆریک له گیانداران ده ورژیتیت. هیلانه یه کی بالنده ی پر له هیلکه و جووجه له بۆ مار و پتوی و چه قه ل و گیانداره قرتینه ره گه وه و به چو و که كان وه ک خوانی شوپنیک ی پێنج ئه ستیره یی وایه، به لām بالنده دایکه که نیازی نییه به ئاسانی نه هیلکه کانی، نه بینچوه کانی به دهسته وه بدات. ئه ویش وه ک هه موو دایکه كان زۆر ده میکه ئاماده یه گیانی خۆی فیدا بکات له پێناو ئه وه ی

جیگهی خوی له کتییی فیداکاره مهزنهکاندا بکاتهوه. ههروهها یارییهک دهزانیت که کهس چاوهپتی ئهوه له "میشکی بالنده"یهک ناکات.

بالندهکانی وهک مراوییه کتیییهکان و کۆرمۆرانتتهکان (Cormorant) که هیلانهکانیان له کهناری دهریاچهکان و نیوان زهل و قامیشهکان و شوینه نزمهکاندا دروست دهکهن، کاتیک مهترسییهک بهدی دهکهن که لئی نزیک دهیتهوه، بۆ نمونه، کاتیک پتوییهک بهدی دهکهن، خیرا له هیلانهکیان دوور دهکهونهوه و دهچه شوپتیک که پتوییهکه بهئاسانی بیانینیت و واخویان نشان دهدهن که نهخۆشن و خهریکه دهمرن. لهو بابتهدا ئهوهنده سههرکهوتوون که تهنانهت ئهو پتوییه فیلبازه دهکهنه فیلم.

- ئاییی دایکه گیان، ئاییی!

- ئا! خۆ ئهوه مراوییهکه. قیره قیر دهکات!

- هتیی، برادهر ئهوه چیه؟

- خهریکه دهمرم!

- ههرچهنده پهیوهندی به منیشهوه نیسه، بهلام با ههر بیرسم:

ئهمه چۆن پرووی دا؟

- راوچییهک تهقهی لئی کردم! راوچی ستهمکار!

- ئی ده کهواته با من تو بخۆم، هیچ نارهزاییهکت ههیه؟

- نا نا! ناره زایی چی نوشت بیت.

- نه وه دوا بریارته؟ نه ها نه وه هاتم!

- وهره پړوی هاوړېم، وهره، من خو ههر ده مرم.

پړوییه برسییه که به چه زیکي زوره وه راست بهره و مراوییه که
راده کات، به لام که خه ریکه پتی بگات و بیگریټ، مراوییه که له
پړیکدا له شوینه که ی هله ده فریت و ده پروات، له شویټیک
له ولاتر دووباره خوی ده داته وه به زه ویدا...

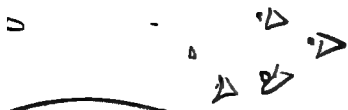
- ئی خو تو ده مردیت، ئیستا چیت به سهر هاتوه؟

- ئای گیانه که م، گیانکیشان نه وونده ئاسانه؟

هر چه نده پړوییه که میسکی که میک تیکه ل و پیکه له، به لام
کاتیک ده بیټیت مراوییه که له زه ویدا په له قازیه تی، ناتوانیت
وازی لی بهیټیت، به لام دووهم هلمه تیشی به هه دهر ده چیت.
ئیر بهم شیویه کاتیک مراوییه پاله وانه که پړوییه که بو
مه و دایه کی باش له هیلانه که ی دوور ده خاته وه، بال ده گریټ و
ده پروات، پړوییه که ش ده سته تال ده میټته وه.

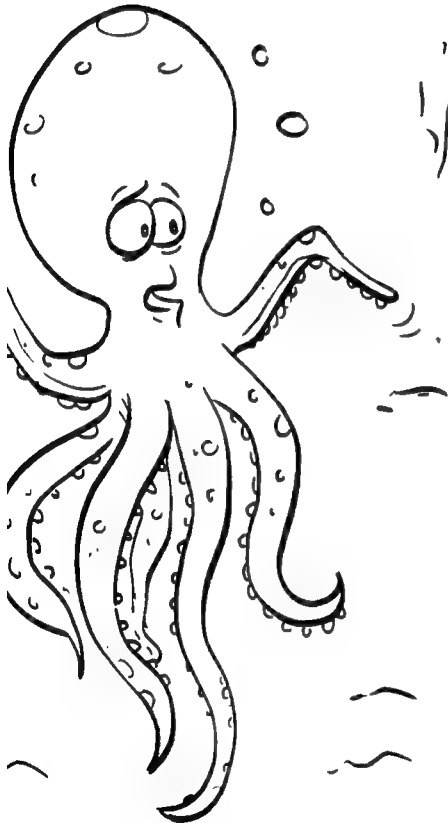
ده وهره، به پړویش ده لین ته له که باز! پف!

کامیان؟

دلّم زور شکا

کامیان؟

دلەکانی هەشتپێ کە پرن لە خۆشەویستی

ئایا دەزانن بۆچی بە هەشتپێ دەلێن هەشتپێ؟ ئەگەر ئێوەش
وەک من تامەزرۆی ئەمەن، ئەوا یەكەم کار کە پێویستە ئەنجامی
بدەن، پەیداکردنی فەرەهەنگیکە بۆ گەران بە دواى چاوگی
وشەکەدا. بێگومان هاوڕێیەک کە لەو بارەیهوه زمانى لاتینی و
یونانى کۆن بزانتیت، زۆر باش دەبێت. ئێتر هەر کامیان بۆتان
ئاسان بێت.

نەبێتە شانازی و ئەم شتانە، بەلام من هەردووکیانم هەیە!
چاوگی وشەى (Octopus) یونانى کۆنە، کە لە بنەڕەتدا لە
یەكگرتنى وشەکانى (Octo) و (pous) پێکھاتوو، دەبێتە
(octopodia). Octo واتە: هەشت، pous واتە: پێ.
Octopus بە واتای هەشتپێ دێت.

ئاشکرایە کە هەشتپێکان هەشت دانە پێیان هەیە. بەگشتى
هەمووان ئەمە دەزانن، بەلام زۆر کەس نازانن کە ئەم سەرپێدانە
سەر سۆرپەتێنەرانی (Cephalopod) سێ دلیان هەیە.

ئەم سى دۆلەتتە بەدرىزايى تەمەن خوڭنى شىن كە تايىپە تە بە
ھەشتىپىكان بۇ ئەو ھەشتىپى و سەرە گەورەيە دەنيرىن، بەلام ئايا
ئەو تەنبا برىتپە لە سى ترومپاي نايابى خوڭن؟

ياخود دۆلى ھەشتىپى سەرپىپەكانىش وەك ھى مروفەكان ئەو
شۈنەيە كە ھەست و سۆزەكانى وەك خۆشەويستى و
مىھرباننى و بەزەيى تايادا ھەست پى دەكرىت؟

ئەمە نازانين. بۇ زانينى ئەمە پىويستە بىيىنە ھەشتىپى، بەلام
ئەگەر كەمىك لە نزيكەو تەماشاي ژيانى ھەشتىپەك بىكەين،
دەتوانين شاھىدى چىرۆكىكى ناوازەي دايكايەتى بىن كە لە
قوولايى سەدان مەتري ژىر دەريادا، كە بە ھىندەي
قوولايەكەي تاريكە و بە ھىندەي تاريكەكەشى لە بنى
خاكيكى سەير و سەمەرەي قوولدا، بەدى دىت و زىندو و
رادەگىرىت.

بە شۈپەيەك كە ئەگەر نەمانىنيا و نەمانزانيايە، پەنگە ھىچ
كامىكمان پىشېنى ئەو مان نەكردايە كە وا نەرمەلۆكەيەكى
سەرپىنى وەك ھەشتىپى بىتتە يەكەك لە سەركىشتىن پالەوانى
دايكايەتى لەسەر ئەم ھەسارەيە.

لەگەل ئەو شەدا، ئەگەر بە چاوەكانىشمان نەبىينين، بە
گوڭكانىشمان نەبىيىستين و بە خەيالىشماندا نەيەت، لەم
گەردوونەدا، لەم شۈپانە و لەم ئاسمانە بەرىنەدا، ھەزاران جۆر

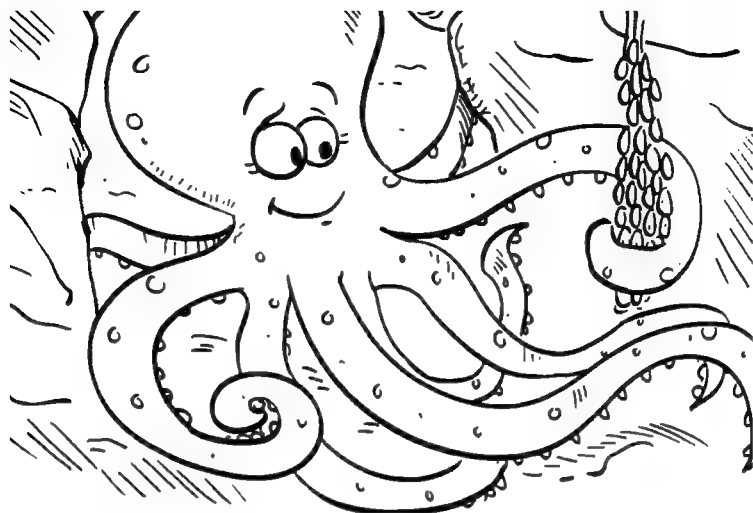
جوانیی، سوپرایزی بېشوماری خوځ و دیاری موعجیزه یی بڼ
حساب- هه میښ بو ئیمه- به دیه پئراوه، نه ی وانیه؟

هېښووه هیلکه کان

نهو تیشکه ی له دووری ۱۵۰ ملیون کیلومتر له زهوییه وه،
له خوړه وه دیت، وهک چوڼ چاوه کانی هه نگیکی بچووک
رؤشن و باله کانی گهرم ده کاته وه، کاتیک به زه یی بیسنور و
بی حسابی خودای گه وره، یه کییک لهو سی دلای هه شپې به
ناگری دایکایه تی داده گیرسیت، نه م خاتوو سه ریپه واز له
کار و فهرمانی ده هیتیت و له نیو تاشه به رده کانی قوولایی
سه دان مه تری ده ریادا بو خو ی به دوا ی چالیکدا ده گه پرت،
واته: به دوا ی هیلانه یه کدا ده گه پرت.

چونکه هه شپینکان هه روهک ماسییه کان و هه موو
گیاندارانی توپکلدار یان بیتوکللی دیکه ی ده ریایی، به هیلکه
زیاد ده کهن. به لام هیلکه کردن له ژیر ده ریادا و دانانیان هه ر و
له شوینتیکي ئاساییدا کاریکی ژیرانه نییه.

هیلکه کانی پتوستان به شوینتیکي پته وه، هه م بو پاراستنیان
له گیانداره کانی ده ریا، هه میښ له ته وژمه کان، له بهر ته وه له

نیوان تاشه بهرده کاندای پتویستی به ئەشکه و تیکی بچو و کی ئارام
ههیه.

کاتیکی ههشتی دایکه که شوینیکی گونجاوی دۆزییه وه،
خوی کو ده کاته وه، دروستتر بلیم: هه ههشت قۆله که ی کو
ده کاته وه و له ویدا نیشته جی ده بیت. پاشان به یه ک جار ۲۰۰-
۲۵۰، هه ندیک جاریش نزیکه ی ۱۰۰۰ هیلکه ده کات.

هیلکه کانی ههشتی، له ده نکه تریی گه و ره ده چن و وه ک
هینشو وه تریه ک یه کتریان گرتو وه.

به پرژینیکی تاییه تی لکینه ر که ته نیا بو ئە و کاره به دیه پنا وه،
ئهم هینشو وه تریه نه به دیواری ئەشکه و ته بچو و که ده ک ده
هه لده واسیت.

پاشان هه شتیپکه هه مان ئه و کاره ده کاته وه که گیاندارانی
هیلکه کهر ئه نجامی ده دهن: له پال هیلکه کاندایلی پال
ده که ویت (کر ده که ویت)! واته: چاوه پروانیان ده کات،
ده یانپارێزیت و وه ک چاوی ئاگاداریان ده بیت.

به لام ماوهی کرکه وتنی هه شتیپکه کان وه ک بالنده کان ۵-۳
هه فته نییه، به لکو شش مانگه، له هه ندیک جوریاندا ۴-۳
ساله. هه شتیپ دایکه کان، به درێزایی ئه م ماوهیه هیلکه کانیان
بۆ ساتیکیش جی ناهیلین. بۆ ئه وهی هیلکه کان به ئاسانی ئه و
بره ئوکسجینهی پتوستانه هه لیمژن، له چهند کاتیکی
دیاریکراودا شه پۆل به ئاوه که ده کهن و هه واکه یان بۆ ده گۆرن و
نویی ده که نه وه. به و قۆله مژهرانهی یه ک به یه ک ده ست به
هیلکه کاندایه هینن و به و شیوه یه ش وا ده کهن قه وزه له سه ریان
دروست بیت.

قه وزه کان، ورده زینده وهرن که له ده ریاکاندا ده ژین و بۆ
هه له پتانی هیلکه کان به سوودن. ههروه ها هیلکه کان له چاوی
پاوجیه برسیه کان ده شارته وه.

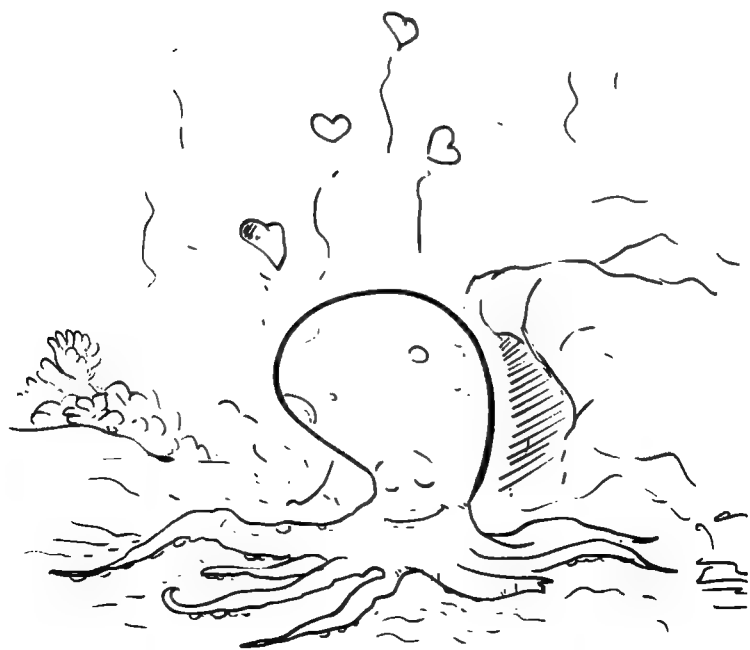
به درێزایی ماوهی کرکه وتنه که، دایکه که هیچ شتیکی
ناخوات، چونکه بۆ راوکردن پتوستانه له هیلانه کهی ده ربجیته
ده ره وه و له هیلکه کانی دوور بکه ویتته وه، به لام هه رگیز ئه و کاره
ناکات، ناتوانیت بیکات.

دوای تپه‌ربوونی چهند مانگیک، هه‌شتپ دایکه‌که برسی و لاواز و ماندوو ده‌بیت. له‌به‌ر ئه‌وه‌ی له ژیر سه‌دان مه‌تر قوولایی ده‌ریادا پله‌ی گهرمی زۆر نزمه، گهرمی جه‌سته‌ی ئه‌و دایکه‌که که هیچ ناخوات و هیچیش ناجوولیت، داده‌به‌زیت. جوولێه‌کانی زۆر هه‌واش ده‌بنه‌وه. له‌راستیدا ئه‌مه‌ شتیکی باشه؛ چونکه به‌م شیوه‌یه پتووستی به‌خواردن بۆ نزمترین ئاست داده‌به‌زیت. ئه‌گه‌ر پیش تروکانی هه‌لکه‌کانی و سه‌رده‌ره‌ینانی بیچووه‌کانی گه‌یشته ئاستیک نه‌توانیت به‌رگه‌ی برسی بگریت، چهند دانه‌یه‌ک له‌ قوولێه‌کانی خۆی ده‌خوات.

له‌ کۆتاییدا که‌ ماوه‌ی دیاریکراو ته‌واوبوو، له‌ هه‌لکه‌کانه‌وه بیچووی هه‌شتپ یه‌ک به‌ یه‌ک سه‌ر ده‌رده‌هێنن. کاتیکیش هه‌موو هه‌لکه‌کان تروکان و گشت بیچووه‌کان هاته‌ن دونه‌یه‌وه، هه‌شتپ دایکه‌که ئه‌رکه‌که‌ی کۆتایی پێ دیت. پیش ئه‌وه‌ی گه‌وره‌بوونی هه‌چکام له‌ بیچووه‌کانی ببینیت، له‌ شوینی خۆیدا ده‌مریت.

له‌ ژیر قوولایی سه‌دان مه‌تری ده‌ریا قوولێه‌کاندا، له‌م نیشتمانێه تاریک و سارده‌دا که‌ ته‌نانه‌ت تیشکی خۆریشی پێ ناگات، یه‌کیک له‌ هه‌ره‌ گه‌رمترین چیرۆکه‌کانی دایکه‌یه‌تی ده‌گوزهریت.

بهرامبهر ئهوانه‌ی ده‌لێن: "ژیان هه‌وڵ و خه‌باتیکه! هه‌مووان
 بیر له گیانی خۆیان ده‌که‌نه‌وه! به‌هێزه‌کان ده‌ژین، لاوازه‌کان
 ده‌مرن و ده‌پۆن! سروشت درنده‌یه، بێهه‌زه‌یه!" کاتیکی
 نه‌رمۆله‌یه‌کی ده‌ریایی سه‌یروسه‌مه‌ره له پۆلی سه‌رپێه‌کان ده‌بیته
 دایک، له‌پێناو ئه‌و بێچووانه‌ی که ته‌مه‌ن پێگه‌ نادات چاوی
 پێیان بکه‌وێت، گیانی خۆی ده‌کاته قوربانی. ئه‌و به‌زه‌یی و
 میهره‌بانیه‌ی له‌و سی‌ دله‌ گه‌وره‌یه‌دایه ده‌لێت: "ئه‌گه‌ر په‌رهمان
 و په‌رهم نه‌بێت که منی به‌دییه‌ناوه، له‌ منیشدا ئه‌م به‌زه‌یه
 نه‌ده‌بوو، هه‌روه‌ها ئه‌م میهره‌بانیه‌ش!"

چاوت دابخه و دهمت بکهرهوه!

یه کتیک لهو چیرۆکه ترسناکانهی به مندالی گویم لی دهبوو،
رفاندنی دوو منداڵ بوو له لایهن ورچیکهوه.

گوایه ورچیک که به چکهی نه بووه، زیاتر بهرگهی ئه و
بیه چکه بیهی نه گرتوو و ویتوو یه تی به چکه یه ک بو خوی
پهیدا بکات، به لام له دارستاندا ئاژه لیککی له په گهزی خوی
به دی نه کردوو به چوو که ی بدزیت و به خپوی بکات. ئا له و
رۆژانه دا خیزانی پیاوه دارپه که دووانه یه کی بوو بوو!

ورچه که گوئی له قیژه و گریانی کۆرپه کان بوو بوو،
وتبوی: "ئه وه تا ئه و بێچووانه ی به دوایدا ده گه رام دۆزیمه وه!"
شه وێک ورچه که ده چیه ماله که و ههردوو مندا له که له
بیشکه ده هیئتیه ده ره وه و ده یانبات بو ئه شکه وت.

له و سه رده مه دا، کاتیک گویم له چیرۆکی له و شیوه یه
ده بوو، به خه یالما ده ههات بلیم: "ها! شتی وا ناییت!" به
خه یالیشمدا بهاتایه وا به ئاسانی نه مده توانی بیلیم. چونکه
ئه وه ی چیرۆکه که ی ده گیرایه وه، به شیوه یه ک ده یگیرایه وه، که
له راستییدا ئه گه ر با وه ڕم به یه ک وشه شی نه کردایه، نه مده توانی

چیرۆکه که تیکبدهم و چیژه که ی نه هیللم، له بهر ئه وه تا کۆتایی
گویم لێ ده گرت، وه ک ئه وه ی چوو بیتم بۆ سینه ما و ته ماشای
فیلمیکی خوش ده که م، به تاسه وه گویم لێ ده گرت.

بیگومان ناو به ناو ههر پرسیارم ده کرد، ئه وه یان جیا بوو:
- ئی ده با یه کیکانی بۆ دایکی جی بهیشتایه! بۆچی
ههردووکیانی هه لگرتوو و بردوونی؟

- ئاخو دلی نه هاتوو ئه دوو براه له یه کتر جیا بکاته وه!
- ئای له وه، دلی نه هاتوو ئه دوو براه له یه کتر بکات، به لام
دلی هاتوو داری و ژنه که ی له مندا له کانی بکات!
- له وانه یه ورچه که ئه وه نده به وردی بیرى نه کرد بیتته وه!
- ئی، دوا یی چی رووی دابوو؟

دوا یی چی بووه؟ گوا یه ئه م ورچه بیویژدانه، مندا له کانی
بردوو بۆ ئه شکه وته که، وه ک بیچووی خۆی به خۆی کردوون
و گه وه ی کردوون، شیرى خۆی پى داو. له بهر ئه وه ی شیرى
ورچه که یان خواردبوو، مندا له کان له ما وه یه کی کورتدا گه وه
بوون و وه ک ورجیان لى هاتبوو! ئاخو شیرى ورج فیتامینی
زۆری تیدایه و چه وه ره. بیگومان ئه گه ر با وه پ به وته ی نه نکم
بکه ن.

- نه نه! ورچه که چۆن شیرى به مندا له کانی ده دا؟ ئاخو ورج
مه مکى هه یه؟

- به لئی بیتگومان ههیه تی، تو بلیی نه بییت؟

- ئه ها دهی باشه، ئه ی دوا یی؟

دوا یی چی بوو؟ ئیتر له وه به دوا وه، به گشتی چیرۆکه که که میك به پیتی تاقه تی ئه و کاته ی نه نکم ده بوو.

هه ندیک جار به کورتی ده بپریه وه و ده یوت: "دارپره که هات، مندا له کانی دۆزیه وه، ورچه که ی کوشت. پیتسه که ی به جوانی گووری. ژنی دارپره که ش پری کرد بوو له گیا و کرد بووی به سه رین، به لام مندا له کان به هۆی ئه وه ی ورچه که یان به دایکیان زانیبوو، هه رگیز له دارپره که خو ش نه ده بوون"، ئینجا کو تایی پی ده هیتنا.

هه ندیک جار یش ده یوت: "که ستانه فرو شیک، له کاتیکدا له دار ستانه که دا سه رقالی کو کرد نه وه ی که ستانه بو وه، مندا له کانی دۆزیوه ته وه و پرزگاری کردوون."

- دوا یی؟

- کو رم، دوا یی نییه، چیرۆکه که ته واو بوو!

- ئی ده با سی که! زیاتر بگپره وه!

- گیانه که م، نوێزه که م ده چیت.

- نه نه گیان، ده خو تازه بانگی دا وه، ده ده ی تو خوا! ده با

ما مو ستا له مناره ی مزگه وته که دابه زئ، ئه وسا نوێزه که ت بکه!

- ئای ئه م بيميشکه چه ند له خالوانی ده چیت!

- جا ٿو ڇا ڇا پيوهندي هڪي ههيه! خو من ڊه ڄم ٻو نوڙي
ههيني، خو ٿوان ٻو ٿوهش ناچن!
ٿه گهر ٿه وهنده زوري بڪهن، ههريز ناتوانن پيشيني بڪهن
چيروڪه به کوي ڊه گات. ٿيڊي ههريهه ڪيٽ پٽوسته به
ڪوٽايه ڪهي رازي بن.

- دوايي، ڪهستان فروشه ڪه ڪچيڪي جواني ههيو، ٿم دوو
برا دووانهيه عاشقي ٿو ڪه جوانه بون. لهه به ٿو ڪه
پهلاماري پهڪريان ڊهڊا. پهڪيڪيان سهر سهر ٿوي ڊيڪهيان
ڪهوت، به دار ڪيشاي بهسهريدا و سهر ٻراڪهي بريندار ڪرڊ
و وهڪ شوٽي شهقي ڪرڊ.

- نا وانه ٿي!

- ٿي ٽاخر هه له سهرهتاوه شيري ورچيان خواردووه، بهوه
گهوره بون!

من دووباره نه مڊهپرسيهوه و بليٽم: "ٽاخر ٿو منڊالانه ڪهي
وا گهوره بون و عاشقي ڪچي ڪهستانه فروشه ڪه بين؟" نه نڪم
ڊهگيٽراپهوه و منيش گوٽم ڊهگرت. ٽاخر زور جار به شيوازي
زور زور جياواز گوٽم لهم چيروڪه بويه. له ههيو جارڪيڊا
ههمان پرسيارم له نه نڪم ڊهگرت، چيٽيڪي زورم لي وهڊهگرت.
- ٿه گهر به منڊالي منيان برفاندايه، هزم ڊهگرت مانگا
بمفريٽيت نه ڪ ورچ.

- له بهر چی؟

- ئاخر بیز له شیرى ورچ ده که مه وه! له بهر ئه وه هیچ نه بئى
شیرى مانگام ده خوارده وه.

- ئای زۆرزان!

- هاهاهاهاهاها

کاتیک گویم له م چیرۆکه ترسناکانه ده گرت که یفخووش
ده بووم، به لام کاتیک شهو ده چوومه جیگه ی نووستن، هه موو
شته کانم ده هاتنه وه بهرچاو، جا شیرخواردنی مندا له کان له
مه مکى ورچه سنگ توکناویه که، ئینجا توند چاوم داده خست و
هه ولم ده دا به خیرایی خهوم لیکه ویت.

له راستیدا ورچه کانیش وه که هه موو شیرده ره کان که شیر
به بیچووه کانیان ده دهن، زۆر جوانن، شتیکی زۆر خووش و
ژیرانه یه. بنگومان ئه گهر بیچووه ورچیک بن، چونکه وه که
چۆن هه موو دایکیکی بیچووه که ی به لاوه جوانه، هه موو

بیتچووہ کیش دایکی بہ لاوہ جوانہ و شیرى دایکی خوی بہ
لاوہ شیرینہ.

بۆ نمونہ، ئەگەر ئەسپی ئاوی ئەو منداڵە دووانەیی
دارپرەکەى برفاندایە، ئەوانى بە شیرىکى ڕەنگ پەمەیی بەخێو
دەکرد، چونکە شیرى ئەسپە ئاویەکان پەمەییە و تامەکشى بۆ
بیتچووہکەى خوی باشتەینە.

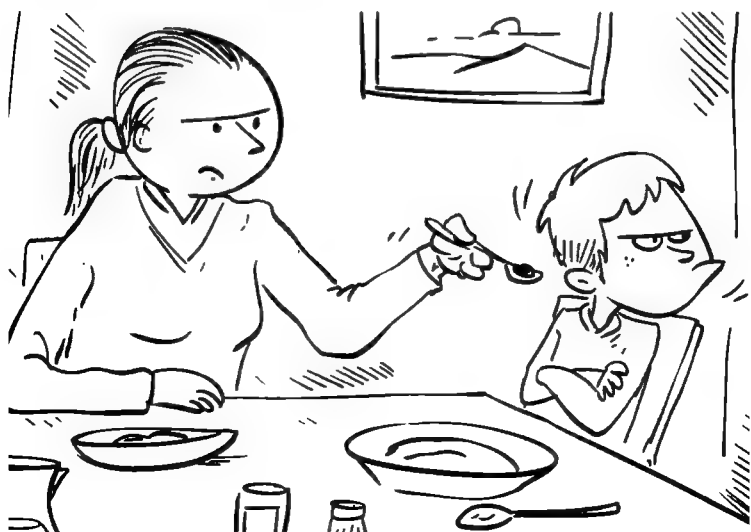
باشە، ئەى ئەگەر ئەو دوو منداڵە دووانەییە حاجى لە قەلق
بەفراندنايە؟

وەک دەزانن بالەندەکان شیردەر نین و بیتچووہکانیان بە شیر
بەخێو ناکەن. ئەگەر حاجى لە قەلقىک ئیوی بەخێو بکەردایە،
نانى بە یانیتان بۆق یان مارمىلکە دەبوو، لە ژەمى نیوہ پۆدا، کرم
و شلەى کرمەلیقەى لە قاوگەکەى بۆتان دەردەھێنا، بۆ نانى
ئێوارانىش ناچار دەبوون مارىکى کۆلە کوێرە بخۆن، ئیدى
نسیپتان ھەرچىەک بیت.

جا ئەگەر لە لایەن کونەپەپوو، ھەلۆى کوللەخۆر یان
بازیکەوہ بەخێو بکەردایە، ئەوا لیستى سەرەکیى خوانەکانتان لە
ئازەلە قەرتینەرە بچووہکەکانى وەک مشک و سمۆرە پێکدەھات.
بەلام خەم مەخۆن، ئەو بالەندە ڕاوکەرە درەندانە؛ نیتچیرەکانیان
ھەروا ناخەنە دەمى بیتچووہکانیانەوہ، بەلکو بەو پەنچە تیزانەیان
دەیانگرن و بەو دەنووکە تیزانەیان پارچە پارچەى دەکەن و
پاروو بە پاروو دەیکەن بە دەمى بیتچووہکانیانەوہ.

بیر له‌وه بکه‌نه‌وه، ئه‌گه‌ر له‌لایه‌ن بالنده‌یه‌کی بچووکێ وه‌ک
 چۆله‌که‌ی پاسارییه‌وه به‌خێو بکرانه‌یه، ئه‌وا ده‌بوو ئاماده‌بن بۆ
 خواردنی هه‌رچی میرووی سه‌ر ئه‌م هه‌سه‌اره‌یه -به‌مردووی
 بیت یان به‌زیندوویی- چونکه‌ خواردنی سه‌ره‌کیی ئه‌م
 چۆله‌که‌یه میرووه‌کانه له‌گه‌ڵ کرمه‌ بچووکه‌کان، بینگومان کرمی
 خرپن، هیوادارم چێژه‌که‌ی بۆتان گونجاو بیت و کرمی
 ئاوریشمی بیت!

چی بوو؟ که‌سێک خه‌ریکه‌ ده‌رشیته‌وه؟ ئاده‌ی خێرا پراکه‌ن
 عه‌لاگه‌یه‌کی فریاخه‌ن و با‌ئه‌و ناوه‌ پێس نه‌بیت!
 هه‌موو ئه‌وانه‌ی باس‌م کردن په‌نگه‌ بیسته‌ هۆی
 دلتیکه‌ه لاتنتان. به‌لام هه‌یچ کات ئه‌وه له‌ بیر مه‌که‌ن: له‌م
 جیهانه‌دا ئه‌وه ته‌نیا ئاده‌میزاده‌کانن -جا‌چ بچووک بن یان
 که‌وره‌- له‌ج هه‌لده‌قرچێن بۆ ئه‌و پرزه‌ی دێته‌ به‌رده‌میان.

نه بېچووی وړچ به لالووتن له شیري دایکیان، نه بېچووی
 ئهسپی ئاوی نوزهنوز دهکهن و بلّین: "له بهر ئهوهی پهنگی
 په مهیه وامن زانی شلیکه، به لام شلیک نیه؟" نه بېچووی
 بالندهکان هر له حاجی له قله قی دهنوک زلهوه تا پاساری
 بچووک هیچ کامیان ناپره زایی به رامبه ر ئه و خواردنانه نشان
 نادهن که له لایه ن دایکیان هوه له شاخ و داخ و دوه و نه
 دپړکاو یه کان به هه زار دهرده سهری و یه ک به یه ک کۆ ده کرپنه وه
 و ده خرپته بهر دهنوکیان، جا خوراکه که ماریکی پر پرۆتین
 بیت، بۆقنیک بیت یان میرووه کان بیت پی پازین.

خودای گه وړه که گونجاوترین دهم و شیاوترین دهنووی
 پی به خشیون، به دهسته کانی دایکیان شایسته ترین و
 گونجاوترین خوراک بۆ گه دهیان دهنیرت که کاری همه جهوړ
 دهکهن و همه موویان به جوانی تیر دهکات.

ناوی په زاق، که به واتای پۆزیده ری به دیه پتراهه کی دیت،
 که همه موو جهوړه خواردنیکي به دیه پتراهه، سهر پرووی زهوی
 وهک سفره به ک به هیندهی زهوی خوی ده پازینتیه وه له خوراکي
 همه جهوړی جیاواز و میوهی شیرینی وهک ههنگوین.

چونکه ئه و زاتهی ئه و همه موو جهوړه دهم و ده مار و ددان و
 گه دهی به دیه پتراهه، گونجاوترین خواردنیشی بۆ به دیه پتراهه.

ورده کاریه کانی ماسی خواردن

شینە شاھۆکان که ماسی دەرخواردی بیچووہ کانیان دەدەن و بەوہ بەختیویان دەکەن، بە بەراورد بەوانە ی وشکانی کہ بەدوای خواردندا دەگەرێن بۆ بیچووہ کانیان زیاتر بەرچاو دەکەون.

بەلام خواردنی ماسی کۆمەڵیک ورده کاری ھەیە. ئەو دایکانە ی دەیانەوێت ماسی دەرخواردی مندالە کانیان بدەن، ئەمە زۆر باش دەزانن.

ئەگەر ماسییەکی بچووکی وەک حامسی (Anchovy) کہ دەرکەکانی بچووکہ دەرخواردیان بدەن، ئەوا پێویستە ئەو دەرکەکانیان کہ وەک دەرزی وان یەک بە یەک دەربھێنن.

بەلام ئەگەر ماسی گەورەتری وەک ماسی بۆنیتۆ (bonito) و سەلەمۆن دەخۆن، ئەوا کێشە نییە. بێ نان بیکەن بە دەمیەوہ. بێگومان ئەگەر لەدوای یەکەم پاروو پیتاندا نەرشیئەوہ، ئەوا ھەموو شتیک بە دەمیدا دەکەن!

شینە شاھۆکان ھەموو ماسییەک کہ دەیگرن، بۆ بیچووہ کانیان نابەن و دەرخواردیان نادەن.

بۆ ئەو بیچوووانەیان کہ تازە لە ھێلکە ھاتوونەتە دەر، بچووکتە ماسی، دروستەر بلیم: بیچووہ ماسییەکانیان بۆ

ده بهن. ئه م بالنده بچووكه ته نيا ده توانيت ماسيه كي بچووك كه دريژيه كي يه ك دوو سانتيمه تره قووت بدات.

له گه ل گه وره بووني بالنده كه، ئه وا ژماره و قه باره ي ئه و ماسيه نه ي شينه شاهو دايكه كه بو هيلانه كي ده يات، زياتر ده بيت.

بالنده كاني ماسيگره (شا ماسيگر). كه ئه و يش ماسي ده رخواردي بيچووه كاني ده دات، كاتي ك نيچيره كاني راو ده كات، كلكيان ده گري ت و به ساغي بو هيلانه كي ده باته وه و ماسيه كه سه ره وخوار ده رخواردي بيچووه كاني ده دات، چونكه ماسيه كه هه رچه نده بچووك بيت، بيچووه بالنده كه ناتوانيت ماسيه ك له كلكيه وه قووت بدات به پيچه وانه ي ئاراسته ي ئيسكه كاني. ئه گه ر شيوه ي ماسيه ك به پيچه وانه ي خوتان، باشت ر له مه به ستم تيده گه ن.

- هينامه بهرچاوم، به لام تينه گه يشتم!

- گيانه كه م، كام ماسيه ت هينايه بهرچاوت؟

- قرش!

- وا بزانم ماوه يه كي زوره ماسي ناخويت!

- به چيدا زانيت؟

- تو فسفورت دابه زيوه! ئاخ ر فسفور بو ميشك زور گرنگه.

ههركه سێك ئێسكى ماسى له قورگى گىرابێت، دهزانیت كه
ئهم بابتهى ماسیه چهنده گرنه.

شتێكى زۆر خراپه.

بالنده ژێر دهريايهكان بوو ئهوهى بێچووهكانيان دووچارى
كێشهيهكى لهو شێوهيه نهبن، فێرى پێشویێتێكى نااسايى
كراون.

كاتێك بێچووى بالندهى ژێردهريايى بچووك له هێلكه دینه
دهروهه، داكيان سهههتا گهندهپهپرى سنگى خۆى كه لێى
دهكاتوهه يان ئهه گهندهپهپانهى لهسهه ئاوهكه كۆيان دهكاتوهه،
دهرخوارديان دهكات! بێچووهكان ناتوانن ئهه پهپانه ههرس
بكهن و لهناو گهدهى بچووكى بێچووهكان و لهسهه پێگای
كراوه به پرووى رېخۆلهكاندا كهلهكه دهبن. بهم شێوهيهش
كاتێك بێچووهكان ماسى دهخۆن ئههوا ئێسكى ماسيهكان كه
ههرس نابن بهو تۆپهلهيه دهگىرسێتهوه و زيان به گهدهه و
رېخۆلهكانى ناگهيهن!

چه قه‌لئکی دایکه له بیابانی نامیب

بیابانی نامیب، که ده‌که‌وټه سنووره‌کانی نامیبیا له ئه‌فریقای باشوور و جوانیه‌که‌ی بیهاوته‌ی هه‌یه، له‌وانه‌یه‌یه‌کیک بیت له‌و شوینانه‌ی ژیان تیایدا سه‌خت‌ینه، به‌لام که‌ناراوه‌کانی ئه‌م ولاته به‌رینه‌بپیته که له‌گه‌ل زهریای ئه‌تل‌سدا یه‌ک ده‌گریت، دیمه‌نئکی جوان و قه‌شه‌نگ ده‌دات به‌و که‌سانه‌ی ده‌یانه‌وټت ئاوټه‌برونی بیابان و زهریا بینن.

له بیابانی نامیدا، چه‌ندین ئاژه‌لی جیاواز له‌یه‌کتر ده‌ژین. به‌ناویانگترینیان میرکاته‌کانن که زۆر به‌یه‌کتریه‌وه‌په‌یوه‌ستن و به‌خیزانی قه‌ره‌بالغ ده‌ژین، له‌گه‌ل چه‌قه‌لی پشت‌په‌ش که هه‌رده‌م به‌دوای میرکاته‌کاندا را ده‌که‌ن.

له نامیب، دۆزینه‌وه‌ی خۆراک زۆر سه‌خته، به‌لام ته‌نانه‌ت له‌م ولاته بپیته‌دا، هه‌مووان به‌ریڭگای هه‌مه‌جوړی سه‌رسوهرینه‌ر پۆزی په‌یدا ده‌که‌ن.

چه‌قه‌له پشت‌په‌شه‌کان، وه‌ک هه‌موو شیرده‌ره‌کانی دیکه، بو‌ماوه‌یه‌ک بیچووه‌کانیان به‌شیر به‌خیو ده‌که‌ن، به‌لام هه‌ر که له شیر برانه‌وه و ده‌ستیان به‌خواردنی خۆراکی ته‌واوکه‌ر کرد، چه‌قه‌لی دایکه وه‌ک هه‌موو دایکانی سه‌ر پرووی زه‌وی،

ئەركىكى سەخت چاۋەرۋانى دەكات، ئەۋىش تىركردنى سكى
بىچۈۋەكانىتى زياتر لە سكى خۆى.

بەخىوكردن و تىركردنى بىچۈۋەكان سەختە، جا ئەگەر
چەقەلىكى پشت پەش بن و لە بىابانى نامىب بن، ئەۋا زۆر
سەختترە.

چەقەلەكان پراۋچى باش و فىلبازن، بەلام پراۋكردى
مىركاتەكان كە لەۋ ناۋەندەدا زۆرن، هىچ ئاسان نىن.

بەلام چەقەلىكى دايكە كە بىچۈۋەكانى لە هىلانەكەدا لە
برساندا دەلوورىتن، ناتوانىت بە دەستبەتالى بۆ هىلانەكەى
بگەرپتەۋە.

كاتىك چەقەلە دايكەكە لە پراۋكردى مىركاتەكان بى ئومىد
دەبىت، ئاراستەكەى بەرەۋ كەناراۋى بىابانە بەرىنەكە كە لەگەل
شەپۆلەكانى زەريادا يەكدەگرپتەۋە، دەگورپت.

بىگومان لەم كەناراۋانەدا كە سەدان ھەزار سەگى دەريايى
چەۋر لەسەر پشت خۆيان خستۋەتە بەر خۆر، چەقەلەكە
نىچىرىكى دەست دەكەۋىت بۆ بىچۈۋەكانى بىاتەۋە.

بۆ پراۋكردىكى لەم شىۋەيە، چەقەلە دايكەكە مىلى پىنگايەكى
۳۰-۴۰ كىلومەترى دەگرپتە بەر. كاتىك دەگاتە كەناراۋەكە، ۋا
مەزانن كە يەكەم سەگى دەريايى بىنى كلكى دەگرپت و
دەتوانىت بە پراكىشان بۆ هىلانەكەى و بۆ بىچۈۋەكانى بىاتەۋە.

سه گه ده ریا بیه کان، ئاژه لانیکی زۆر گه وره تر و قورستر له وهی
چه قه لیک بتوانیت راویان بکات.

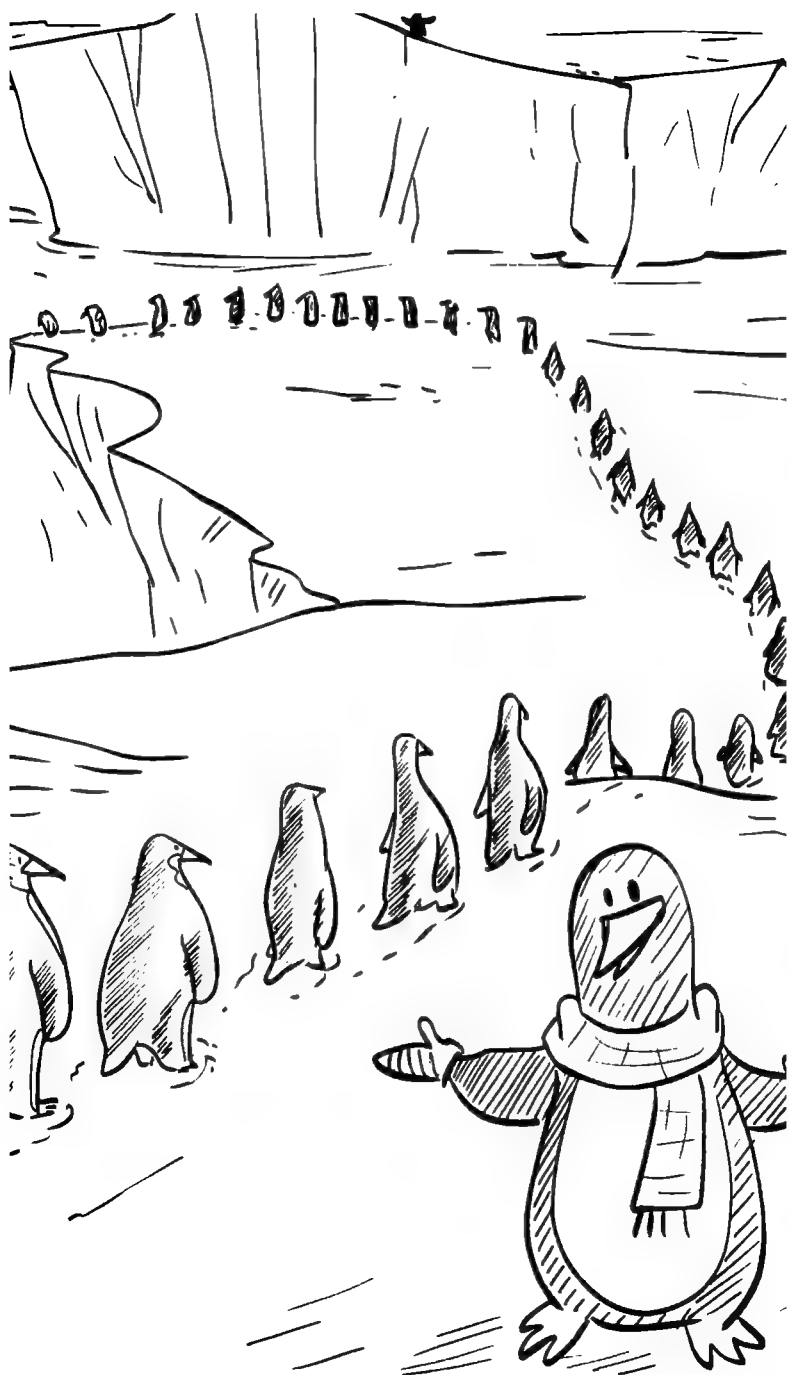
له بهر ئه وه چه قه له که یان ده بیت بیچووه کی سه گی ده ریا
بدۆزیته وه که له دایک و باوکی دوور که وتووه ته وه، یانیش
سه گپکی ده ریا ی تۆپو بدۆزیته وه.

له ههردوو دۆخه که دا، چه قه له که ناتوانیت ئه و خوار دهنی
دهستی که وتووه له گه ل خۆی بۆ ئه و مه ودا دووره بپاته وه، له بهر
ئه وه چه قه له دایکه که ئه و نده ی بتوانیت لێ ده خوات تا تیر تیر
ده بیت و گه ده ی جیگه ی یه ک پارووی دیکه ناگریت، پاشان
رینگای ماله وه ده گریت بهر.

کاتیک ده گاته وه هیلانه کی، بیچووه کانی که چاو له پرسی
بوون، ده وری ده دهن بزائن چی بۆ هیناونه ته وه. دایکه که به
ده سته تالی گه راوه ته وه، به لام گه ده ی به تال نییه، هه موو ئه وه ی
خواردوویه تی ده به یتته وه، واته: ده پرشینته وه. بیچووه کانی که
ئهمه ده بینن، له خوشیدا هه لده به زنه وه و به ده وری دایکیاندا
دین و ده چن، چونکه پرشانه وه ی دایکه که، ژهمیکی نیوه هه رس
و ئاسان و به سووده بۆ خواردنی بیچووه چه قه له کان.

ئه گه ته ماشای هه لپه ی بیچووه کانی چه قه لی پشت رهش
بکریت، کاتیک خواردنه که ده خۆن، خۆراکه که زۆر به تام دیاره.
بینگومان بۆ بیچووی چه قه لی پشت رهش.

له گه ل ئاوابوونی خۆر له بیابانی نامیب، لوورە ی چەقەلی
دایک بال بەسەر ئەو خاکە بیپیت و بەرەمەدا دەکشیت.
ئەمەیش جگە له سوپاسگوزاری دایکیک له دایکەکان به
زمانحالی خۆی بۆ خودای گەورە هیچی دیکە نییه، که
پۆژیکی دیکە پۆزی پی به خشیوه بۆ تیرکردنی سکی
بیچووهکانی.

دایکان هه‌میشه فریاد‌پرسن!

بۆ ئەوانەى له نيوه‌گۆى باكوورى ئەم هه‌ساره‌ خپره‌ جوانه‌دا ده‌ژين، ئانتاركتيكا، نيشتمانتيكه‌ له‌وپه‌رى زه‌ويدياىه‌ و كيشوه‌ريكي به‌سته‌له‌كى گه‌وره‌ى شين- سپى و سارده‌. له‌ راستيدا كاتيىك پيناىه‌ى ئانتاركتيكا ده‌كرىت، به‌ته‌نيا به‌كاره‌ينانى وشه‌ى سارد بۆ ناساندنى به‌س نيه‌، ته‌گه‌ر بليين:

"زۆر زۆر زۆر زۆر سارد" په‌نگه‌ كه‌مىك باشترييت.

له‌ خوشتريين پوژى هاويندا، په‌له‌ى گه‌رما له‌ ئانتاركتيكا پانزه‌ په‌له‌ ژيئر سفرى سه‌ديه‌ (-15°C)، له‌ وه‌رزى زستاندا، كه‌ له‌ گه‌ل مانگى ئادار ده‌ست پى ده‌كات، به‌ئاسانى ده‌گاته‌ 50 په‌له‌ ژيئر سفرى سه‌دى (-50°C).

له‌ خوشتريين پوژى هاويندا، په‌له‌ى گه‌رما له‌ ئانتاركتيكا پانزه‌ په‌له‌ ژيئر سفرى سه‌ديه‌ (-15°C)، له‌ وه‌رزى زستاندا، كه‌ له‌ گه‌ل مانگى ئادار ده‌ست پى ده‌كات، به‌ئاسانى ده‌گاته‌ 50 په‌له‌ ژيئر سفرى سه‌دى (-50°C).

که می‌ک پیش ئیستا له پ‌یگه‌ی به‌رنامه‌یه‌کی مۆبایله‌که‌مه‌وه
 ته‌ماشای پله‌ی گهرمای ئانتارکتیکام کرد ۵۲ پله ژیر سفری
 سه‌دی بوو (52°C). له ئیستادا، پله‌ی گهرمای ده‌ووک ۲۳
 پله‌ی سه‌دییه (23°C). واته: ئانتارکتیکا ۷۵ پله له ده‌ووک
 ساردتره (75°C)! به‌لام سه‌دان هه‌زار ساڵه له‌م نیشتمان
 به‌سته‌له‌که‌شین-سپیه‌دا ئه‌م سه‌رما زۆر زۆر سارده نه‌یتوانیوه
 بیسته پ‌یگر له‌ پروودانی گهرم‌ترین و خۆشه‌ویست‌ترین
 چیرۆکه‌کانی سه‌ر پرووی زه‌وی.

په‌نگوینه‌کان که دانیشتوانی راسته‌قینه‌ی کیشوه‌ری
 ئانتارکتیکان، له‌ که‌ناراوه‌کانی ئه‌م نیشتمان به‌سته‌له‌که‌دا ده‌ژین.
 جگه له‌ ماسی و پ‌ۆبیان، بژارده‌یه‌کی زۆریان بۆ خواردن
 نییه.

به‌پروونی دیاره که با‌له کورته‌کانیان بۆ فرین به‌دینه‌هینراوه،
 به‌لام ئه‌و با‌له کورت و تیزانه‌یان بۆ مه‌له‌کردن نایابه. له‌ ناو ئاودا
 به‌ هینده‌ی ماسیه‌کان خیرا مه‌له‌ ده‌که‌ن، بۆ چه‌ندین خوله‌ک
 هه‌ناسه‌یان ده‌گرن و به‌ئاسانی ده‌توانن بچه‌ قوولایی سه‌دان
 مه‌تره‌وه.

به‌لام کاتیک دینه و شکانی، دروستتر ب‌لیم: دینه سه‌ر
 سه‌هۆل، ناچارن به‌و هه‌نگاوانه‌ی هه‌مووان ده‌بینین، به
 خله‌خل به‌ پ‌ی پ‌رۆن بۆ ئه‌و شوینه‌ی ده‌یانه‌و‌یت بچن. کاتیک

لێژاییه ک بۆ خوارهوه هاته سه ر پێگه یان، هه رگیز ئه و ده رفه ته
له ده ست ناده ن و له سه ر س ک پال ده که ون و به خلیسکیته
ده چنه خواره وه.

هه رچه نده شیوازه کانی پویشتی په نگینه کان لای ئیمه
قورس و سه خت و که مێک کۆمیدی ده رکه ویت، به لام لای
ئه وان به سوودترین شیوازه که جه سه ته خرپه که یان له شوینتیکی
خلیسکی وه ک سه هۆل له شوینتیکه وه بۆ شوینتیکی تر به ئاسانی
و به که مترین وزه ده گوازیته وه.

"Winter is coming!"

"واخەرىكە زستان دېت!"

بەھۆى ئەوھى ئانتاركتىكا دەكە وېتە نېوھ گۆى باشوورى
زەھۆى، مانگى ئادار تىايدا بە واتاى ھاتنى وەرزى زستان دېت،
نەك بەھار. ھەست دەكەم دەلېن: "لە نىشتمانىكى بەستەلەكدا
ھاوین بېت چىيە و زستان بېت چىيە؟" ئەگەر دەگونجېت با لەو
پەنگوینانە پېرسىن، چونكە ئەوان زۆر باش ئاگادارن و دەزانن.
لە گەل ھاتنى وەرزى زستاندا، كەناراوھەكانى زەرياي
كىشورەكە بەخىرايى دەبەستەن و بە پانايى چەندىن كىلومەتر
چىتتىكى سەھۆل دەورەى دەدات.

كاتى ھىلكە كەرنى پەنگوینە مېتەكان رېك ھاوتايە لە گەل
ئەو كاتەدا، بەلام پەنگوینەكان ھەرگىز لەسەر ئەو چىنە
سەھۆلەى ئەم وەرزە ھىلكە ناكەن، جا ھەرچەندە ئەستور و
فراوانىش بېت، ئەویش بەھۆى زىيانە مەترسیدارەكانەوھە كە زوو
زوو چىنە سەھۆلەكان دەتەقېتېت و درزى گەورە و دۆلى
كوشندەى قوولیان تېدا دروست دەكات.

ھەزاران پەنگوینی نېر و مې، بەرەو ناوھەى كىشورەكە و
بۆ ناوچە ئارامەكانى ھىلكەكەرن دەست بە گەشتىكى سەخت
دەكەن.

پۆشتن بۆ ناوچهی ئارامی زاوژیکردن، واته: گهشتیکی
سهختی نزیکهی ۱۰۰-۱۲۰ کیلومهتری له ناوهپراستی زستاندا.
سهختترین بهشی ئەم کاره لهوهدایه، لهسههر پڕیڭای
پهنگوینهکاندا که له کهناردهریاکه دوور کهوتوووتهوه، هیچ
شوینتیک نییه پشووێ تیدا بدهن و کهمیک ماسی و پڕۆیان
بخۆن و سکیان تیر بکهن. لهبههر ئەوه چهند پڕۆژیک پیش
گهشته که زۆر باش خۆیان تیر دهکهن، پیش ئەوهی بهپڕی
بکهون بۆ دوایین جار خۆیان پڕی دهدهنه ناو ئاوه ساردهکانی
ئهو زهریا بهبههرهکهتهوه، ئەوهندهی بتوانن سک و چیکلدا نهیان
پڕ دهکهن.

که کاتی دهرحوونیان هات، ههزاران پهنگوین وهک
سهربازانی سوپایهک که له یهک شوینهوه فهرمانیان وهگرتهوه،
یهک له دواى یهک بهپڕیکوپیکی پیز دهبن و پڕیپوانه گهورهکه
دهست پێ دهکات.

ئهو شوینهی پهنگوینهکان بۆی دهچن، ههرگیز جیگیر نییه،
ئهم نیشتمان بهستهلهکه، ههر وهک شاخه لمیهکانی بیابانی
مهزن یان سهحارا که بههۆی کاریگهیری رهشهباوه لیترهوه بۆ
ئهوێ دهگوازرینهوه، سالانه دهگۆرین و چیا و دۆل و دیواری
سههۆلی دروست دهییت که پیشتر نهیانبینیوه.

پهنگوینهکان لهبههر ئەوهی ناتوانن بفرن، ههمیشه ناچارن
تهواوی ئەو بهربهستانه به گهپان به دهوریاندا بپرن. ئەمهش

گه شته که یان که خوئی له هه لومهرجی زۆر سهختدا به پړیوه ده چیت، قورستر ده کات. به لام هیچ کات ناگه پښته دواوه، که سیشیان پریزه که تیکنادهن. شهو یان پوژ، ئه و پشه به توندانهی به هوئی کاریگه ریی سه رماوه چهند هینده زیاده کات و زریانی به فر که تیایدا چاو چاو نابینیت، ئه وان پاشگه ز ناکاته وه و له و گه شته یان نایانگه پښته وه.

باشه، به لام چۆن پښگاکه یان دوزیه وه؟ چۆن هیچ سه ریان لی تیکنانچیت؟ راستیه که ی ئه وه یه زانایانیش به ته واوی ناتوانن ئه وه پوون بکه نه وه.

هه ندیکیان بو خوده ریا زکردن ده لئین: ئه وه له خو وه و سروشتیه. هه ندیکیان ده لئین: ئه ستیره کان پښگا نیشانی په نگینه کان ده دن، هه ندیکیشیان ده لئین: خوړ. هه یشه ده لئیت: "له بهر ئه وه ی چهن دین نه وه یه گه شتیکی له م شتیه یه ده که ن، په نگه له ناخیاندا قیبله نمای شاراوه هه بیت"، منیش له و که سانه م که باوه پریان وایه وه ک چۆن په روه ردگاری جیهانیان، له به دیه پنهانه وه دوو بالی نایابی مه له کردنی به م به دیه پنهراوه خو شه ویست و به ئه مه که به خشیوه تا له ناو ئاودا مه له ی پی بکه ن، پښتیکی ئه ستووری په راوی نا ئاسایی پی به خشیون تا له م نیشمانه سارد و کوشنده دا بیانپاریزیت و به گه رمی بژین، به م شتیه یه ش، توانای دوزینه وه ی پښگاشی پی به خشیون،

چونکه به باوه‌پوون به قیله‌نمایه‌کی نه‌بیراو، باوه‌ر ده‌هینم به به‌دیته‌رئیک که چاوه‌کان ناتوانن بیسن، به‌لام‌ئه و موعجیزه بیشومارانه ده‌بینن که له‌سه‌ر زه‌وی و ئاسمانه‌کان به‌دیته‌ناوه و هه‌موو شتیک به‌فرمان و به‌به‌دیته‌نانی‌ئه و زاته‌پوو ده‌دات و هیچ شتیک ناتوانیت له‌خویه‌وه‌پوو بدات.

ناوچه‌ی دَلنیا

دوای چه‌ند هه‌فته‌یه‌ک، ئه‌و هه‌زاران په‌نگینه‌ی له‌که‌ناراوه جیاوازه‌کانی ئانتارکتیکاوه‌کۆچیان کردووه، له‌کۆتاییدا ده‌گه‌ن به‌ناوچه‌ی زاوژیی ئارام و دَلنیا که‌بۆیان ته‌رخان کراوه.

ئه‌و ناوچه‌یه‌ شویتیکی باش و سه‌لامه‌ته‌بۆ هیلکه‌دانان و بسوونه‌خواه‌نی هیلانه‌یه‌ک، هه‌روه‌ها دووره‌له‌بالنده‌پاوکه‌ره‌کانی که‌ناری زه‌ریا و ماسیه‌گه‌وره‌گۆشت‌خۆره‌کانی زه‌ریاکه. هه‌روه‌ها شویتیکی دابراوه‌که‌ئه‌گه‌ر بۆ که‌میکیش بیت-ده‌یانپارێژیت له‌و په‌شه‌بایانه‌ی له‌گه‌ل نزیک‌بوونه‌وه‌ی وهرزی زستاندا به‌هێتر هه‌لده‌که‌ن.

ئه‌و زانایانه‌ی له‌دوای ماوه‌یه‌کی که‌م له‌نیو‌لووره‌لووری په‌شه‌با و کرته‌کرتی شکانی چینی سه‌هۆله‌که‌به‌مه‌به‌ستی ئه‌نجامدانی توژی‌نه‌وه‌هاتوون، یان به‌زۆر بۆ ئانتارکتیکا

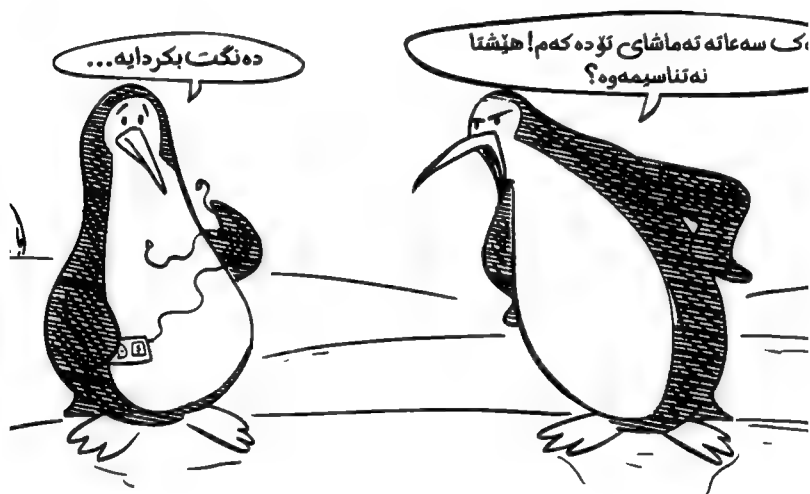
نیردراون، له نیو ټو شاخه سه ټولانه و ډوله سارد و دهشته
 سپی-شینانه ی ټم نیشتمان به سته له که دا که جگه له
 نووړه نووړی ټه مانه نه بیت که ده لټن: "برا گیان، رهق بوومه وه!
 ټه ری ټه مه چوڼ ولاتیکه!" هیچ دهنگینکی دیکه نایهت، ټاواز و
 جریوه ی په نگوینه نیر و میه کان بو ډوړینه وه ی هاوسه ر، دهنگ
 ده داته وه.

چونکه پیوښته هه مووان به په له هاوسه ریڅ بو خویان
 بدوړنه وه. له بهر ټه وه ی کاتیان زوړ نیه به باشی یه کتر بناسن.
 ټه مه له جیهانی په نگوینه کاندې برونی نیه شه ش مانگ
 ده ستیشن کراو بیت، شه ش مانگ ده ستگیرانی و پاشان ټه گهر
 بووه نسیب پلانی هاوسه رگریه که دابرنیت.

یه ک دهنگ بده به سه!

به گشتی ټاوه له کان له یه کتر ده چن. له یه که م ته ماشاگردندا
 ټه سته مه له یه کتریان جیا بکه یته وه و بیاناسیته وه، به لام
 په نگوینه کان زوړ زیاتر له یه کتر ده چن. بیگومان ټه مه هیچ
 جیاوازیه کی نیه بو قرشه کان یان نه هه نکه بکوړه کان که
 خوویان گرتووه به راوکردنی ټم په نگرینه له ناو ټاو یان سه ر
 چینه سه ټوله کان که به سنگه خشکی و خلیسکینه دین و

په لاماریان ددهن، به لام به پراستی بو که سیکی که ناچاره له ناو کاروانیکی په نگویندا په نگوینه که ی خوی بدوژیته وه، زور نه سته مه. له پراستییدا ته نانه ت په نگوینه کان خوشیان هاوسره کانیان به ده نگیاندا ده ناسنه وه، نه ک شیواز و پوخساریان.

پتوېسته هه موو په کیکیان ده نگی هاوسره که ی به باشی له بیر بیت و له وانی دیکه ی جیا بکاته وه، ته نانه ت له یه که م په یوه ندیشدا. هه موو هم بانگ کړدنه ی یه کتری، هم گورانی و تاوازانه ته نیا بو نه وه نیه پړمانسی بیت؛ به کورتی، له کاره که دا به هینده ی خوشه ویستی لوژیکیش بوونی هه یه!

هیلکه‌ی په‌نگوین

له کۆتاییدا، که کاتی هیلکه‌کردن هات، په‌نگوینه دایکه‌کان
بێ‌ئوه‌ی کات به‌فیرو‌و‌بدن، هیلکه‌کانیان ده‌که‌ن، پاشان خیرا
به‌ده‌نووکیان سه‌ره‌تا ده‌یخه‌نه سه‌ر پێکانیان، دواتر به‌وریایه‌وه
ده‌یخانه ناو‌ئهو‌ تووره‌که‌یه‌ی هه‌له‌پتان که وه‌ک پێستیکی لوول
له ژێر سکیدا به‌دیپنراوه.

ئهمه کارێکی زۆر زۆر گرنگه و په‌نگوینه دایکه‌که پێویسته
په‌له‌ی تیدا بکات، چونکه ئه‌گه‌ر هیلکه‌که ته‌نانه‌ت بو‌یه‌ک
خوله‌کیش له‌سه‌ر به‌فهره‌که بمی‌نیه‌وه، ده‌یه‌ستیت و بپچووه‌که‌ی
ناوی که هیشتا کۆرپه‌له‌یه‌کی بچووکه (ئاو‌له‌مه‌یه) ده‌مریت.

په‌نگوینه نیر و میکان د‌ل‌خۆشن. له‌به‌ر ئوه‌ی له‌کاتیکی
نزیکدا یه‌کیکیان ده‌بیته‌ دایک و ئه‌وی دیکه‌یان به‌باوک. به‌لام
هه‌ردووکیان زۆر زۆر برسین، له‌به‌ر ئوه‌ی ماوه‌ی چه‌ند
مانگیکه‌ ته‌نانه‌ت یه‌ک پارووش خۆراکیان نه‌خواردوه.

په‌نگه‌ په‌نگوینه باوکه‌که که‌میکی دیکه‌ به‌رگه‌ی ئهو‌ برسیته
بگری‌ت. چونکه هیلکه‌کردن پێژه‌یه‌کی به‌رچاوی وزه‌ی
پاشه‌که‌وتکراوی دایکه‌که‌ی به‌کار هیناوه. هه‌م برسیه، هه‌میش
ماندوو، له‌به‌ر ئهو‌ پێویسته بێ‌ ئوه‌ی زیاتر دوا‌بکه‌ویت،
شتیک بخوات.

باوکه ئۆشکگره کان

پتویسته پهنگوینه دایکه کان به پهله شتیک بخۆن، به لām بو
ئهمهش، جگه له گهړانه وه بو ئه و شوینه ی لیوه ی هاتوون
رینگایه کی دیکه یان نییه، واته: گهړانه وه بو که ناری زه ریا. باشه،
ئاخر ئهمه چۆن ده بیت؟

خۆ ناتوانن به هیلکه یه کی گه وروه که له سه ر پیکانی
وه ستاوه بگهړینه وه. گریمان توانییان برۆن، خۆ هه ر ناگونجیت
هیلکه که یان له که ناری کدا دابیتن و بو راوکردن بچنه ئاوه که وه.
ئه گه ر وا بیت ته نیا یه ک ئه گه ر ده مینیتته وه، هیلکه که جی بهیلن
و برۆن! باشه ئه ی لای کی جی بهیلن؟ به پتی ئه وه ی ناییت
هیلکه که له سه ر سه هۆله که جی بهیلریت، به دلنیا ییه وه ده بیت
لای پهنگوینه باوکه که دابنریت!

پهنگوینه دایک و باوکه کان، پیشتەر چه ند جار یک پرۆفه یان
له سه ر ئه م کاره کردووه، چونکه گواسته نه وه و راده سستکردنی
هیلکه که به سه لامه تی له دایکه که وه بو باوکه که ئه وه نده کار یکی
ئاسان نییه.

سه ره رای هه موو په رۆشی و گرنگیدانی پهنگوینه دایک و
باوکه که به هیلکه که یان، هه ندیک جار هیلکه که خل ده بیتته وه و

له ده‌ستیان دهرده‌چیت، به‌مه‌ش له ماوه‌یه‌کی که‌مدا ده‌یه‌ستیت
و له‌ناو ده‌چیت.

له دۆخیکې نه‌خوازراوی له‌م شپوه‌یه‌دا، په‌نگوینه دایک و
باوکه‌که ده‌لین: "چی بکه‌ین، تازه‌ثم سال نه‌بووه‌نسیب.
پشتیوان به‌خودا بۆ سالتیکې دیکه!" ئینجا به‌ره‌و که‌ناری
زه‌ریاکه ده‌گه‌رینه‌وه. له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ئیدی هۆکاریک نه‌ماوه‌ ئه‌و
سه‌رقالی و برسیته‌ی بچیزن.

مالئاوایی!

په‌نگوینه دایکه‌کان که‌هیلکه‌کان به‌سه‌لامه‌تی به‌باوکه‌کان
ده‌سپرن، بۆ دوا‌یین جار مالئاوایی له‌هاوسه‌ره‌کانیان ده‌که‌ن و
سه‌رله‌نوی به‌گه‌شتیکې دوور و دریز و زۆر سه‌خت پرنگای
که‌ناری زه‌ریا ده‌گره‌به‌ر، که‌تاکه شوینه‌بتوانن تیا‌یدا سکیان تیر
بکه‌ن. ئیستا زستان سه‌ختر بووه‌و په‌شه‌با توند بووه‌. په‌نگوینه
دایکه‌کانیش برسی و ماندوون. به‌لام پتو‌سته ده‌یان کیلۆمه‌تر
رئ بېرن بۆ ئه‌وه‌ی بگه‌رینه‌وه بۆ که‌ناراوه‌که و بگه‌ن به‌ئاوی
زه‌ریاکان.

په‌نگوینه باوکه‌کان که‌لای هیلکه‌کان ماونه‌ته‌وه، ئه‌رکیکی
زۆر زۆر سه‌خت چاوه‌روانیانه، چونکه له‌سه‌خترین کاتی

زستاندا هیلکه کان له سهر پټکانیان ږاده گرن بڼه وهی بهیلن
بکهون، باش ټاگاداری کورپه که دیته ده بیت تا له هیلکه که دیته
دهر، دواى ته وهشی دپته دهره وه وهک چاوی ده پاریزیت.

همه موو په نگوینه باوکه کان شانبه شانی په کتر به شیوه
بازنه په کی فراوان ږاده وهستن و بهرگه ی زریانه کانی زستانی
ټانتارکتیکا ده گرن، که هیچ گیاندارنکی دیکه وا به ئاسانی
بهرگه ی ناگریست. له و په ناگه گه وره یه دا، ته وانه یان که
که و توه نه ته دهره وه ی بازنه که له گهل ته وانه ی ناوه وه شوین
ده گورپه وه، به ویش هیچ کامیکیان به به رده وامی له دهره وه ی
بازنه که نابیت و رهق نابیته وه.

ته مه هاوده نگیه کی پاک و فیداکاریه کی بیوینه یه و
مروغه کان که ته نانه ت له کورترین ریزیشدا هه ول ددهن به فیل
و ته له که بچنه پشه وه و ریزه که ټیکبدن و نوره پری ده کن، لیتی
تیناگن.

له پاش دوو مانگ و له ناوه پاستی مانگی ته مووزدا، له
یه که م هیلکه وه یه که م کرته و دواتر ده نگی نرمی په نگوینه
کورپه کان ده بیستریست.

بیچووه کانیش هه روه ک هیلکه کان، پتویسته به وریایه وه
پاریزین و نابیت بخړینه سهر سه هو له که. ته گینا له
چاوتر وکانیکدا له سهر مادا ده بیهستن و رهق ده بڼه وه.

برایان تولد خوتان بیکه وه بگرن
هره سی به قریه پلوه به!

په نگوینه باوکه نارامگره کان که ماوه ی چهند مانگیکه تاکه
پاروویه کیش نه چوو ته ده میانه وه و له برساندا ته واو ماندوو
سوون، له یه کهم پوژی هاتیان له که ناراوه کانی زه ریاوه
خوړاکیکیان له ده میاندا هه لگرتووه که سهره پای ته وه هموو
برسیتییه قوتیان نه داوه، ده ریده هیښه وه و ده بکه نه به ده می
بیچووه کانیانه وه که وه ک شیر وایه. بیچووه که چهند پوژنیک
به مه بهرگه ده گریټ.

پیش ته وه ی باوکه کان تاقه تیان بجیت، بیچووه کانش له
برساندا ده ست به گریان بکه نه، له دووره وه ده نگي غه لبه غه لبي
کاروانی په نگوینه دایکه کان ده بیسترټ.

په نگوینه باوکه کان به هاوار هاوار و غه لبه غه لب پیشوازی
له کاروانه که ده که نه که به گه ده و چیکل دانه ی پر و هیزی

جارانه وه گه پاونه ته وه و تامه زرۆی بینینی بیچوو و هاوسه ره
 ئارامگره کانیان گرتوونی.

له م جهنجالی و دهنگه دهنگ و هاوارهاواره دا، هه ره یه کیکیان
 هاوسه ری خۆی ده ناسیته وه و دهیدۆزیته وه. ئیستا نۆره ی
 باوکه کانه دهست به گهشت بکه ن. باوکه کان هه ره که بیچوو
 خۆشه ویسته کانیان به وریایه وه پادهستی دایکه کان کرد، به
 کاروان دهست به گهشته که یان ده که ن.

به و شتیه یه ش دایکه کان جارێکی دیکه فریای باوکه کان و
 بیچوو ه کانیش ده که ون!

دایکان هه میسه فریاده سن...

به و دلانه ی که ناوه پیروژه کانی په حمان و په حیمی
 په وهر دگار وه که ئه لماسیکی دره وشاوه تیایاندا په نگ
 ده داده وه، ئه م چیرۆکه گهرمه که له توانایدا به سه ته له که کانی
 ئانتارکتیکا بتوینیته وه، له وه ته ی زهوی به دیهاتوو هه ره هیه و
 پروو ده دات.

تاکتیکی دیکه ی
 زنجیره ی به دیه ی نراوه
 سه رسوهرینه ره کان به نیازی
 دیدار.

تاریق ئوسلو

ناوی راسته قینهی ئۆزکان ئۆزه-یه، له سالی ۱۹۷۴، له ساکاریا له دایک بووه. نووسەر له کۆتایی قوناغی هه‌رزه‌کاریدا له گۆفاری زافهر دهستی به کاری نووسین کردووه، له پاش قوناغی ئامادهیی له خۆیندن به‌رده‌وام نه‌بووه. ماوه‌یه‌ک وه‌ک به‌پێوه‌به‌ری کاروباری نووسینی گۆفاره‌که کاری کردووه. ماوه‌یه‌کیش وه‌ک سه‌رنووسه‌ری ده‌زگا‌کانی ئوغوربۆجیغی و زافهر یاینلاری کاری کردووه. هه‌م به‌ ناوی خۆی، هه‌میش به‌ ناوی تارق ئۆسلۆ-وه‌ زۆر کتییی ب‌لاو کراوه‌ته‌وه، که له‌و کتیه‌به‌ زانسته‌ گشتیانه‌ی بۆ مندا‌لانی نووسیوه، به‌کاریه‌ینه‌اوه. زنجیره‌ی (وه‌لامی پرسیاره‌کانی مندا‌لی)، که خۆینه‌رانی گه‌شته‌وه‌ته‌ هه‌زاران مندا‌ل؛ وه‌رگێردراوه‌ته‌ سه‌ر زمانه‌کانی ئینگلیزی، ئه‌لمانی، فه‌ره‌نسی، هۆله‌ندی، ئیندۆنیزی و کوردی. نووسه‌ر که بێ داب‌ران له‌سه‌ر کاره‌کانی نووسین به‌رده‌وامه‌، هاوسه‌رگیری کردووه و باوکی دوو مندا‌له‌.

پښت

- پیشه کی ۳
- دهنگی تووره کی که نگر له میړگه وه دیت ۹
- دایکی زه رافه ۳۷
- تیمساحه کانیش خوشیان ده ویت! ۴۷
- ورچی مییه ی جه مسه ری، هیلانه دروست ده کات ۵۷
- شیر پندان له ژیر ئاودا ۶۵
- وه ک شیر ی دایک حه لاله! ۷۷
- باشترین زړدایکی جیهان ۹۱
- خاتوو زه رده والهی زه وی هه لکول ۱۰۱
- مراوییه کی قاره مان به رانه ر پتوییه کی فیل باز ۱۱۵
- دلہ کانی هه شتپې که پر ن له خوشه ویستی ۱۲۷
- چاوت دابخه و دهمت بکه ره وه! ۱۳۵
- دایکان هه میسه فریاد پرهن! ۱۵۱